

T.C.

ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

UYGULAMALI PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ÇİFTLERDE UYUM VE KAYGI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN DUYGU
VE İLİŞKİ İFADELERİ İLE İLGİLİ DEĞİŞKENLERCE
YORDANMASI**

Fahrünnisa ERDEM

Tez Danışmanları

Prof. Dr. Nevzat TARHAN

Dr. Öğr. Üyesi Nadire Gülçin YILDIZ

İSTANBUL- 2019

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
UYGULAMALI PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ÇİFTLERDE UYUM VE KAYGI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN DUYGU
VE İLİŞKİ İFADELERİ İLE İLGİLİ DEĞİŞKENLERCE
YORDANMASI**

Fahrünnisa ERDEM

124121050

Tez Danışmanları

Prof. Dr. Nevzat TARHAN

Dr. Öğr. Üyesi Nadire Gülçin YILDIZ

İSTANBUL – 2019

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ SINAV TUTANAĞI

GENEL BİLGİLER

Öğrenci No	: 124121050
Öğrenci Adı Soyadı	: Fahrünnisa ERDEM
Anabilim Dalı	: Uygulamalı Psikoloji
Tez Danışmanı	: Prof. Dr. Nevzat Tarhan / Eş Danışman: Dr.Öğr.Üyesi Nadire Gülçin Yıldız
Tezin Başlığı	: Çiftlerde Uyum ve Kaygı Arasındaki İlişkinin Duygu ve İlişki İfadeleri ile İlgili Değişkenlerce Yordanması

TEZ SAVUNMA SINAVI TUTANAĞI

Toplantı Tarihi	: 23/01/2019	Saati	: 11.30
Öğrenci Savunmaya	: ☒ GELDI		
<p>Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili hükümleri uyarınca tez bilimsel olarak incelenmiş, adayın tez çalışmasını sunmasının ardından, adaya tez çalışması ile ilgili sorular yöneltilmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonunda adayın tez çalışmasıyla ilgili aşağıdaki kararı,</p> <p style="text-align: center;">☒ OY BİRLİĞİ ☐ OY ÇOKLUGU</p> <p>☒ Yapılan savunma sınavında adayın başarılı bulunması sonucunda tez KABUL edilmiştir.</p> <p>☐ Yapılan savunma sınavı sonucunda tezin DÜZELTİLMESİ için ..... ay EK SÜRE verilmesinin Enstitü Müdürlüğüne önerilmesi kararı alınmıştır. <i>(en fazla 3 ay)</i></p> <p>☐ Yapılan savunma sınavının sonucunda tezin REDDEDİLMESİ kararı alınmıştır.</p>			
Savunmada Tezin Başlığı	: ☒ Değişmedi. ☐ Değişti.		
Tezin Yeni Başlığı	:		
Öğrenci Savunmaya	: ☐ GELMEDI		
<p>Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili hükümleri uyarınca yukarıda belirtilen tarih ve saatte Tez Savunma Jürisi toplanmış ancak ilgili öğrenci savunma sınavına gelmemiştir. Adayın tez çalışmasını Jüri önünde sunmadığı için yapılan değerlendirmeler sonunda adayın tez çalışmasıyla ilgili aşağıdaki kararı,</p> <p style="text-align: center;">☐ OY BİRLİĞİ ile REDDEDİLMİŞTİR.</p>			

ile almıştır.

Tez Sınavı Jürisi	Unvanı, Adı Soyadı	İmza
1.Danışman Üye	Prof. Dr. Nevzat TARHAN	
2. Danışman Üye	Dr.Öğr. Üyesi Nadire Gülçin YILDIZ	
Üye	Doç. Dr. Gökben HIZLI SAYAR	
Üye	Dr.Öğr.Üyesi Hüseyin ÜNÜBOL	
Üye	Doç.Dr. Korkut ULUCAN	

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Çiftlerde Uyum ve Kaygı Arasındaki İlişkinin Duygu ve İlişki İfadeleri ile İlgili Değişkenlerle Yordanması” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Fahrünnisa ERDEM

23/01/2019

ÖNSÖZ

Aile kelimesi her insanda olumlu ya da olumsuz birbirinden farklı çağrışımlarla karşılık bulur. Benim için aile, hem çocukluğumun ve gençliğimin ilk kısmının geçtiği baba ocağında, hem de hayatımın yarısından fazlasını geçirdiğim yuvamda mutluluk, aidiyet, huzur, sevgi, güven ve saygı gibi kelimelerin sıcaklığı ile çepeçevre sarılmış bir kavram oldu. Fakat zamanla bu sıcak çağrışımların çok uzağında, içinde olumsuz duyguların yoğun bir şekilde kol gezdiği ailelerin de varlığından haberdar oldum. Bu farkındalıkla birlikte ilgimi aile ve ailenin oluşumundaki ilk basamak olan evlilik üzerine yoğunlaştırmaya karar verdim. Bu kararın önemli bir parçası olan yüksek lisans eğitimimde tez konusunun evlilik olması da özellikle bu sebeptir.

Başlangıcından itibaren yüksek lisans ve tez sürecinin her aşamasında desteğini gördüğüm, kapısını her çaldığımda tecrübesini ve yardımını esirgemeyen saygıdeğer hocam Sayın Prof. Dr. Nevzat Tarhan'a müteşekkirim.

Tohumları Türkiye'de atılan, olgunlaşma ve tamamlanma aşamaları ise Amerika'ya nasip olan çalışmamın her aşamasında yanımda olan, kilometrelerce uzaklığa rağmen her danıştığında bilgi birikimi ve tecrübesiyle desteğini esirgemeyen değerli eşdanışman hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Nadire Gülçin Yıldız'a da içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Aile ve evlilik konusundaki öğrenme ve bilimsel araştırma süreçlerinde yol arkadaşım olan ve her zaman manevi desteğini yanımda hissettiğim sevgili dostum Nuray Çatic'e ve değerli yorum ve katkıları için Elif Kurtuluş'a ve Nesibe Sümeyye Kütahyalıoğlu'na teşekkür ediyorum.

Ailenin olumlu tesirlerini en gerçekçi haliyle tecrübe etmeme vesile olan, yıllar önce bu dünyadan uğurladığım anneciğime ve babacığima benim ben olmam için verdikleri her türlü emek dolayısıyla minnettarım, duacıyım.

Kendimi geliştirmek adına attığım her adımda tüm samimiyetiyle her zaman yanımda olan, içten desteğiyle beni motive eden sevgili eşim Doç. Dr. Sami Erdem'e, neşeleri ve enerjileriyle aile varlığımızı kıymetlendiren Gülnihal'ime, Ali Tarık'ıma ve Sefure Leyla'ma ise en özel teşekkürlerimi iletiyorum.

Fahrünnisa ERDEM

Ocak 2019

Yüksek Lisans Tezi

Danışmanlar:

Prof. Dr. Nevzat TARHAN

Dr. Öğr. Üyesi Nadire Gülçin YILDIZ

ÇİFTLERDE UYUM VE KAYGI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN DUYGU VE İLİŞKİ İFADELERİ İLE İLGİLİ DEĞİŞKENLERCE YORDANMASI

ÖZET

Bu çalışma, evli çiftlerin evlilik uyumu ve kaygı düzeyleri arasındaki ilişkide duygu ve ilişki ifadelerinin yordayıcılığını incelemiştir. Araştırmaya, bilgilendirilmiş onamları alınan ve kolay ulaşılabilir-elverişli örneklem yöntemi ile seçilen 502 kişi katılmıştır. Araştırmada katılımcılara Demografik Bilgi Formu, Evlilik Uyumu Ölçeği (EUÖ), Beck Anksiyete Ölçeği (BAÖ), Duygu ve İlişki İfadeleri Listesi uygulanmıştır. Araştırma, betimsel, karşılaştırmalı ve ilişkisel analiz yöntemleri ile hipotezleri test etmiştir.

Araştırmanın bulgularına göre, demografik değişkenler bakımından (örn. cinsiyet, evlilik süresi, eşin eğitim düzeyi, yaş, gelir düzeyi gibi) evlilik uyumu, duygu ve ilişki ifadeleri ile kaygı skorlarının anlamlı düzeyde farklılaştığı saptanmıştır. Bununla birlikte, ilişkisel analiz sonuçları, evlilik uyumu ile negatif duygu ve ilişki ifadeleri ile pozitif; kaygı ile negatif ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu doğrultuda, kaygı düzeyleri yüksek olan veya negatif duygu ve ilişki ifadeleri bildiren evli bireylerin evlilik uyumunun daha düşük olduğu saptanmıştır. Aynı zamanda, evlilik uyumu, her iki alt boyutu olmak üzere kaygı ve negatif duygu ile ilişki ifadeleri tarafından yordanmaktadır. Katılımcıların yüksek kaygı düzeyi ve negatif duygu ile ilişki ifadelerinin evlilikteki uyumsuzluğu açıkladığı sonucu ortaya çıkmıştır.

Bu çalışma, daha önce evlilik ile ilgili yapılan çalışmalarda da olduğu gibi, kişilerin iyi oluşları hakkında önemli veriler sağlayabilecek değişkenleri incelemiştir.

Çalışmadaki kaygı ve negatif duyguların, evlilikte uyum ile ne ölçüde ilişkili olduğunu göstermesi bakımından ilerleyen dönemlerde yapılacak olan çalışmalar ve evlilik uyumuna yönelik koruyucu ve önleyici çalışmaların yapılandırılması bakımından katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Evlilik, Evlilik Uyumu, Kaygı, Duygu ve İlişki İfadeleri.

Fahrünnisa ERDEM

January 2019

Master's Thesis

Supervisors

Nevzat TARHAN, M.D., Ph.D.

Asst. Prof. Nadire Gülçin YILDIZ

**EXAMINATION OF PREDICTABILITY OF EMOTION
AND RELATIONSHIP-RELATED STATEMENT
ON THE RELATIONSHIP BETWEEN
MARITAL ADJUSTMENT AND ANXIETY**

ABSTRACT

This study aimed to examine the influence of expressions related to emotions and intimate relationship on the relationship between anxiety and marital adjustment. For this study, 502 participants determined by convenience sampling method, previously obtained their informed consent filled out the survey forms regarding research variables including demographic information, marital adjustment, anxiety, and expressions related to emotions and intimate relationship. Measurement instruments used for the study included Demographic Information Form, Marital Adjustment Questionnaire, Beck Anxiety Inventory, and Checklist for Emotional and Relational Expressions.

Based on the results of the study, significant differences were found in marital adjustment, anxiety, and the expressions in terms of demographic variables including age, sex, duration of marriage, type of marriage, income, spouse's education, etc.). Additionally, correlational analyses also indicated that anxiety levels and negative expressions related to emotions and intimate relations were positively correlated. Marital adjustment was found as negatively correlated with high anxiety and negative expressions in this study. Regression analyses showed that marital adjustment was predicted by both

anxiety and negative expression. Besides, anxiety was also predicted by negative emotions and marital adjustment.

This study is important in terms of providing recent findings regarding psychological as well as emotional factors underlying marital adjustment. The results can be also considered as prominent for further studies and applications for prevention and protection for individuals' marital adjustment.

Keywords: Marriage, Marital Adjustment, Anxiety, Emotional and Relationship Expressions.

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ	ii
ÖNSÖZ.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR	xiii
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
GİRİŞ	1
1.1. GİRİŞ	1
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI	4
1.3. ARAŞTIRMANIN SORULARI VE HİPOTEZLERİ	4
1.3.1. Araştırma Soruları	4
1.3.2. Araştırma Hipotezleri.....	5
1.4. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	8
1.5. ARAŞTIRMANIN SAYILTI LARI.....	10
1.6. ARAŞTIRMADAKİ TEMEL KAVRAMLAR.....	10
İKİNCİ BÖLÜM	12
LİTERATÜR TARAMASI	12
2.1. AİLE OLGUSU	12
2.2. EVLİLİK OLGUSU	14
2.2.1. Evliliğin İşlevleri.....	16
2.2.2. Mutlu Evliliği Mutsuz Evlilikten Ayıran Özellikler	17
2.2.3. Uzun Süre Devam Eden Evlilikler	19
2.3. LİTERATÜRDE EVLİLİK UYUMU	20
2.3.1. Evlilik Uyumunu Etkileyen Faktörler	24
2.3.2. Evlilik Uyumunu ile İlgili Türkiye’de Yapılan Çalışmalara Örnekler	28

2.3.3. Evlilik Uyumu ile İlgili Yurtdışında Yapılan Çalışmalara Örnekler	31
2.4. LİTERATÜRDE EVLİLİK BAĞLAMINDA ÇİFTLER ARASINDAKİ KAYGI (ANKSİYETE).....	33
2.4.1. Kaygının Tanımı	33
2.4.2. Kaygının Olumlu Özellikleri	36
2.4.3. Kaygının Çeşitleri	36
2.4.4. Kaygının Nedenleri	37
2.4.5. Kaygı ve Evlilik	37
2.5. EVLİLİK İLİŞKİSİNDE DUYGU İFADESİNİN ROLÜ	38
2.5.1. Duygunun Kişiler Arası İlişkide ve Ailedeki Yeri.....	38
2.5.2. Olumsuz Duygu İfadesinin Evlilik İlişisine Etkisi.....	41
2.5.3. Duygudurum Düzenleme	42
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	44
YÖNTEM.....	44
3.1. ARAŞTIRMANIN SORULARI VE HİPOTEZLERİ	44
3.1.1. Araştırma Soruları	44
3.1.2. Araştırma Hipotezleri.....	44
3.2. ARAŞTIRMANIN MODELİ	47
3.3. ARAŞTIRMANIN ÖRNEKLEM GRUBU	48
3.3.1. Dahil Olma Kriterleri	49
3.3.2. Dışlama Kriterleri.....	49
3.4. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI VE ÖZELLİKLERİ.....	49
3.4.1. Kişisel Bilgi Formu (KBF)	49
3.4.2. Duygu ve İlişkilerle İlgili Kontrol Listesi.....	50
3.4.3. Beck Anksiyete Ölçeği (BAÖ).....	50
3.4.4. Evlilik Uyumu Ölçeği (EUÖ)	51
3.5. VERİ ANALİZ YÖNTEMİ.....	52
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	54
BULGULAR	54
4.1. DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERİN BETİMLEYİCİ İSTATİSTİKLERİ	54

4.2. DUYGU VE İLİŞKİ İFADELERİ, KAYGI VE EVLİLİK UYUMU ALT BOYUTLARININ DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER BAKIMINDAN KARŞILAŞTIRILMASI.....	57
4.3. DUYGU VE İLİŞKİ İFADELERİ, KAYGI VE EVLİLİK UYUMU ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ.....	77
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	81
TARTIŞMA.....	81
5.1. TARTIŞMA.....	81
5.2. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI.....	89
ALTINCI BÖLÜM.....	91
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	91
6.1. SONUÇ.....	91
6.2. YENİ ÇALIŞMALAR İÇİN ÖNERİLER.....	92
KAYNAKÇA.....	94
EKLER.....	105
EK-1. DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU.....	105
EK-2. DUYGU VE İLİŞKİ KONTROL LİSTESİ.....	107
EK-3. LOCKE WALLACE İLİŞKİ UYUM ÖLÇEĞİ.....	110
EK-4. BECK ANKSİYETE ÖLÇEĞİ.....	113
ÖZGEÇMİŞ.....	115

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1. Demografik değişkenlerin betimleyici istatistikleri	54
Tablo 2. Katılımcıların evlilikle ilgili değişkenlerinin betimleyici istatistikleri	56
Tablo 3. Duygu ve ilişki ifadeleri, kaygı ve evlilik uyumu alt boyutlarının cinsiyet değişkeni ile bağımsız örneklem t testi	58
Tablo 4. Duygu ve ilişki ifadeleri, kaygı ve evlilik uyumu alt boyutlarının yaş değişkeni bakımından puan ortalamalarının betimsel istatistikleri.....	59
Tablo 5. Duygu ve ilişki ifadeleri, kaygı ve evlilik uyumu alt boyutlarının yaş değişkeni bakımından puan ortalamalarının tek yönlü varyans analizi	60
Tablo 6. Duygu ve ilişki ifadeleri, kaygı ve evlilik uyumu alt boyutlarının eğitim düzeyi değişkeni bakımından puan ortalamalarının betimsel istatistikleri.....	61
Tablo 7. Duygu ve ilişki ifadeleri, kaygı ve evlilik uyumu alt boyutlarının eğitim düzeyi değişkeni bakımından puan ortalamalarının tek yönlü varyans analizi	62
Tablo 8. Duygu ve ilişki ifadeleri, kaygı ve evlilik uyumu alt boyutlarının eşin eğitim düzeyi değişkeni bakımından puan ortalamalarının betimsel istatistikleri.	63
Tablo 9. Duygu ve ilişki ifadeleri, kaygı ve evlilik uyumu alt boyutlarının eşin eğitim düzeyi değişkeni bakımından puan ortalamalarının tek yönlü varyans analizi	64
Tablo 10. Duygu ve ilişki ifadeleri, kaygı ve evlilik uyumu alt boyutlarının eşle yaş farkı değişkeni bakımından puan ortalamalarının betimsel istatistikleri	65
Tablo 11. Duygu ve ilişki ifadeleri, kaygı ve evlilik uyumu alt boyutlarının eşle yaş farkı değişkeni bakımından puan ortalamalarının tek yönlü varyans analizi	66
Tablo 12. Duygu ve ilişki ifadeleri, kaygı ve evlilik uyumu alt boyutlarının evlilik süresi değişkeni bakımından puan ortalamalarının betimsel istatistikleri.....	67

Tablo 13. Duygu ve ilişki ifadeleri, kaygı ve evlilik uyumu alt boyutlarının evlilik yılı değişkeni bakımından puan ortalamalarının tek yönlü varyans analizi	68
Tablo 14. Duygu ve ilişki ifadeleri, kaygı ve evlilik uyumu alt boyutlarının evlenen yaş değişkeni bakımından puan ortalamalarının bağımsız örneklem t testi.....	69
Tablo 15. Duygu ve ilişki ifadeleri, kaygı ve evlilik uyumu alt boyutlarının çocuk değişkeni bakımından puan ortalamalarının bağımsız örneklem t testi	70
Tablo 16. Duygu ve ilişki ifadeleri, kaygı ve evlilik uyumu alt boyutlarının çalışma durumu değişkeni bakımından puan ortalamalarının bağımsız örneklem t testi...	71
Tablo 17. Duygu ve ilişki ifadeleri, kaygı ve evlilik uyumu alt boyutlarının evlilik kararı değişkeni bakımından puan ortalamalarının betimsel istatistikleri.....	72
Tablo 18. Duygu ve ilişki ifadeleri, kaygı ve evlilik uyumu alt boyutlarının evlilik kararı değişkeni bakımından puan ortalamalarının tek yönlü varyans analizi.....	73
Tablo 19. Duygu ve ilişki ifadeleri, kaygı ve evlilik uyumu alt boyutlarının kaygı düzeyi değişkeni bakımından puan ortalamalarının betimsel istatistikleri.....	75
Tablo 20. Duygu ve ilişki ifadeleri, kaygı ve evlilik uyumu alt boyutlarının kaygı düzeyi değişkeni bakımından puan ortalamalarının tek yönlü varyans analizi	76
Tablo 21. Duygu ve ilişki ifadeleri, kaygı ve evlilik uyumunun pearson korelasyon analizi	77
Tablo 22. Evlilik uyumunun duygu ve ilişki ifadeleri ve kaygı değişkenleri ile doğrusal regresyon analizi.....	78
Tablo 23. Evlilikte anlaşma alt boyutunun duygu ve ilişki ifadeleri ve kaygı değişkenleri ile doğrusal regresyon analizi	79
Tablo 24. Evlilikte tarz alt boyutunun duygu ve ilişki ifadeleri ve kaygı değişkenleri ile doğrusal regresyon analizi	79
Tablo 25. Kaygı değişkeninin duygu ve ilişki ifadeleri ve evlilikte uyum alt boyutu değişkenleri ile doğrusal regresyon analizi	80

KISALTMALAR

BAÖ: Beck Anksiyete Ölçeği

EUÖ: Evlilik Uyumu Ölçeği

KBF: Kişisel Bilgi Formu

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Bu bölümde konuya yapılacak genel mahiyetteki girişle beraber araştırmanın konusu, amacı, hipotezleri, önemi, sayıtları ve çalışmada yer alan temel kavramların kısa tanımı yer almaktadır.

1.1. GİRİŞ

Evlilik insan topluluklarının başlangıcından beri yaklaşık MÖ 2000'den bu yana dört bin yıldır değişmeyen temel nitelikleriyle varlığını koruyan ilk kurum, vazgeçilmeyen bir kültür olgusudur (Özügürlü, 2013). Hakkında pek çok tartışma olan evlilik zaman içerisinde eleştirilere de maruz kalmıştır. Hatta bazen evliliğe karşı çıkılmış, Avrupa ülkeleri başta olmak üzere nikâhsız birliktelikler toplumun hızla dönüştüğü dönemlerde yaygınlaşmıştır. Tüm bunlara rağmen evlilik ve dolayısıyla aile, toplumu oluşturan en küçük ve değerli birim olarak önemini hala korumaktadır. Yine her türlü olumlu ya da olumsuz tecrübelerle rağmen evlilik dünyadaki tüm topluluklarda insanların çoğunluğu tarafından istenmektedir. Bunun yanında evliliğin sağlıklı devamı için devletler tarafından uzun vadeli politikalar hayata geçirilmektedir (Yıldırım, 1992). Yirminci yüzyılın ikinci yarısında, özellikle Avrupa'da evlilik-aile ile ilgili ciddi araştırmalar ve atılacak adımlar için oldukça geniş bütçeler ayrılmaktadır (Dumon, 1991).

İnsanoğlunun varoluşuna eşlik eden evlilikle birlikte gelişen ailede çocukların kişilikleri şekillenmekte ve aile bireylerinin temel ihtiyaçları karşılanmaktadır. Aynı zamanda aile, kendini oluşturan bireylerin birbirleriyle yakın ve yakın olduğu kadar da karmaşık ilişkilere girdiği bir yapıdır. Bu nedenle kişilerin mutluluk veya mutsuzluklarında oldukça önemli bir rol oynamaktadır: “Evlilik pek çok kimse için en anlamlı kişiler arası ilişkidir” (Tutarel-Kışlak, 1997). Toplumsal etkileri nedeniyle sosyoloji açısından önem arz eden evlilik veya aileye ilişkin çalışmalar, yukarıda değinilen bireysel etkileri bakımından da psikolojinin konusu olmuştur. Bu tür çalışmalarda psikolojik yaklaşım ve gözlem önemli bir yere sahip olmaktadır (Yıldırım,

1992).

Yirminci yüzyılın ilk çeyreği ile birlikte sanayileşmeden en çok etkilenen ve üzerinde yoğun bir şekilde çalışılan kavramların arasında ilk sıralarda bulunan evlilik literatürde pek çok tanımlama ile yerini almıştır. Kottak'a göre evlilik, bir erkek ve bir kadın arasında gerçekleşen toplum tarafından onaylanmış ilişkidir (Kottak, 2001). Özüğurlu ise toplumsal onaylama sonucunda gerçekleşen bir sözleşme ve toplumsal yasaklamaların tamamen dışında tutulan cinsel ihtiyaçların doyuma ulaştırıldığı kaynaşma ve karşılıklı dayanışma durumunu evlilik olarak nitelendirmektedir (Özüğurlu, 1985). Toplumsal normlar üzerinden tanımlama yapan Güvenç de (1984) evliliği toplumsal normlara göre onaylanmış bir bağın kurulması ve doğumla sonuçlanabilen cinsel ilişkinin toplumsal normlara uygun duruma getirilmesi olarak belirtmektedir. Girgis ve çalışma arkadaşları (2011) ise çalışmalarında duyguyu ön plana çıkararak evliliğin doğaları gereği çocuk yetiştiren ve birbirine duygusal yol ile bağlı olan kadın ve erkeğin özel ve kalıcı birliğinden oluştuğunu vurgulamışlardır.

Rao da evliliğin barış, mutluluk ve varoluşsal gelişim için sevgi ve sorumluluk taahhüdü olduğunu belirtmektedir. Bu sorumluluk üstlenme eylemi, yetişkin hayatını çepeçevre saran duygusal ve yasal bir taahhüttür. Erkek ile kadın arasında gerçekleşen ve güçlü aile ilişkilerini sağlayan en önemli ilişkidir. Eş seçiminde bulunarak evlilik sözleşmesine imza atmak hem olgunluğun hem de kişisel başarının bir göstergesi olması bakımından insan hayatında alınan en önemli kararlardan biridir. İnsanlar pek çok nedenle evlenirler. Bu nedenler sevgi, mutluluk, arkadaşlık, çocuk sahibi olma isteği, fiziksel çekim veya mutsuz bir durumdan kaçma davranışı olabilir (Rao, 2017).

Mutluluk, insanoğlunun kurduğu ve geliştirdiği ilk kültür olgusu olan evlilikte her zaman öne çıkan önemli bir kavram olmuştur. Bir kültür ürünü olduğu için bütün insani zayıflıklarımızı bünyesinde taşımakla birlikte varoluşundan bugüne dek hizmet ettiği tek amaç insanoğlunun mutluluğu olmuştur (Özüğurlu, 2013). Glenn (1991), evliliğin, bireylerin mutluluğuna doğrudan katkıda bulunduğunu ve çiftlerin kişiliklerinin gelişmesinde önemli etkiye sahip olduğunu söylemektedir. Fowers (1993) da Glenn ile aynı iddiayı destekleyici nitelikte bir tanım ortaya koymakta, evliliği bireyin benliğini başkasının benliği ile birleştirmesine imkân veren, kişiliğinin gelişmesini ve mutlu

olmasını sağlayan bir sosyal mekanizma olarak gormektedir. Açıkça goruluyor ki evlilik ve mutluluk terimleri birbirinden ayrılamayan bir bütüne işaret etmektedir.

Günümüzde evli çiftler üzerine yapılan çalışmalar hızla artarken, evlilik uyumunu etkileyen değişkenler de araştırmacıların dikkatine konu olmaktadır. Çiftlerin mutluluğu tanımlamasında güven, uyum, sevgi ve saygı gibi birçok kavram bir araya gelmektedir. Çiftlerin mutluluğu, uyumu, iyilik halleri-esenlikleriyle ilgili pek çok i ve dış faktörden söz edilebilir. Coan ve arkadaşlarına göre kişiler arasındaki sosyal ilişkiler sağlık ve iyi olma haliyle çok sıkı ilişkilidir. Son zamanlarda gerçekleştirilen araştırmalar sosyal ilişkilerin, insanları rahatsız eden ve ürküten tehdide dayalı sinirsel faaliyeti en aza indirgeyerek hayati önem taşıyan duygu düzenleme işlevine dahi hizmet edebileceğini ortaya koymuştur (Coan ve ark., 2013). Yine bu araştırmalar sayesinde diğerleriyle kurulan sevgi dolu, samimi, olumlu iletişimin kişiyi hayatın stresinden koruduğu, hayatta karşılaşılan zorluklarla ve travmalarla mücadelede kişinin kazanan taraf olmasını sağladığı defalarca ispatlanmıştır (Johnson, 2015).

Evlilikte yaşanan olumlu yaşantılar ve olumlu duygular arasında bulunan pozitif yöndeki anlamlı ilişki, olumsuz duygular ve olumsuz yaşantılar arasında da anlamlı olarak gorulmektedir. Çiftlerin birbirlerinin psikolojik ihtiyaçlarını karşılayarak sağlıklı bir etkileşim içinde bulunmaları evliliklerindeki uyumu, mutluluğu, kaliteyi ve hayatta karşılaşılan zorluklara karşı direnci artırırken (Glenn, 1991; Madanes, 2009; zuğurlu, 2013; Johnson, 2015) eşler arasındaki olumsuz duygu ve ilişki etkileşimleri de evlilikteki uyumu, mutluluğu, kaliteyi olumsuz yönde anlamlı etkilemektedir (Jacobson ve ark. 1985; Halford, Hahlweg ve Dunne, 1990; Weiss ve Heyman, 1990; Baucom ve Epstein, 1990; Dehle ve Weiss, 2002; Rauer ve Volling, 2005).

Bu çalışmada öncelikli olarak evlilik uyumunun kaygı ile ilişkisi incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Alan yazın incelendiğinde, evlilik uyumunda oldukça önemli bir rol üstlenen kaygının evlilik uyumu ile ilişkisi veya evlilik uyumunun kaygıya olan etkisinin yeteri kadar çalışılmadığı gorulmektedir (Baucom ve Epstein, 1990; Dehle ve Weiss, 2002). alışmasında ikinci olarak evlilikte eşlerin olumsuz duygu ve ilişki ifadelerinin evlilik uyumunu ve kaygı seviyesini yordama durumu incelenmiştir. Bu bağlamda olumsuz duygusal varoluş ve bunun eşe yansımalarının evlilik üzerindeki etkisi, literatürdeki çalışmalar ve çalışmamız sonucunda elde edilen veriler işığında ele

alınmıştır. Evlilik uyumu, kaygı, olumsuz duygu ve ilişki ifadelerine ilişkin verilerin demografik değişkenler bakımından değerlendirilmesi çalışmanın bir diğer parçasıdır.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Araştırmanın temel amacı çiftlerin evlilik uyumu, kaygı seviyesi ve olumsuz duygu ve ilişki ifadeleri değişkenleri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Çalışmada evlilik uyumu ve kaygı arasındaki ilişki, seçili olumsuz duygu ve ilişki ifade maddeleri ile yordanacaktır.

Ayrıca evlilik uyumu, kaygı, duygu ve ilişki ifadelerine ilişkin verilerin çeşitli demografik değişkenler ile ilişkisinin saptanması ile de çalışmanın konuyla ilgili yakın dönemde gerçekleşen demografik değerlendirme olarak alan yazına katkı sağlaması hedeflenmiştir.

1.3. ARAŞTIRMANIN SORULARI VE HİPOTEZLERİ

1.3.1. Araştırma Soruları

Araştırma sorusu 1: Demografik değişkenler bakımından evlilik uyumu alt boyutları, kaygı düzeyi, duygu ve ilişki ifadeleri farklılaşmakta mıdır?

Araştırma sorusu 2: Evlilik uyumu düzeyi ile kaygı düzeyi arasında ne tür bir ilişki vardır?

Araştırma sorusu 3: Evlilik uyumu düzeyi ile olumsuz duygu ve ilişki ifadeleri düzeyi arasında ne tür bir ilişki vardır?

Araştırma sorusu 4: Kaygı düzeyi ile olumsuz duygu ve ilişki ifadeleri düzeyi arasında ne tür bir ilişki vardır?

Araştırma sorusu 5: Olumsuz duygu ve ilişki ifadeleri ve kaygı düzeyi evlilik uyumunu açıklamakta mıdır?

1.3.2. Araştırma Hipotezleri

1. Araştırma sorusu hipotezleri

H1: Cinsiyet değişkeni bakımından evlilik uyumu alt boyutları, kaygı düzeyi, duygu ve ilişki ifadeleri anlamlı düzeyde farklılaşır.

H0: Cinsiyet değişkeni bakımından evlilik uyumu alt boyutları, kaygı düzeyi, duygu ve ilişki ifadeleri anlamlı düzeyde farklılaşmaz.

H2: Yaş değişkeni bakımından evlilik uyumu alt boyutları, kaygı düzeyi, duygu ve ilişki ifadeleri anlamlı düzeyde farklılaşır.

H0: Yaş değişkeni bakımından evlilik uyumu alt boyutları, kaygı düzeyi, duygu ve ilişki ifadeleri anlamlı düzeyde farklılaşmaz.

H3: Eğitim düzeyi değişkeni bakımından evlilik uyumu alt boyutları, kaygı düzeyi, duygu ve ilişki ifadeleri anlamlı düzeyde farklılaşır.

H0: Eğitim düzeyi değişkeni bakımından evlilik uyumu alt boyutları, kaygı düzeyi, duygu ve ilişki ifadeleri anlamlı düzeyde farklılaşmaz.

H4: Eşin eğitim düzeyi değişkeni bakımından evlilik uyumu alt boyutları, kaygı düzeyi, duygu ve ilişki ifadeleri anlamlı düzeyde farklılaşır.

H0: Eşin eğitim düzeyi değişkeni bakımından evlilik uyumu alt boyutları, kaygı düzeyi, duygu ve ilişki ifadeleri anlamlı düzeyde farklılaşmaz.

H5: Eşle yaş farkı değişkeni bakımından evlilik uyumu alt boyutları, kaygı düzeyi, duygu ve ilişki ifadeleri anlamlı düzeyde farklılaşır.

H0: Eşle yaş farkı değişkeni bakımından evlilik uyumu alt boyutları, kaygı düzeyi, duygu ve ilişki ifadeleri anlamlı düzeyde farklılaşmaz.

H6: Evlilik süresi değişkeni bakımından evlilik uyumu alt boyutları, kaygı düzeyi, duygu ve ilişki ifadeleri anlamlı düzeyde farklılaşır.

H0: Evlilik süresi değişkeni bakımından evlilik uyumu alt boyutları, kaygı düzeyi, duygu ve ilişki ifadeleri anlamlı düzeyde farklılaşmaz.

H7: Evlenen yaş değişkeni bakımından evlilik uyumu alt boyutları, kaygı düzeyi, duygu ve ilişki ifadeleri anlamlı düzeyde farklılaşır.

H0: Evlenen yaş değişkeni bakımından evlilik uyumu alt boyutları, kaygı düzeyi, duygu ve ilişki ifadeleri anlamlı düzeyde farklılaşmaz.

H8: Çocuk durumu değişkeni bakımından evlilik uyumu alt boyutları, kaygı düzeyi, duygu ve ilişki ifadeleri anlamlı düzeyde farklılaşır.

H0: Çocuk durumu değişkeni bakımından evlilik uyumu alt boyutları, kaygı düzeyi, duygu ve ilişki ifadeleri anlamlı düzeyde farklılaşmaz.

H9: Çalışma durumu değişkeni bakımından evlilik uyumu alt boyutları, kaygı düzeyi, duygu ve ilişki ifadeleri anlamlı düzeyde farklılaşır.

H0: Çalışma durumu değişkeni bakımından evlilik uyumu alt boyutları, kaygı düzeyi, duygu ve ilişki ifadeleri anlamlı düzeyde farklılaşmaz.

H10: Evlilik kararı değişkeni bakımından evlilik uyumu alt boyutları, kaygı düzeyi, duygu ve ilişki ifadeleri anlamlı düzeyde farklılaşır.

H0: Evlilik kararı değişkeni bakımından evlilik uyumu alt boyutları, kaygı düzeyi, duygu ve ilişki ifadeleri anlamlı düzeyde farklılaşmaz.

H11: Kaygı düzeyi değişkeni bakımından evlilik uyumu alt boyutları, kaygı düzeyi, duygu ve ilişki ifadeleri anlamlı düzeyde farklılaşır.

H0: Kaygı düzeyi değişkeni bakımından evlilik uyumu alt boyutları, kaygı düzeyi, duygu ve ilişki ifadeleri anlamlı düzeyde farklılaşmaz.

2. Araştırma sorusu hipotezleri

H12: Evlilik uyumu düzeyi ve kaygı düzeyi arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır; evlilik uyumu yüksek çiftlerde kaygı düzeyi düşüktür.

H0: Evlilik uyumu düzeyi ve kaygı düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

3. Araştırma sorusu hipotezleri

H13: Evlilik uyumu düzeyi ile olumsuz duygu ve ilişki ifadeleri düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır; evlilik uyumu düzeyi yüksek çiftlerde olumsuz duygu ve ilişki ifadeleri düzeyi düşük olur.

H0: Evlilik uyumu düzeyi ile olumsuz duygu ve ilişki ifadeleri düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

4. Araştırma sorusu hipotezleri

H14: Kaygı düzeyi ile olumsuz duygu ve ilişki ifadeleri düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

H0: Kaygı düzeyi ile olumsuz duygu ve ilişki ifadeleri düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

5. Araştırma sorusu hipotezleri

H15: Olumsuz duygu ve ilişki ifadeleri ve kaygı düzeyi evlilik uyumunu anlamlı bir biçimde yordamaktadır. Katılımcıların kaygılarının ve eşe dönük olumsuz duygu düzeylerinin düşük olması evlilik uyumunu olumlu etkiler.

H0: Olumsuz duygu ve ilişki ifadeleri ve kaygı düzeyi evlilik uyumunu anlamlı bir biçimde yordamamaktadır.

1.4. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Evlilik, aile ilişkisinin kurulmasını ve bir sonraki neslin devamını sağlayan bir kurumdur. Bu yönüyle evlilik, kişilerin en temel ve en önemli insan ilişkilerini tesis etmelerine hizmet eder (Larson ve Holman 1994).

Toplumun temel kurumu olan evliliğin sağlam bir şekilde var olabilmesi ve devam etmesi, sadece evlilik akdini gerçekleştiren çiftler için değil evliliğin içinde bulunduğu aile ve tüm toplum için önemlidir. Bu nedenle evlilik uyumunun ve uyumla ilişkili faktörlerin araştırılarak belirlenmesi daha da önemli hale gelmektedir (Güngör ve İlhan, 2008).

Evliliğin mutluluk ve uyum düzeyi sadece evli bireylerin psikolojik ve fiziksel sağlığını değil aynı zamanda onların çocuklarının psikolojik ve fiziksel sağlığını da doğrudan etkilemektedir (Bradbury ve Fincham, 1990). Ayrıca bireylerin evlilik uyumunun veya kalitesinin kendi ebevyenlerinin evlilik uyumu ve kalitesi ile ilişkili olduğu da yapılan araştırmalarca ifade edilmektedir. Buna göre anne babası boşanmış bireyler de boşanmaya eğilimli olmaktadır (Glenn ve Kramer, 1987). Buradan yola çıkarak bireylerin evliliklerinin bir yandan önceki kuşaktan etkilendiği, diğer yandan da gelecek nesillerin evlilik anlayışını ve kalitesini etkilediği görülmektedir (Kocadere, 1995).

Ülkemizde yapılan araştırmalarda TÜİK verilerine göre kaba evlenme hızı 2001'de %8,35 iken 2016'da %7,50 olmuştur. Kaba boşanma hızı ise 2001 yılında %1,41'den 2016 yılında 1,59'a yükselmiştir. Kaba evlenme hızında bir düşüş gözlemlenirken kaba boşanma hızında artış söz konusudur. 2001'de 544.322 olan evlenme sayısı 2016'da 594.493'e yükselirken 2001'de 91.994 olan boşanma sayısı 2016'da 126.164'e çıkmıştır. Evlenme sayısında kayda değer bir artış olmakla birlikte evlenme hızında ise düşüş gözlemlenmektedir. Bununla birlikte boşanma sayısında da oldukça önemli bir artış mevcuttur. Boşanmalar en çok ilk beş yılda gerçekleşmektedir. Bu veriler göz önüne alındığında evlilikle, ailenin sağlıklı devamı ve korunması ile ilgili çalışmalar hem bilimsel olarak hem de devlet politikaları açısından önem kazanmaktadır.

Batıda ve ardından dünyanın diğer bölgelerinde hızla artan boşanma oranları toplulukların en temel ve çekirdek kurumu olan ailenin devam etmesi için çok yönlü

çalışmaların yapılması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Boşanma oranlarının giderek artması ile birlikte, kişisel ve toplumsal yönden öneminin her geçen gün biraz daha fark edildiği aile kurumunun ve dolayısıyla evliliğin sağlıklı var olabilmesi için yapılan bilimsel çalışmaların sayısında da artış görülmektedir. Evliliğin sağlıklı devamına yönelik olarak yeni ortaya çıkan çeşitli problemlerin tanımlanması ve bu problemler için üretilebilecek çözümler üzerinde çalışılması hem birey hem de toplum sağlığı açısından elzemdir. Farklı toplumsal özellikleri taşıyan çeşitli coğrafyalarda farklı bakış açılarıyla yapılan bilimsel araştırmalar, gözden kaçan gerçekliklerin veya problemlerin fark edilmesini sağlarken sorunların çözülmesi için gerekli olan ilk adımın atılmasına da imkân verecektir.

Bu bağlamda hızlı değişen dünyaya toplumsal olarak ayak uydurmaya çalışan ülkemizde de evlilik kurumunda meydana gelen değişikliklerin ve bu değişikliklerle gelen yıpranmaların incelenmesi, sorunlara çözüm üretilmesi için çalışmalar artarak devam etmektedir. Türkiye'deki literatürde özellikle son on yıllık zaman diliminde konuyla ilgili araştırmaların oldukça arttığı gözlemlenmektedir. Daha önce yapılmış çalışmaları destekler nitelikte ve değişen toplumsal dinamikleri de göz önünde bulundurarak tekrarlanan yeni nesil araştırmalar kadar evliliğe -literatürde eksikliği hissedilen- farklı bakış açılarıyla yaklaşan araştırmalara da ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu çalışmada demografik değişkenlerin evlilik uyumuna etkisinin yanısıra evlilik uyumunun kaygı ile ilişkisi araştırılmış ve değerlendirilmiştir. Evlilik ve kaygı ilişkisini çalışan Baucom ve Epstein'a göre dört olumsuz duygudan biri olan kaygı, evlilik uyumunda oldukça önemli bir rol oynamaktadır (1990). Ancak daha önce de vurgulandığı gibi Dehle ve Weiss'e göre de kaygının evlilik ilişkisindeki rolü literatürde yeteri kadar test edilmemiştir (Dehle ve Weiss, 2002).

Çalışmada kaygının yanısıra odaklanılan olumsuz duygusal ifadenin evlilik ilişkisindeki rolünün önemini anlayabilmek açısından yabancı literatüre bakıldığında, olumsuz duygusal ifadenin evlilik üzerindeki olumsuz etkisinin olumlu duygusal ifadenin evlilik üzerindeki olumlu etkisinden daha fazla olduğu görülmektedir (Rauer ve Volling, 2005). Yurtdışında olumsuz duygu ifadesi ve düşük evlilik uyumu düzeyi arasındaki ilişkiyi inceleyen pek çok çalışmanın yapılmasına (Carstensen ve ark., 1995; Feeney, 2002; Feeney ve ark., 1994, 1998; Gill ve ark., 1999; Halberstadt ve ark., 1995; Roberts

ve Krokoff, 1990) rağmen yurtiçi literatüründe evli bireylerin evlilik uyumları ile birbirlerine ve evliliklerine dair hissettikleri olumsuz duygular arasındaki ilişkiye odaklanan çalışmalar oldukça yetersizdir. Bu bağlamda bireylerin taşıdıkları olumsuz duygu ve ilişki ifadelerinin evlilik uyumlarını ve kaygı düzeylerini ne şekilde etkilediğinin bu çalışmanın bir diğer araştırma konusu olduğunu ve böylece bu konudaki yerli literatüre katkı sağlamanın hedeflendiğini belirtmek gerekmektedir.

1.5. ARAŞTIRMANIN SAYILTILARI

1. Araştırmada kullanılan örneklem büyüklüğü, evreni temsil edici niteliktedir.
2. Araştırmada uygulanan yöntem, araştırma amacına uygundur.
3. Araştırmada kullanılan Evlilikte Uyum Ölçeği (EUÖ) evlilikteki uyumu, Beck Kaygı Ölçeği kaygı düzeyini, Kişisel Bilgi Formu (KBF) sosyodemografik değişkenleri ölçmekte, duygu ve ilişki ile ilgili kontrol listesi kişinin olumsuz duygularını ve ilişki özelliklerini temsil etmektedir.
4. Örnekleme oluşturan evli bireyler ölçek ve anket sorularını samimiyetle, doğru ve tarafsız olarak yanıtladıkları taahhüdünde bulunmuşlardır.

1.6. ARAŞTIRMADAKİ TEMEL KAVRAMLAR

Evlilik: Evlilik, aile kurumu ile neslin devamını sağlayan iki insanın sürekli beraberlik için bir araya geldikleri, öncelikle birbirlerine ve sonra da çocuklarına karşı ortak sorumluluklarını yerine getirmeye söz verdikleri, birbirine bağlı sistemlerden oluşan ve her toplumda farklı bir yapıya sahip evrensel bir kurumdur (Saxton, 1982).

Evlilik uyumu: Evlilikte uyum, birbirinden farklı kişiliğe sahip eşlerin hayatlarında mutluluğa ulaşmaları ve her iki taraf için de önem arz eden ortak hedefleri gerçekleştirmek üzere birbirlerini tamamlamalarıdır (Burgess ve Cottrell, 1998).

Kaygı: Tehlike veya talihsizlik korkusunun ya da beklentisinin yarattığı bunalı veya tedirginliktir (Budak, 2000).

Duygu: Bireylerin mutluluk, kızgınlık, üzüntü ve korku gibi temel hislerini içeren genel bir ifade biçimidir (Salovey, Detweiler, Steward ve Bedell, 2001).

Birinci bölümde ilk olarak yer alan genel girişten sonra tezin amacı, hipotezleri, önemi ve sayıtları hakkında bilgi verilmiş, tezde geçen temel kavramların tanımları kısaca yapılmıştır. İkinci bölümde ise bu bölümde kısaca tanımlanan evlilik, evlilik uyumu, kaygı ve evlilikte duygu kavramlarına literatür çerçevesinde açıklık getirilmesi hedeflenmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

LİTERATÜR TARAMASI

Bu bölümde aile, evlilik, evlilik uyumu, kaygı, evlilikte duygu gibi temel bazı kavramlara literatür çerçevesinde açıklık getirilecek ve kavramlar ana temayla ilgili alt başlıklarla desteklenecektir.

2.1. AİLE OLGUSU

Evlilik kavramına değinmeden önce aile ile evliliğin birbirinden farkını ayırt etmek ve aileye ilk adım olan evliliğin önemini daha iyi kavrayabilmek için “aile” kavramı üzerinde durmakta fayda görülmektedir.

İnsanlık tarihi ile eş zamanlı olan “aile” kavramı ortaya çıktığı ilk günden bu yana yapısal ve biçimsel olarak farklı kalıplar içerisinde var olmaya ve yirmibirinci yüzyıl dünyasında da önemini korumaya devam etmiştir. Bu önem nedeniyle aile kavramı daima gündemde kalmış, bu kavram merkezli politik, ekonomik, biyolojik ve sosyolojik pek çok araştırma ve tartışma yapılmıştır (Hallaç ve Öz, 2014).

Toplumların hücreleri diyebileceğimiz en küçük birimi olan ailenin önemi, teknolojinin ve tarihsel sosyal değişimin getirdiği rüzgârla, boşanma oranlarının yükselmesiyle daha da artmıştır. Bu noktada yirminci yüzyılda aile üzerine çalışan pek çok araştırmacının kabul ettiği iki ortak görüşten söz etmek mümkündür. Bunlardan birincisi ailenin evrenselliği yani hemen her sosyal ortamda mevcut olmasıdır. İkincisi ise evrenselliğine rağmen aile kavramının evrensel bir tanımının yapılmasının çok zor hatta mümkün olmadığını (Eşsizoğlu, 2012). Ailenin yeryüzünün değişik bölgelerinde sahip olduğu işlevi, biçimi ve hangi üyelerden oluştuğu noktasında ciddi bir çeşitliliğin söz konusu olduğunu söylemek mümkündür. Bu nedenle bir kültürdeki aile yapısına dayanılarak yapılacak bir tanım diğer başka bir kültürü dışarıda bırakma riskini taşımaktadır (Eşsizoğlu, 2012). Dolayısıyla literatürde birbirinden farklı aile tanımları yer almaktadır. Tüm bu risklere ve zorluğa rağmen, sıklıkla kullanılan yaygın kavramlar

özetlenecek ve çalışmanın temeli olan evlilik ve dolayısıyla aile kavramına ilişkin literatüre geçmiş bazı tanımlar ile konuyla ilgili yaklaşımlara değinilecektir.

Türk Dil Kurumu'na göre aile, evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birliktir (TDK büyük Türkçe sözlük). Evrensel olmamakla birlikte Canatan ve Yıldırım'ın çalışmalarında yer verdikleri Cohen'in aile tanımı da kapsayıcı bir tanım olarak dikkate değerdir. Cohen'e göre aile, "doğum, evlilik, evlatlık edinme veya tercih yoluyla bir ilişkisi olan ve bir hanede birlikte yaşayan iki veya daha fazla kişinin oluşturduğu kümedir" (Canatan ve Yıldırım, 2011).

Berksun (2008) tarafından aile tipleri; aile içi egemenliğin annede ya da babada olmasına ve evlenme biçimlerine göre üç farklı kategoride değerlendirilmiştir. Literatürde aile kavramı daha çok genel sınıflamaya tabi tutulmuştur. Bu sınıflandırmaya göre aile, kan bağıyla bağlı pek çok akrabanın bir arada yaşadığı *geleneksel geniş aile* ve sanayileşmenin bir sonucu olarak ortaya çıkan anne, baba ve çocuklardan oluşan *modern çekirdek aile* olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Her toplulukta birbirine karşı sorumlulukları olan bireylerin yer aldığı aile, toplumun en küçük ve en önemli sistemidir. Minuchin (1974), toplumun bu en küçük sistemini üç alt sistemin oluşturduğunu ileri sürmektedir. Bunlar:

1. Eş alt sistemi,
2. Ebeveyn alt sistemi,
3. Kardeş alt sistemi.

Minuchin'in tezine göre bu sistemin temelini oluşturan eş alt sistemi, karşı cinsten iki yetişkinin aile kurmak amacıyla bir araya gelmesiyle ortaya çıkmaktadır. Evlilik ile oluşan eş alt sistemi pek çok kişi tarafından anlamlı kişilerarası ilişkilerden biri olarak kabul edilmektedir. (Minuchin, 1974; Minuchin ve Fishman, 1996; Tutarel ve Kışlak 1997).

Her bir aile, yapısı, fonksiyonları ve ihtiyaçları bakımından ayrı bir sistemdir. Bu sistem toplumu meydana getiren bireyleri şekillendirir ve topluma sunar. Aile kurumunun ve üyelerinin bireysel ihtiyaçlarının yine ailenin bireyleri tarafından karşılandığı ve devam ettirildiği aktiviteler ve davranışlar, ailenin işlevi olarak nitelendirilmekte ve toplumun fiziksel, psikolojik ve sosyal sağlığını oluşturan temel unsur olarak

değerlendirilmektedir (Menaghan ve Parcel, 1991; Hallaç ve Öz, 2014). Canatan ve Yıldırım'a (2011) göre ise aile işlevleri biyolojik ve psikolojik doyum sağlama ile ekonomik, eğitim, dini ve boş zamanları değerlendirme gibi boyutlara sahiptir.

Literatürdeki çalışmalarda da ifade edildiği gibi ailenin toplumların temeli ve topluma kazandırılan insan kaynağının sağlandığı kurum olduğu muhakkak. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda, ailedeki bireylerin, özellikle de evlilik akdiyle bir araya gelerek aileyi meydana getiren ilk basamak (çekirdek) olan ve diğer aile bireylerini ilişkileriyle etkileyen eşlerin birbirleriyle ilişkilerinin ne kadar önemli olduğu çok daha iyi anlaşılmaktadır (Grych, Seid, Fincham, 1992; Amato ve Rezac, 1994; Moats, 2004).

2.2. EVLİLİK OLGUSU

“En güçlü sevgilerimizi, nefretlerimizi yaşadığımız; en derin doyumlarımızı aldığımız; acı veren hayal kırıklıklarımızı yaşadığımız bir grup” olarak tanımlayabileceğimiz (Tutarel-Kışlak, 1999), toplumun çekirdek yapısı olan ailenin temelini evlilik oluşturur. Bazılarına göre “sözleşme”, bazılarına göre “kurumlaşmış yaşam”, bazılarına göre ise “kadın ve erkeği hukuki yönden birbirine bağlayan bir ilişki olan evlilik”, farklı kültürlerde farklı uygulamaları olmakla birlikte toplum tarafından onaylanan, erkek ve kadın ya da erkekler ve kadınlar arasında gerçekleşen bir ilişki türünü ifade eder. Diğer bir söyleyişle evlilik, aileyi meydana getiren toplumsal ilişki biçimlerini belli bir kalıba koyan bir sözleşmedir (Bal, 2007; 2001 Yılı Aile Araştırma Raporu).

Literatürde evliliğe dair farklı tanımlara rastlamak mümkündür. Saxton'un evlilik ile ilgili tanımı bunlardan en kapsayıcı olanıdır. Saxton'a göre evlilik, her toplumda farklı bir yapıyla karşılaşabileceğimiz, aile kurumu ile neslin devamını sağlayan iki insanın sürekli beraberlik için bir araya geldikleri, öncelikle birbirlerine ve sonra da çocuklarına karşı ortak sorumluluklarını yerine getirmeye söz verdikleri, birbirine bağlı sistemlerden oluşan evrensel bir kurumdur (Saxton, 1982). Toplumun en önemli ve hayati yapısı olan aile, evlilik bağı ile meydana gelmektedir. Aile bütün bir yapıdır ve evlilik birliği ailenin temellerinin oluşmasında en önemli role sahiptir. Ayrıca iki kişinin bir araya gelerek oluşturdukları evlilik, bireylerin hem psikolojik hem de fiziksel var oluşlarında önemli bir etkiye sahiptir. Tutarel-Kışlak'a göre ise evlilik, “resmi, duygusal, davranışsal ve

biyolojik yönleri olan bir sosyal sistemdir” ve bu sistemin en önemli parçası eşler alt sistemidir (1999).

Evlilik ile ilgili Saxon’un kapsamlı tanımından başka literatürde basit yaklaşımdan karmaşık yaklaşıma kadar birçok tanımlamaya ulaşmak mümkündür. Basit tanımıyla evlilik, ailenin kurulmasında ilk evreyi oluşturan eşler arasındaki ilişki biçimi olarak ifade edilebilir (Çelik, İnanç, 2009). Larson ve Holman (1994) da evliliği tanımlarken aile kavramına ve yeni nesillerin yetiştirilmesindeki önemine de değinerek evliliğin en temel ve en önemli insan ilişkisi olduğunu vurgulamaktadırlar.

Tarhan da evliliğin kültürler arası farklılıklar gösterse de tüm toplumlarda geleneksel olarak oturmuş ve resmi olarak kabul edilmiş tek birliktelik olduğunu ifade ederek; bu birlikteliğin, toplumu ayakta tutan en önemli güçlerden birisi olduğuna işaret etmektedir (Tarhan, 2017).

Evlilikte, farklı yaşam tecrübesine ve farklı bir altyapıya sahip iki farklı cins, hayatta karşılaşılan sorunlara karşı birlikte mücadele etmek üzere sözleşmeyle bir araya gelirler. Bir kadın ile bir erkeğin, hayatı her yönüyle paylaşmak ve göğüslemek üzere yaptıkları bir sözleşme olan evlilik, aslında kanunlar, ahlaki normlar, dini kurallar ve toplumsal pek çok yapı tarafından düzenlenmekte ve denetim altında tutulmaktadır. Bir kurum, sosyal bir grup ve toplumsal alt sistem olan ailenin kurulması için atılan ilk adım evliliğdir. Aile içindeki en temel sistem olan eş alt sistemini oluşturan eşler, evlilik akdi doğrultusunda birbirlerine verdikleri destek ve sadakat sözüyle hayatın olumlu veya olumsuz her anını paylaşarak yeni nesillerin üretimini sağlamaktadırlar (Türküm, 2000).

Değerlerin değişime uğradığı yirmibirinci yüzyılda evlilik kurumu sembolik önemini korumaya devam etmektedir. Bu bakımdan evlilik kamu yararına katkısı yanında tartışmaların ve bilimsel araştırmaların odağında olması sebebiyle de her zaman gündemin temel başlıklarından biri olagelmiştir. Kısacası evlilik, hızlı toplumsal dönüşüm nedeniyle değişen değerlere rağmen toplumsal yapılanmadaki vazgeçilmez önemi sebebiyle akademik çalışmalar bakımından üzerinde durulan bir mesele olma özelliğini halen korumaktadır (Helms, H.M., 2013).

2.2.1. Evliliğin İşlevleri

Evlilik, sağlıklı bir toplumun var olabilmesi için ihtiyaç duyulan sağlıklı insan potansiyelini sağlamak üzere gerekli en temel işlevlere sahip sosyal bir yapıdır. Bunlar biyolojik, psikolojik, sosyal ve ekonomik işlevlerdir.

Öncelikli biyolojik ihtiyaçlardan cinsel güdüyü doyumak, evliliğin en önemli görevlerinden birisi olarak ilk sırada gelmektedir. Evlilik cinsel içgüdünün sağlıklı ve meşru bir şekilde tatminine imkân sağlamaktadır. Evliliğin sağladığı diğer imkân ise çocukların doğup büyümesi için meşru bir ortamda uygun şartları sağlayarak insanoğlunun varoluşu gereği istediği neslin devamını temin etmektir (Özgüven, 2000).

Evliliğin ekonomik işlevi bireylerin omuzlarındaki ekonomik yükü hafifleterek yaşam kolaylığı sağlamaktadır. Evlilikle birlikte iki insan ekonomik olarak bir araya gelerek hayatı daha iyi şartlarda devam ettirebilme imkânı bulabilmektedirler. Evlilik sözleşmesi ekonomik olarak rahatlık sağlayacak miras, sosyal güvence hakları gibi bazı hakları da beraberinde getirmektedir. Ekonomik destek olma dışında hayata dair işbölümü ve işbirliği de evlilikle birlikte gelmekte ve evliliğin yaşamı kolaylaştıran işlevleri arasında yer almaktadır (Özgüven, 2000)

İnsanın toplumda sağlıklı var olabilmesi için gerekli birçok psikolojik ihtiyaç da evlilik kurumuyla doyurulmaktadır. Kadın ve erkek yaratılışları gereği sevmek, beğenilmek ve kabul görmek ihtiyacı duyarlar. İnsanoğlunun kendini değerli hissetmesi için öncelikli gereksinimlerden biri olan sevmek ve kabul görmek, evlilik ilişkisi içinde doyuma ulaşmaktadır. Kendilerini eşlerine adayan, hayatın tatlı yanlarıyla beraber acı yaşantılarını da paylaşabilme cesareti gösteren bireylerin oluşturduğu evliliklerde taraflar birlikte hareket edip zorluklara da birlikte göğüs germe hazzını tadarak psikolojik doyuma ulaşmaktadırlar (Özgüven, 2000; Tarhan, 2017).

Bireyler toplumda kendilerini güvende hissederek kaygıdan uzak yaşama ihtiyacı içindedirler. Evli bireyler eşlerinden aldıkları destekle aile ve toplum içerisinde kendilerini güvende hissederler. Çiftlerin sosyal ihtiyaç olarak yalnız olmadıklarını hissederek tehdit unsurlarına karşı dayanışma halinde geleceğe güvenle bakma, toplumda bir yer edinme, birbirlerinden kıvanç duyma, birbirlerini yüceltme gibi sosyal ihtiyaçları

da evlilik birliği içinde giderilmekte ve doyuma ulaşmaktadır (Özgüven, 2000).

2.2.2. Mutlu Evliliği Mutsuz Evlilikten Ayıran Özellikler

Toplumun temelini oluşturan aile ve dolayısıyla evlilik, yapısal ve işlevsel bakımdan sanayileşme ile hız kazanan toplumsal değişikliklere ciddi bir şekilde maruz kalmıştır (Aslan, 2002). Bu nedenle evlilik, tüm sosyal bilimlerde olduğu gibi psikolojide de yapılan çalışmaların odak noktalarından biri olmuştur. Yirminci yüzyılın ortalarına doğru Terman ve arkadaşlarının birlikte gerçekleştirdiği aile ve evlilik merkezli çalışma, literatüre “evlilikle ilgili yayınlanan ilk çalışma” olarak geçmiştir. Terman ve arkadaşları çalışmalarında mutlu ve mutsuz evliliğin etmenlerine odaklanmış, mutlu evliliği mutsuz evlilikten ayıran nedenlerin ne olduğu sorusuna cevap aramışlardır (Terman ve ark., 1938). Bu çalışmayla açılan yolda yürüyen pek çok uzman evlilik üzerine araştırmalara katkı sağlamış, mutlu evliliği mutsuz evlilikten ayıran şeyin ne olduğu sorusu, literatürde sorulan en eski ve temel soru olmuştur.

Hemen her evli çiftin ilişkilerinin ilk yıllarında evlilik doyumu sonraki yıllara göre yüksek düzeyde olmaktadır. Fakat yüksek evlilik doyumu seviyesi zamanla aşınmakta ve düşmektedir. Pek çok çiftin ilişkisinde yaşanan problemler nedeniyle meydana gelen aşınma, evliliklerin boşanma ile sonuçlanmasına sebep olmaktadır. Diğer taraftan çiftlerin bir kısmı da ilişkilerini yaşanan onca soruna rağmen bazı nedenlerden dolayı devam ettirmektedirler (Halford, Kelly ve Markman, 1997).

Yukarıda da belirtildiği gibi mutlu ve mutsuz evliliği birbirinden ayıran temel karakteristik özellikler, bu konuyla ilgili literatürü oluşturan pek çok çalışmada yer almaktadır. Weiss ve arkadaşları yaptıkları araştırmalar neticesinde yüksek evlilik doyumuna sahip mutlu evliliklerde evlilik etkileşimi üzerindeki temel faktörün yüksek olumluluk durumu olduğunu belirtmektedirler. Weiss ve arkadaşlarının bir kitap bölümünde yer alan çalışmalarına göre mutlu evli çiftler mutsuz evli çiftlere göre birlikte daha çok vakit geçirmekte, karşılıklı olarak hoşlandıkları, zevk aldıkları şeyleri daha çok yapmakta ve birbirlerine karşı daha olumlu davranmaktadırlar (Weiss, Hops ve Patterson, 1973).

Mutlu ve mutsuz evliliğin karakteristik farklarından bir diğeri iletişimin kalitesi ve çatışma çözümünde izlenen yoldur. Mutsuz evliliklerde çiftler, üzerinde fikir

birliği bulunmayan herhangi bir problemi çözerken birbirlerini eleştirirler ve birbirlerinin fikirlerini sürekli olarak duymazdan gelirler (Jacobson ve ark. 1985; Halford, Hahlweg ve Dunne, 1990; Weiss ve Heyman, 1990). Mutsuz ve sorunlu çiftler aynı konulardaki tartışmaları bir kısır döngü içerisinde sürekli olarak tekrarlar. Bundan dolayı bu tartışmalar ilişkilerinde hiçbir şekilde olumlu bir değişim sağlamaz. Buna mukabil mutlu evliliklerde ise bunun tam tersi yaşanır/geçerlidir.

Kısacası mutsuz evliliklerde yaşanan problemlerde çiftler birbirlerini ve problemi olumsuz şekilde değerlendirirken mutlu evliliklerde bu değerlendirme olumlu ve yapıcı olmaktadır. Bu durumda evliliğin mutlu ya da mutsuz olduğunu belirleyen bir diğer karakteristik özellik de yaşanan olaylara çiftlerin gösterdiği olumlu ya da olumsuz bakış açısidir. Mesela eve geç gelen eş mutlu bir evlilikte “ağır iş yükünün üstesinden gelmek için geç kalıyor” şeklinde değerlendirilirken, mutsuz evlilikte aynı durum “bencil olduğu için aileyi ihmal ediyor” şeklinde değerlendirilebilmektedir (Halford ve Sanders, 1990).

Evlilikte yüksek olumluluk durumu, iletişimin kalitesi ve çatışma çözümünde izlenen yol ve de eşlerin birbirlerini değerlendirme (olumlu-olumsuz) durumlarının ardından çiftlerin ilişkilerine ne şekilde baktıkları ve ilişkilerini nasıl değerlendirdikleri, literatürde evliliğin mutlu ya da mutsuz olarak belirlenmesini sağlayan dördüncü karakteristik özellik olarak gösterilmektedir. Çiftler yaşadıkları olayları zihinlerinde mutlu ya da mutsuz tecrübeler olarak algılayarak evliliklerine dair bir yargı oluşturmakta ve bunu bir şema olarak belleklerine yerleştirmektedirler (Osgarby ve Halford, 1996). Mesela mutlu çiftler evliliklerini “mutlu evlilik” şeklinde algılayıp belleklerine bu şekilde yerleştirirlerken, mutsuz çiftler yaşadıkları her şeyi olumsuz algılayarak evliliklerini de belleklerine “olumsuz ve mutsuz evlilik” olarak yerleştirmektedirler. Bundan dolayı her ne zaman evliliklerini değerlendirirler, belleklerinde negatif bir şema ile karşılaşmaktadırlar (Halford, Kelly ve Markman, 1997).

Halford ve arkadaşlarına göre evlilik gönüllü olarak yaşanan en samimi ilişkidir. Bu bakımdan bir taraftan en güzel zamanların birlikte yaşandığı tatlı bir tecrübe olabilirken diğer yandan en kötü yaşanmışlıklara da neden olabilmektedir. Olumlu yönüyle güçlü ve tatmin edici ilişkilerin yaşanmasına vesile olan evlilikler eşlerin hayatlarında merkezi bir öneme sahip olmakta ve yaşamda karşılaştıkları zorluklarla mücadelelerinde tampon görevi görerek onlara destek sağlamaktadırlar. Öte taraftan

ilişkiler başarısız olduğunda bu sefer de öngörülemeyen düzeyde bir sefilliğe neden olmaktadır (Halford, Kelly ve Markman, 1997).

Ülke ve kültür fark etmeksizin hemen tüm insanlar er ya da geç hayatının bir döneminde yakın çift ilişkisine dâhil olmaktadır. Çift ilişkisinde toplumsal beklenti oldukça yüksektir (McDonald, 1995). Son zamanlarda çift ilişkilerinde açık bir düşüş olmasına rağmen, yaşanan olumsuz tecrübeler insanların evliliği denemesine engel olamamaktadır. Bu durum evliliğin insanların zihninde hala değerini koruduğunu göstermektedir. Bu, boşanan bireylerin %75'inin boşandıktan sonraki ilk üç yıl içerisinde tekrar evlenmelerinden anlaşılmaktadır (Furstenberg ve Spanier, 1984; Glick, 1984; Martin ve Bumpass, 1989). Daha önceden memnun kalmadıkları yakın ilişkiler yaşasalar dahi şefkat, arkadaşlık, sadakat, duygusal ve cinsel yakınlık için bireysel ihtiyaçları karşılamada yakın çift ilişkileri en iyi seçim olarak görülmeye devam etmektedir (Halford, Kelly ve Markman, 1997).

2.2.3. Uzun Süre Devam Eden Evlilikler

Yüksek düzeyde evlilik kalitesine sahip olmasına rağmen pek çok evliliğin bir noktada boşanma ile sonuçlandığı bilinmektedir. Dahası, düşük evlilik kalitesine sahip olduğu halde ısrarla devam eden evlilikler de söz konusudur (Lauer ve Lauer, 1986). Lauer ve Lauer, evliliklerin mutlu veya mutsuz olduklarına dair yapılan araştırmaların çeşitliliğine rağmen uzun süreli evlilikler üzerine yapılan ampirik çalışmaların yetersiz olduğunu belirtmektedirler.

Lauer ve Lauer, uzun süreli evliliklerin nedenlerine dair 15 yıl ve üzeri evli olan 351 çiftle yaptıkları araştırmada mutlu, mutsuz ve karışık yani çiftlerden birinin mutlu, diğersinin mutsuz olduğu uzun süreli evlilikleri incelemişlerdir. Bu üç gruptan mutlu çiftlerin birlikte kalmaları için en önemli sebep, ilişkinin çiftler tarafından algılanan doğası ve ardından evliliği uzun süreli bir taahhüt olarak değerlendirmeleridir. Karışık ve mutsuz evlilikler arasında en çok rastlanan sebep de evliliğin uzun vadeli bir taahhüt olduğu inancıdır. Karma evliliklerin yüzde 19'u, mutsuz evliliklerin ise yüzde 47'si evliliği çocukların bir arada tuttuğunu belirtmektedirler. Mutlu, mutsuz ve karma evlilikler arasındaki mutluluk düzeyi farkının tahmin edilen kadar çok olmadığı da

araştırmada ortaya çıkan bir sonuçtur.

2.3. LİTERATÜRDE EVLİLİK UYUMU

Uyum, sosyal bir canlı olan insanoğlunun varlığı süresince mutluluğunu sağlayan en önemli faktörlerdendir. İnsanın toplumda içinde bulunduğu her ortama ve ilişkiye uyumu, mutluluğuna katkı sağlamaktadır. Bireyin içine doğduğu aile, toplumu oluşturan en yakın kişiler arası ilişkilerin yer aldığı temel çekirdek yapıdır. Bu yapı, öğretici bir şekilde kişinin topluma atılmaya hazırlık sürecinin yaşandığı, eşlerin birbirleriyle ve çocuklarıyla güven verici, içten ve sıcak ilişkiler kurduğu ve hatta ait olduğu toplumsal düzene göre ekonomik etkinliklerin belli ölçüde gerçekleştiği bir kurumdur. Aile kurumu, üzerine kafa yorulup çalışmaların yapıldığı tarihsel süreçte bir arada yaşam, otorite, karşılıklı ilişkiler ve sorumluluklar, sevgi, eşitlik ve özgürlük gibi kavramlarla tanımlanmakta ve anlaşılmaya çalışılmaktadır (Aslan, 2002).

Evlilikte eş alt sistemini oluşturan eşler hem kendilerine ait hem de çift olarak birbirlerine duygusal yönden destek olabilecekleri bir psikososyal alana sahip olmalıdırlar. Herhangi bir sebeple böyle bir alanın oluşturulamaması durumunda, çocuk veya yakın akraba gibi diğer alt sistemler, eş alt sistemine dâhil olabilir veya eşlerden biri tarafından dâhil edilebilirler (Minuchin, 1974; Minuchin ve Fishman, 1996; Kılıç, 2009; Tutarel ve Kılışlak 1997).

Aile sisteminin evlilik sözleşmesiyle oluşan, öncelikli ve önemli parçası eş alt sisteminin, aileyi sağlıkla devam ettirebilmesi için bazı yükümlölükleri vardır. Bu yükümlölükleri yerine getirebilmek için gerekli olan beceriler aile sisteminin sağlam temelleri için oldukça önemlidir. Bu beceriler literatürde eşlerin birbirlerini tamamlayıcılığı ve karşılıklı uyumları olarak geçmektedir. Karşılıklı uyum ise süreç gerektiren bir beceridir. Bu süreçte eşler birbirinin iyi özelliklerini desteklemek üzere yeterince gelişmemiş taraflarını harekete geçirebilecekleri gibi birbirlerinin olumsuz taraflarını da aktive edebilirler (Minuchin, 1974; Minuchin ve Fishman, 1996).

Evlilikle birlikte gelen sosyal ve duygusal destek, çiftlerin ruhsal, fiziksel ve sosyal iyilik hallerine olumlu olarak etki etmektedir. Kadın ve erkeğin ilişkilerinde karşılıklı uyum göstermesi ile çiftlerin kendilerini bulduğu bütüncül uyum yakalanmış

olmaktadır (Kalkan ve Ersanlı, 2008). Eşlerin insanlararası ilişki kurmalarında, ruhsal dünyalarında, topluluk içinde sosyal hayatta var olurken, cinsel davranışlarında, birbirlerini tanımlamalarında ve tamamlamalarında ortaya çıkan uyum, ailenin mutluluğunu doğrudan ilgilendirmektedir (Williams, 1988; Özügürlü, 1990; Kalkan ve Ersanlı, 2008).

Eşler arasında etkili bir iletişimin kurulması, eşlerin ortak değer ve amaçlara sahip olmaları, aile için önem arz eden meselelerde ortak karar verebilmeleri eşlerin uyumlu olduğunu ispatlayan göstergelerdir. Bunlarla birlikte çiftin akrabalarıyla olan ilişkilerinde, boş zaman etkinliklerinde ve gelir idaresi konularında anlaşma içinde olmaları da evlilikte uyum düzeyinde etkin rol oynamaktadır (Kocadere, 1995; Şener ve Terzioğlu, 2002; Tutarel-Kışlak ve Göztepe, 2012).

Evlilik, yetişkin pek çok insanın içinde bulunduğu öncelikli ilişkidir ve evliliğin gidişatı kişinin mutlu olup olmadığını belirleyen temel unsurlardandır. Bu nedenle evlilikteki mutluluk Terman ve arkadaşlarından sonra süreç içerisinde güncelliğini koruyarak birçok araştırmanın temel çıkış noktası olmuştur.

Evlilik uyumu, üzerinde oldukça çok durulan ve evlilik temelli literatürde pek çok araştırmaya konu olmuş kavramlardan biridir. Öte yandan evlilik doyumu, mutluluğu ve başarısı gibi kavramlar konuyla ilgili literatürde evlilik uyumu ile beraber kullanılmış olup aradaki farklılıkların üzerinde durulmamıştır. Zamanla literatürün zenginleşmesi ve bu konulardaki çalışmaların çeşitlenmesiyle birlikte ilgili kavramlar arasındaki farklar biraz daha netlik kazanmış ve bunlar ayrı değişkenler olarak ele alınmışlardır (Kastro, 1998). Bu şekilde evlilik ile ilgili birbirine yakın anlamlı kavramlar ve ölçekler ortaya konulmuştur. Birbirine benzer anlam ve hedef içeren evlilik uyumu ve evlilik kalitesi kavramları da bu konuda çalışan araştırmacıların zihninde bazı karışıklıklara sebep olmuştur.

Farklı disiplinlerden evlilikle ilgili çalışmalar yapan sosyal bilimciler bu çalışmalarını iki terim üzerine oturtmuşlardır. Bunlar *evlilik sürekliliği* ve *evlilik kalitesi* kavramlarıdır. Evlilik sürekliliği evliliğin iptali, boşanma, ayrılık, terk etme gibi konuları kapsar. Sürekli evlilik olarak nitelendirilen evlilikler eşlerden birinin ölümü ile sonlanırken istikrarsız olarak nitelendirilen evlilikler eşlerden birinin ya da her ikisinin isteği ile sonlandırılmaktadır. Evlilik kalitesi kavramı ise evlilik devam ediyorsa söz

konusudur ve evlilik sürecinde evlilik ilişkisinin nasıl olduğu, çiftin bu evlilikleri ile ilgili ne hissettiği ve evliliklerinden nasıl etkilendiği ile doğrudan ilişkilidir. Evlilik uyumu, evlilik doyumu, evlilik mutluluğu, evlilik bütünlüğü gibi kavramlar çalışmalarda evlilik ilişkisinin kalitesini tanımlamak için kullanılmaktadırlar. Evlilik kalitesi bu kavramları içeren genel nitelikli çatı bir kavramdır ve evli çiftlerin ilişkilerinin öznel değerlendirilmesi olarak tanımlanmaktadır (Spanier, 1979; Erbek, Beştepe, Akar, Eradamlar ve Alpkın, 2005).

Öte yandan, evlilik kalitesi kavramı genel bir kavram olmasına rağmen evlilik uyumunun evliliğin niteliğini yordamada daha etkili olduğu düşünülmekte ve bu nedenle evlilik niteliğini değerlendiren çalışmalar için uyum ölçekleri ön plana çıkmaktadır. Pek çok değişkenle ilişkili olarak evlilik ilişkisini etkileyen evlilik uyumunun etraflı bir şekilde üzerinde durulması, farklı yönleriyle tanımlanması ve anlaşılması gerekmektedir (Spanier ve Lewis, 1980; Erbek ve ark., 2005). Literatürde bu kavramların birbirinden farklı olduğunu ileri süren araştırmacılar kadar aralarında herhangi bir fark olmadığını belirten uzmanlar da bulunmaktadır (Lenthall, 1977; Heyman, Sayers ve Bellack, 1994).

Birçok boyutu olan eşler arasındaki uyumun, nasıl tanımlanması ve neleri kapsamaya gerektiğine dair görüş ayrılıkları halen devam etmektedir. Kavramların zihinde oturması ve çalışmaların sınırlarının netleşmesi için tanımlar da kelimelerle somutlaştırılmalıdır (Yılmaz, 2001). Evlilik uyumu ailedeki tüm üyelerin fiziksel ve psikolojik sağlığını etkilemekle birlikte ahenkli ve etkili bir evlilik birlikteliği için de gerekli ve önemlidir (Kalkan ve Ersanlı, 2008). Çiftlerin evlilik uyumlarına dair sosyal, psikolojik, kişisel ve demografik özelliklerindeki çeşitlilik nedeniyle evlilik uyumu kavramını açıklamak için üzerinde fikir birliğine varılmış tek bir tanım yapılması mümkün değildir (Glenn, 1990). Konu üzerinde çalışan uzmanlar ve araştırmacılar evlilik uyumuna farklı bakış açılarıyla yaklaşmışlar ve birbirinden değişik tanımlar yapmışlardır.

Spanier ve Lewis'in yetmişli yıllardaki evlilikle ilgili araştırmalarının bir değerlendirmesi olarak gerçekleştirdikleri çalışmada (1980), Burr ve arkadaşlarından aktardıklarına göre evlilik doyumu, bireyin evlilikten beklentileri ile elde ettikleri arasındaki ahenk, uyum orandır (1979). Yine bu çalışmaya göre, bireyin evliliğindeki ihtiyaçlarını karşılama seviyesine bağlı olarak kendisinde oluşan algıdır. *Evlilik doyumu* aynı zamanda bireylerin ilişkilerinin tüm yönlerinde hissettikleri öznel mutluluk ve

hoşnutluk duygularını ifade etmesine ve bir evliliğin devam edip etmeyeceğine dair önemli bir dayanak olmasına rağmen bu konuda tek belirleyici değildir. *Evlilikte mutluluk* kişinin evliliğinden alabildiği doyuma bağlıdır; bireyin evliliği hakkındaki doyum hissidir (Yılmaz 2001). *Evlilik uyumu* ise bu iki kavramdan biraz farklı ve her ikisini de kapsayan daha genel bir terim olarak çiftlerin evlilikte gösterdikleri başarıyı ve fonksiyonelliği içerir. Birbiri ile etkileşen, yani yemek saatleri, alışveriş, arkadaşları ziyaret ve eğlence yerlerine gitme gibi günlük faaliyetlerde birlikte vakit geçirebilen, evlilik ve aileyi ilgilendiren konularda fikir birliği yapabilen, sorunlarını olumlu bir şekilde çözebilen çiftlerin evliliği uyumlu bir evlilik olarak tanımlanmaktadır. Evlilik uyumu ayrıca çiftlerin uyumlu etkileşimlerinin sonucu olarak evlilik hayatındaki memnuniyeti ve mutluluğu da tanımlar. Bu noktada daha önce de vurguladığımız gibi genel bir kavram olması nedeniyle evlilik doyumunu ile karışabilmektedir. (Erbek ve ark., 2005; Yılmaz, 2001).

Evlilikte uyum, Burgess ve Cottrell tarafından birbirinden farklı kişiliğe sahip eşlerin hayatlarında mutluluğa ulaşmaları ve her iki taraf için de önem arz eden ortak hedeflere doğru adım atmak üzere bir bütün olarak birbirlerini tamamlamaları olarak ifade edilmektedir (1998). Sabatelli ise evlilikte uyumu tanımlarken eşler arası iletişime vurgu yapmaktadır. Uyumlu evliliği çiftler için öncelikli ve önemli alanlarda çokça anlaşmazlık yaşanmadığı, yaşanan anlaşmazlıkların abartılmadan her iki tarafı da memnun edecek şekilde çözümlendiği, kısacası eşlerin sağlıklı bir şekilde iletişim kurabildiği evlilikler olarak tanımlamaktadır (Sabatelli, 1988). Farklı evlilik uzmanları tarafından farklı yaklaşımlarla tanımlanan evlilik uyumu Spanier tarafından süreç algısı göz önünde bulundurularak tarif edilmektedir. Spanier'e göre evlilikte uyum çiftlerin öncelikle günlük yaşantıya ve hayat içinde değişen şartlara uyum sağlamasıyla başlamaktadır. Ardından eşlerin süreç içerisinde birbirlerine uygun olarak değişmesiyle tanım tamamlanmaktadır (Spanier, 1976). Spanier'in Cole ile 1976'da yaptığı diğer bir araştırmada evlilik uyumu yine bir süreç olarak değerlendirilmektedir. Bu sürecin sonucunu da evlilik farklılıklarından dolayı ortaya çıkan farklı problemlerin, kişilerarası gerilimin ve kişisel kaygının, evlilik doyumunun, çift uyumsuzluğunun ve evlilikteki işlevsel öneme sahip hususlarla ilgili olarak çiftlerde fikir birliğinin olup olmaması belirlemektedir (Spanier ve Cole 1976). Dyer (1983) da evlilik uyumunu evlilik

yaşantısındaki iyi ilişki-kötü ilişki boyutunun değişen ve devam eden hareketlilik süreci olarak değerlendirir.

2.3.1. Evlilik Uyumunu Etkileyen Faktörler

Terman ve arkadaşları (1938) literatür için temel teşkil eden çalışmalarında evliliğin olumlu ya da olumsuz gidişatını etkileyen unsurlara da yer vermektedirler. Bu unsurları eşler arasında fikir birliğinin bulunması; fikir ayrılıklarında orta yolu bulmak için kullanılan metotlar; evli olmaktan duyulan memnuniyet ya da pişmanlık; çiftlerin eşlerine karşı olan şikâyetlerini ifade etme şekilleri; çiftlerin evliliği devam ettirmeyi mi, ayrılmayı mı yoksa boşanmayı mı düşündükleri ve son olarak da çiftlerin evliliklerine dair doyumlarını nasıl değerlendirdikleri şeklinde sıralanmaktadırlar (Terman, 1938; Kastro, 1998). Bu altı unsurun temelinde eşler arası iletişimin uyum için önemi açıkça görülmektedir. Yalçın'a göre de evlilik ilişkisinin uyumlu ya da uyumsuz olarak nitelendirilmesinde eşlerin sahip oldukları iletişim becerileri oldukça önemlidir. Dolayısıyla evlilikte rol alan bireylerin iletişim becerilerine dair kapasiteleri evlilikten elde edilecek mutluluğun ve doyumun seviyesini etkilemektedir (Yalçın, 2014; Karadağ, 2015; Soylu ve Kağnıcı, 2015). Uyumlu bir evliliğin ön koşullarından biri olan sağlıklı iletişim, eşlerin birbirlerine açılmasını, birlikte olmasını ve düşünce alışverişini içerdiğinden evlilik yaşamının kalitesini belirler (Özguven, 2000).

İletişim becerilerinin bir parçası olmakla birlikte evlilik uyumuna etkisi üzerinde çalışılan bir diğer etken de empatidir. Literatürde evlilik uyumu ile empati arasındaki ilişkiyi konu alan pek çok çalışma yer almaktadır (Soylu ve Kağnıcı, 2015). Evlilikte empatik eğilim, çiftlerden birinin, diğerinin duygularını ve düşüncelerini doğru bir şekilde anlama becerisidir. Tutarel-Kışlak ve Çabukça'nın çalışmalarına göre de empati, evlilik uyumunu yordayan önemli bir faktördür (2002). Empatinin var olması insanların tutum ve davranışları üzerinde olumlu bir etki oluşturur. Yardım davranışını destekleyen empatinin yokluğunda ise olumsuz etkiler söz konusudur. Olaylara eşin bakış açısıyla bakmak yani empati kurabilmek, evlilikte yaşanan gerilimi azaltmaktadır (Franzoi ve ark., 1985; Batool ve Khalid, 2012).

Duygusal zekâ evlilik uyumunu etkileyen bir diğer değişkendir. Batool ve Khalid (2012), evreni Pakistan olan, 21-40 yaş aralığındaki 85 çiftten oluşan toplam 170 kişilik örneklem grubunda duygusal zekâ ile evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışma sonucuna göre duygusal zekâ ve evlilik uyumu arasında anlamlı bir ilişki olduğu ve duygusal zekâ düzeyinin evlilik uyumunu etkilediği ortaya çıkmıştır. Duygusal zekâsı yüksek olan bireylerin-çiftlerin eşleriyle ve hatta eşlerinin aileleriyle de uyumları yüksektir.

Evlilik uyumuyla ilişkili faktörlerden bir diğeri de çatışma çözme stilleridir. Evlilikte çatışma çözme stilleri, çiftlerin ilişkilerinde karşılaştıkları sorunları ele alma şekilleri olarak tanımlanmaktadır. Çiftler, yapıcı iletişimin yanısıra çatışma çözme davranışlarını bilmiyorlarsa evlilikte uyumsuzluk kaçınılmazdır (Ersanlı ve Kalkan, 2008; Batool ve Khalid 2012).

Literatürde evlilikte uyumu etkileyen faktörlerden bir başkası eşlerin mizah anlayışı ve yaklaşımı olarak yer almaktadır. Bu konuya farklı bakış açılarıyla yaklaşan muhtelif çalışmalar bulunmaktadır. Uzmanların bir kısmı araştırmaları sonucu mizahın evlilik uyumunu olumlu etkilediği kanaatini taşıırken diğeri bir kısmı da olumsuz etkilediği düşüncesini taşımaktadır. Koning ve Weiss, olumlu davranışların evliliğin kalitesine dair önemli ipuçları verdiğinin bilinmesine rağmen evlilikte mizahın genellikle göz ardı edildiğini belirtmektedirler (2002). Mizah ve evlilik ilişkisini konu alan çalışmalar oldukça azdır. Hem klinik ortamlarda eşlerin etkileşimini gözlemlerken hem de araştırma sonuçlarına göre mizahın çiftler arası ilişkideki yapıcı rolünün oldukça önemli olduğu fark edilmektedir. Eşler arasında gerginliğin olduğu, ilişkinin zorda kaldığı durumlarda mizah imdada yetişerek ortamı olumsuz havasından çıkarıp, olumlu anların yaşandığı bir ortama dönüştürebilmektedir. Mizahın kullanımı yakın ilişkilerde farklı işlevlere hizmet eder, şöyle ki: Bazı durumlarda içeriği ve yapılış şekline bağlı olarak eşlerden birinin bir diğeriye yönelik saldırma ve savunma refleksine yol açmasına rağmen mizahın evlilikteki en önemli rolü, çiftlerin yakınlığını ve aralarındaki bağı güçlendirmesidir (Koning ve Weiss, 2002). Diğeri yandan bazı çalışmalara göre mizah evlilikte yıpratıcı bir unsur da olabilmektedir. Mesela önemli sorunlarda erkeğin olayı ileri derecede karikatürize etmesinin boşanma riskini artırdığı tespit edilmiştir. Bu gibi durumlarda çiftler sorunla yüzleşmek yerine ondan kaçınma davranışını mizahla gerçekleştirerek problemin

saptırılmasına sebep olabilmektedirler. Dolayısıyla kimi zaman mizah, kaygı içeren bir kaçınma şekli olabilmektedir (Cohan ve Bradbury, 1997).

Eşlerin beklentilerine vurgu yapan Tarhan, çiftlerin beklentilerinin gerçekçi olup olmaması ve her iki tarafın beklentilerinin örtüşüp örtüşmemesinin evlilikte uyumun düzeyini etkilediğini belirtmektedir. Tarhan'a göre eşlerin evlilikten ve hayattan beklentileri birbirine ne kadar yakın olursa, ortak amaçlara ve beklentilere eşlerden biri diğerini tahakkümü altına almadan ulaşılmaya çalışılırsa evlilikte uyum da o kadar kolay gerçekleşir (Tarhan, 2017). Dolayısıyla çiftlerin beklentilerinin gerçekçi olup olmaması ve her iki tarafın beklentilerinin örtüşüp örtüşmemesi de evlilik uyumunu etkileyen faktörlerden biridir.

Birtchnell (1987) kişiliğin de evliliğin uyumlu ya da uyumsuz seyretmesini etkileyen faktörler arasında yer aldığını belirtmektedir. Birtchnell'e göre kontrolcülük, kopukluk ve bağımlılık evlilik uyumunu olumsuz yönde etkilerken güvenilirlik olumlu şekilde etkilemektedir. Evliliğin uyumlu bir şekilde devamını olumsuz etkileyen kişilik özelliklerinden biri olan kontrolcülük, eş üzerinde hâkimiyet kurmaya çalışmak, eşe aşırı sorumluluk yüklemek ve eşi ikinci plana itmek anlamlarını taşımaktadır. Bağımlılık kendine güvenmemek, sürekli desteğe ihtiyaç duymak ve aşırı ilgi beklemek anlamına gelirken, kopukluk ise sürekli tek başına olmayı tercih etmek, eşe yakın olmaktan korkmak ve duygusal alış verişe girmemek olarak tanımlanmaktadır. Evlilik uyumunun sürekliliğini sağlayan ve onu olumlu etkileyen güvenilebilirlik ise eşe destek olabilmek, onu olduğu gibi kabul edebilmek ve duyguları ifade edebilmek olarak tanımlanmaktadır.

Evlilik uyumunda etkili bir diğer faktör, eşlerin sahip oldukları ilişkiye ve birbirlerine dair yüklemeleridir. Çiftlerin birbirlerini nasıl anlamlandırıp konumlandıkları, birbirleriyle ilgili sahip oldukları algı, evlilik uyumunu ve bu uyumun sürekliliğini önemli ölçüde etkilemektedir. Araştırmalar sonucu elde edilen bulgulara göre evlilik uyum düzeyi düşük olan çiftler uyumsuzluğun kaynağı olarak eşlerini görmekte ve bu olumsuzlukları değiştirilemez olarak düşünmektedirler. Uyumlu çiftlerin ise olumsuzluklara dair daha yapıcı yüklemeler yaptığı sonucuna varılmıştır. Uyumsuz çiftlerin aksine uyumlu çiftler birbirlerini olumsuzlukların nedeni olarak görmemekte ve olumsuzlukları daha özel ve değişebilir olarak nitelendirmektedirler (Tutarel – Kışlak, 1999).

Evlilik uyumunu etkileyen faktörlerin diğer bir kısmını da şu şekilde sıralayabiliriz:

-Psikolojik dayanıklılık: Basım ve Çelik'in çalışmalarına göre (2011) psikolojik dayanıklılığı güçlü bireyler hem sosyal ilişkilerinde hem de yakın romantik ilişkilerinde daha başarılıdırlar. Bu bireylerin ayrıca problem çözme ve problemle başa çıkma gibi becerileri de diğer bireylere göre daha kuvvetlidir.

-Öfke kontrolü,

-Tanışma süresinin uzunluğu ve nişanlılık süresi,

-Eğitim düzeyi ve sosyal statü,

-Cinsiyete bağlı rollerde yetişme şekli,

-Evliliğin aileler ve arkadaşlar tarafından kabul edilme seviyesi,

-Dinî ve etnik kimliğin benzerliği veya ortaklığı,

-Çocukluk döneminde ebeveyn ile yaşanan ilişkinin doyumu,

-Çocuk olup olmaması veya çocuk sayısı,

-Evlenme biçimi,

-Çiftin akraba olup olmaması,

-Eşlerin eğitim durumlarının birbirine yakınlığı,

-Eşlerin birbirlerini nasıl algılayıp tanımladığı,

-Geniş aile ile birlikte yaşanıp yaşanmadığı,

-Ev işlerinde iş bölümü,

-Geniş aile ile ilişkiler,

-Arkadaş çevresi ile ilişkiler,

-Kişilik özellikleri

(Fox, 1975; Kely, 1978; Fıfıloğlu, 1992; Larson ve Holman, 1994; Fıfıloğlu, 2001; Demiray, 2006; Çimen, 2007; Hortaçsu, 2007; Korkut ve Şendil, 2008; Basım ve Çelik 2011).

Larson, evliliği etkileyen etkenleri üç ana gruba ayırıp sistemleştirerek “*evlilikte üçgen modeli*” olarak isimleştirmiştir. Bu üç grup;

- a) Bireysel faktörler,
- b) Çift özellikleri,
- c) Çevresel faktörlerdir.

Bireysel faktörler bireyin kendine dair olumlu veya olumsuz özellikleridir. Stresle başa çıkma güçlüğü, işlevsel olmayan düşünceler, aşırı tepkiler, kızgınlık ve saldırganlık, tedavi edilmemiş depresyon, kronik öfke ve aşırı utangaçlık gibi özellikler olumsuz özellikleri oluştururken, psikolojik dayanıklılık, öfke kontrolü, dışadönüklük, esneklik, özgüven, teslimiyet ve aşk gibi özellikler de evliliği etkileyen olumlu özellikler olarak sıralanabilir.

Çift özellikleri grubunda çift arasındaki etkileşimde negatif ilişki şekilleri evlilik ilişkisini olumsuz etkilerken, iletişim ve çatışma çözme becerileri, yakınlık, güç paylaşımı ve kontrolü, uzlaşma gibi olumlu özellikler pozitif etki oluşturmaktadır. Yukarıda da üzerinde durduğumuz, eşlerin birbirlerini nasıl algılayıp tanımladıkları da sonucuna göre olumlu ya da olumsuz olabilen çift özellikleri faktörlerindedir.

Bir kısmı yukarıdaki maddeler arasında da yer alan çevresel faktörler, aileden bağımsız olabilme, ana-baba evliliği, ana-baba ve arkadaşların desteği, iş ve ebeveyn olma stresi, ev dışındaki uğraşların gerilimi, diğer stres kaynakları, borçlanma, sağlık, geniş aile ile ilişkiler gibi faktörlerdir (Larson 2003).

Yukarıda yer alan literatür örneklerinden de görüldüğü gibi evlilik uyumunu pek çok faktörü içeren geniş bir yelpaze etkilemektedir. Bu etkenlerin ne biri dışarıda tutulabilir ne de uyum tek bir etkene bağlıdır denebilir. Hepsi bir bütün olarak evlilik uyumu düzeyi üzerinde etkindir ve zamanla değişen toplum karakteristiklerine göre tekrar tekrar araştırılmaya muhtaçtır.

2.3.2. Evlilik Uyumu ile İlgili Türkiye’de Yapılan Çalışmalara Örnekler

Batıda yirminci yüzyılın ilk çeyreğinde başlayan evlilik merkezli, eşler arası ilişkiyi konu alan çalışmaların ülkemizdeki başlangıç dönemi yirminci yüzyılın son çeyreğine denk gelmektedir. Bu dönemde başlayan evlilik ile ilgili çalışmaların yirmibirinci yüzyılın başlamasıyla beraber arttığını görmekteyiz (Soylu ve Kağnıcı, 2015). Sanayileşmenin ve modernleşmenin hızlı ve öncelikli olduğu Batıda ailenin ve dolayısıyla çift ilişkilerinin yaşadığı dönüşüm de hızlı ve öncelikli olmuştur. Bu nedenle, problemlere çözüm için çıkış yolları aranması nedeniyle Avrupa ve Amerika’da aile ve çift üzerine yapılan çalışmalara daha önce başlanmıştır.

Türkiye’de evlilikle ilgili yapılan çalışmaların temelini Batı literatüründe yer alan eşler arasındaki ilişkiyi ölçmeye yönelik ölçekleri uyarlama çalışmaları (Tutarel Kışlak, 1992; Kabakçı, Tuğrul ve Öztan, 1993; Azizoğlu-Binici ve Hovardaoğlu, 1996; Fışiloğlu ve Demir, 1997) oluşturmaktadır.

Ülkemizde evlilik uyumu ile ilgili yapılan bazı diğer çalışmalara göz atacak olursak: 1992’de Buffalo’daki New York Eyalet Üniversitesinde lisansüstü öğrencilerinin evlilik uyumu üzerine 34.6 yaş, 8.6 yıllık evlilik ortalamalı 70 evli çiftle bir çalışma yapan Fışiloğlu, çiftlerin evlilik uyumunu Çift Uyum Ölçeği ile ölçmüştür. Çalışmada tek yönlü varyans analizlerinde öğrenci statüsü ve eşin eğitimi değişkenlerinde, evlilik uyumu farklılıklarının anlamlı düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Kabakçı, Tuğrul ve Öztan (1993) birbirleriyle evli olmayan 254 evli kadından ve 260 evli erkekten oluşan araştırma grubunda çeşitli demografik özellikler ile eş değerlendirilmesi arasındaki ilişkiyi incelemişler ve kişilik boyutlarının evlilik uyumuna etkisine de bakmışlardır. Bu araştırma sonucuna göre cinsiyet fark etmeksizin kadınlar ve erkekler için de bağımlılığın olumsuz bir özellik olarak algılandığı tespit edilmiştir. “Hem kadınlar hem erkekler tarafından “mutlu” olarak değerlendirilen evliliklerde eşin daha çok güvenilir, daha az bağımlı, daha az kopuk ve daha az kontrolcü olarak algılandığı görülmüştür.”

1999’da Şirvanlı-Özen tarafından 196’sı erkek, 225’i kız, 5-10-13-16 yaş gruplarından toplam 421 kişilik örnekleme yapılan bir çalışmada ailede yaşanan çatışmanın ve boşanmanın çocukların davranışları ve uyum sorunları üzerindeki rolleri incelenerek eşler arasındaki uyumun çocuklar üzerindeki etkilerine bakılmıştır. Çalışmanın sonucunda çatışmalı ve boşanmış ebeveynleri olan çocukların psikolojik sorun ve kaygı düzeylerinin, çatışmasız ebeveynlere sahip çocuklara oranla daha yüksek olduğu bulunmuştur. Aynı araştırmaya göre çatışmasız ebeveynlerin çocuklarının, çatışmalı ve boşanmışlarıne oranla çevrelerinden daha fazla sosyal destek algıladıkları ortaya çıkan diğer bir sonuçtur.

Fışiloğlu 2001 tarihli çalışmasında akraba evliliğinin evlilik uyumu ile ilişkisine bakmıştır. 75 evli kadın ve 75 evli erkekten oluşan 150 kişilik araştırma grubundaki 68 kişi akraba evliliği yapan bireylerdir. Çalışma sonucunda akraba evliliği yapmayan çiftlerin evliliklerinin akraba evliliği yapan çiftlerin evliliklerine göre daha uyumlu

olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca çalışmada evlilik uyumu düzeyi düşük olan akraba evliliklerinde geniş aile ile daha çok problem ortaya çıktığı görülmüştür (Fıfıloğlu, 2001).

Yılmaz da 2001 yılında “*Eşler arasındaki uyum: Kuramsal yaklaşımlar ve görgül çalışmalar*” isimli literatür taramasına yönelik çalışmasında Batıda ve ülkemizdeki eşler arası uyumu konu alan çalışmalara değinmiştir. Araştırmada psikososyal gelişim, benlik saygısı, psikolojik uyum ve akademik başarı gibi bazı temel psikolojik değişkenler ile evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi inceleyen gelişimsel çalışmalar özetlenerek değerlendirilmiştir. Ayrıca eşler arasındaki uyumun sadece çiftler tarafından değil; anne, baba ya da çocuklar tarafından değerlendirilmesinin araştırma bulguları yorumlanırken dikkate alınması gereken açılar olduğu üzerinde durulmuştur. Yine farklı yaşlardaki çocukların eşler arasında yaşanan farklı türden çatışmalara farklı şekilde tepki verdikleri de araştırmada ifade edilen bir diğer bulgudur.

Tutarel-Kışlak ve Çabukça 75’i evli kadın ve 75’i evli erkekten oluşan toplam 150 kişilik bir grupla gerçekleştirdikleri çalışmalarında empati ve demografik değişkenlerin evlilik uyumu ile ilişkisine bakmışlardır. Bu araştırmayla empatinin evlilik ilişkisini olumlu yönde yordadığı ve cinsiyete göre değişiklik göstermediği sonucuna ulaşmışlardır (2002).

Erbek ve arkadaşlarının 2005 yılında *Düşünen Adam* dergisinde yayınlanan ve Türkiye literatüründe sıklıkla karşımıza çıkan “Evlilik Uyumu” isimli çalışmalarında Batıdaki ve ülkemizdeki ilgili literatür gözden geçirilmiş ve değerlendirilmiştir. Yurtiçi ve yurtdışı literatürden yola çıkılarak sorun çözme becerisi, karşılıklı iletişim, bağlılık, aşk ve yakın olma gereksinimi gibi evlilik uyumunu etkileyebilecek muhtemel etkenler özetlenmiştir. Bunlarla beraber çiftler arasındaki uyumsuzluğun çocukların davranışları üzerine etkileri de tartışılmıştır.

Güngör ve İlhan (2008), çalışmalarında evlilik uyumu ile mizah tarzları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. 170 evli birey ile gerçekleştirdikleri çalışmada bireylerin evlilik uyumlarının sahip oldukları mizah tarzları ile ilişkisi araştırılmıştır. Çalışmanın sonucu olarak kadınların evlilik ilişkilerinde mizahı, erkeklere göre evliliklerinde daha önemli bir faktör olarak algıladıkları bulunmuştur. Erkeklerde mizah boyutlarından kendini geliştirici mizah ile çift bağlılığı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki varken

kadınlarda kendini geliştirici ve kendini yıkıcı mizah alt boyutları ile evlilik uyumu alt boyutları arasında ilişki bulunmuştur.

Soylu ve Kağnıcı (2015), “*evlilik uyumunun empatik eğilim, iletişim ve çatışma çözme stillerine göre yordanması*” başlıklı çalışmalarında empatik eğilim, aile içi iletişim ve çatışma çözme stillerinin evlilik uyumunu yordama düzeyine bakmışlardır. 203 kadın, 157 erkek olmak üzere 360 evli bireyden oluşan grupta yaptıkları araştırma sonucu aile içi iletişim ve çatışma çözme stillerinin evli bireylerin evlilik uyumunun anlamlı yordayıcıları olduğu ortaya çıkmıştır. Yine aynı çalışmada empatik eğilimin, çatışma çözme stillerinden olumlu ve geri çekilmenin ise evli bireylerin evlilik uyumunun anlamlı yordayıcıları olmadığı bulunmuştur.

2.3.3. Evlilik Uyumu ile İlgili Yurtdışında Yapılan Çalışmalara Örnekler

Batıda eşler arası ilişkilerde, evlilik kurumunda yaşanan sorunların artması ve bunlara bağlı olarak boşanma oranlarının yükselmesiyle birlikte evlilikle ilgili çalışmalara ağırlık verilmeye başlanmış, pek çok uzman evlilik merkezli çalışmalarla sorunlara farklı çerçevelerden bakmaya çalışmışlardır. Bu çalışmalar arasında özellikle evlilik uyumu kavramının, evlilikle ilgili diğer kavramlara nazaran daha kapsayıcı bir kavram olduğu ve daha geniş bir perspektiften konuya yaklaştığı için literatürde ağırlıklı olarak çalışıldığı görülmektedir. Bununla birlikte evlilik uyumu ile ilgili değişkenlerin açıklanmasına yönelik yurt dışında, özellikle Batıda yapılan çalışmalar da evlilik çalışmaları yapanlar için zengin bir kaynak oluşturmaktadır (Soylu ve Kağnıcı, 2015).

Evlilik uyumu ile ilişkisi bakımından üzerinde durulan çeşitli değişkenler arasında empati, iletişim, çatışma ve çatışma çözme stillerinin de yer aldığı araştırmalar görülmektedir (Elliott, 1982; Franzoi ve ark., 1985; Gordon, Baucom, Epstein, Burnett ve Rankin, 1999; Addis ve Bernard, 2002; Heene, Buysse ve Oost, 2007; Koerner ve Fitzpatrick, 2002; Ebenuwa-Okoh, 2008).

Toplumun insan kaynağı olan ailede yetişen çocukların gelişimi oldukça önemlidir. Ailedeki yaşanan olumlu ya da olumsuz yaşantılar başta çocuklar olmak üzere tüm aile bireylerini etkiler. Evlilikteki uyumsuzluk ve çatışma çocuğun psikolojik, sosyolojik, akademik her türlü gelişimini de olumsuz etkiler. Bu nedenle çocukların

gelişimi ve uyumu ile eşler arasındaki uyum literatürde sıklıkla araştırılan konular arasındadır. (Long, Forehand, Fauber ve Brody, 1987; Grych, Seid, Fincham, 1992; Amato ve Rezac, 1994; Moats, 2004).

Amato ve Rezac 1994 yılında ebeveynleri boşanmış 1285 çocukla yaptıkları araştırmada boşanmış anne baba arasında ebeveyn çatışması düzeyi artınca çocuklarda davranış problemlerinin arttığı, çatışma düzeyi düşüncü, çocuklarda davranışsal sorunların da azaldığı sonucuna ulaşmışlardır. Long ve arkadaşları da yaşları 11 ile 15 arasında olan ve anne babası boşanmış 40 ergenle yaptığı araştırmada ebeveyn çatışması düzeyinin, ergenlerin bağımsız olarak gözlenen bilişsel ve sosyal yeterlik düzeyleri ile ilişkili kritik değişken olduğu sonucuna varmışlardır (1989). Moats ise Miami Üniversitesi'ndeki ebeveynleri boşanmış 386 lisans öğrencisiyle yaptığı araştırma sonucuna göre algılanan ebeveyn çatışmasının, üniversite öğrencilerinin evlilik ve boşanma tutumlarını oluşturan güçlü gösterge olduğunu belirtmektedir (2004). Plunket ve Henry 1999'da gerçekleştirdikleri araştırmada, ebeveynleri arasındaki çatışmayı yüksek düzeyde ve çözümlenemeyen olarak algılayan ergenlerin aile içinde mutsuz olmanın yanında okulda da uyum problemlerinin olduğu sonucuna varmışlardır.

Szinovacz'ın 1979'daki çalışmasında eşlerin farklı meselelerde karar verme süreçlerindeki davranışları ile evlilik uyumları arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu çalışma Pensilvanya'da 52 çiftle gerçekleştirilmiş ve çalışmayla eşlerin karar verme süreçlerindeki memnuniyetlerinin erkekler için evlilik uyumunda önemli bir belirleyici olduğu, hem erkek hem de kadın tarafından kabul gören karar verme tarzının uygulanmasının evlilikte uyumu pozitif yönde etkilediği neticesi ortaya çıkmıştır.

1977'de Osmond beyaz ve siyah insanlardan oluşan toplam 277 düşük gelirli aile ile bir araştırma yapmıştır. Siyah ve beyaz aileleri tercih eden Osmond bu çalışmada ırkları da kıyaslamıştır. Çalışmaya göre her iki ırkta da birlikte karar veren ve kararlarında uzlaşan çiftler evliliklerinde mutludurlar. Diğer yandan karar verme aşamasında eşlerden birinin daha baskın olduğu ve dengenin kaydığı evliliklerde doyumun da az olduğu ve boşanma oranının yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

Baccus'un evlilikte sağlıklı ve iyi iletişimin etkisine baktığı araştırmasının sonucuna göre mutlu ve uyumlu evliliği olan çiftlerin arasında etkili bir iletişim söz konusuysa mutsuz ve uyumsuz çiftlerin iletişim düzeyleri düşüktür (1987).

Fitzpatrick'in yaptığı araştırmada ise mutlu evliliği olan çiftlerin mutsuz evlilik süren çiftlere göre daha farklı iletişim alışkanlıklarına sahip olduğu, aralarında kurdukları iyi iletişimde sözsüz iletişimin etkisinin yoğun olduğu, sorunlarını aralarında konuşmaktan ve duygularını birbirleriyle paylaşmaktan çekinmedikleri görölmektedir (1988).

Suitor'un 1991'de 741 erkek ve 964 kadından oluşturduğu evrende yaptığı araştırmada ev işlerinin paylaşımının evlilik mutluluğuna ve kalitesine olan etkisinin, yaş, eğitim seviyesi, eşin kariyeri gibi etmenlerin etkisinden daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır. Tüm yaşam dönemlerinde ev işlerinde paylaşım artıkça evlilik kalitesi ve memnuniyeti de hem kadın hem de erkek için artmakta, çatışma azalmaktadır.

Manju, 2016 yılında Hindistan'da yaptığı bir araştırmada 50'si evli ve çalışan, 50'si evli ve çalışmayan 100 kadından oluşan grupta evlilik uyumu ile yaşam doyumu arasındaki ilişkiye ve kadının çalışmasının evlilik uyumuna etkisine bakmıştır. Çalışma sonucuna göre çalışan evli kadınların evlilik uyumu seviyeleri çalışmayanlara göre daha yüksektir. Ayrıca yaşamlarından memnun olan kadınların evlilik uyum seviyeleri yüksek olurken yaşam doyumu seviyeleri düşük olan kadınların evlilik uyumu seviyeleri düşük çıkmıştır.

2.4. LİTERATÜRDE EVLİLİK BAĞLAMINDA ÇİFTLER ARASINDAKİ KAYGI (ANKSİYETE)

Bu kısımda kaygı kavramının evlilik uyumu ile ilişkisi incelenerek kavrama açıklık getirilmekte, kaygının tanımı, olumlu özellikleri, çeşitleri, nedenleri ve evlilik ile ilişkisi üzerinde durulmaktadır.

2.4.1. Kaygının Tanımı

İnsan duyguları psikoloji literatüründe en çok üzerinde durulan konulardandır. Bilimsel psikolojinin kısa geçmişine rağmen duygular üzerine çok sayıda çalışma alan yazında yerini almıştır. Temel duygulardan biri olan kaygı, geçmişi çok eskilere dayanmayan ruhbilimi dünyasına yirminci yüzyılın ilk yarısında girmiştir. Kaygı ile ilgili

ilk çalışmalar 1940'lı yıllarda gerçekleştirilmiştir. Freud bu kelimeyi kullanan ve kavramsallaştıran, alan yazına kazandıran ilk kişi olarak literatürdeki yerini almıştır (Köknel, 1989). Freud'dan itibaren daha sonraki bilişsel yaklaşımlara kadar çağdaş psikolojinin farklı okulları kaygıyı farklı biçimlerde yorumlamış, biyolojik paradigmanın öne geçmesiyle psikolojinin ardından psikiyatride de kaygının biyolojik bileşenine ilişkin çalışmalar yoğunlaşmıştır (Sayar, 2000).

Freud'un yazılarında sık kullanılan bir sözcük olan "angst", bugünkü "anksiyete" teriminin karşılığı olan duygu halini ifade etmektedir. Diğer yandan "angst" etimolojik olarak "dar", "kısıtlı" anlamındaki Almanca sözcük "eng" ile akrabadır. Fransızca'da ise *anxiété* olarak geçen ve "sıkıntı, endişe, sebepsiz korku" anlamlarını taşıyan kelime, Latince aynı anlama gelen *anxietas* sözcüğünden alıntıdır. Bu sözcük Latince *angere*, *anx-*"sıkmak, daraltmak, boğmak" fiilinden türetilmiştir. Anksiyete, Latince "sıkmak", "sıkıştırmak" anlamına gelen "engere"den türemiştir. O halde "anksiyete"nin geçtiği yerlerde bunun anlamını bir tür sıkışma/boğulma hissi, halk diliyle "daralma" olarak okumak mümkündür (Atalay, 2008).

Psikolojide ve psikiyatride oldukça önemli bir yere sahip olan kaygı için günlük dilde "endişe" kelimesi kullanılırken "anksiyete" kelimesi de Türkçe literatürde kaygı ile eş anlamlı olarak tercih edilebilmektedir (Sayar, 2000; Öztürk, 1997). Psikoloji sözlüğüne göre en temel duygulardan olan kaygı (anxiety-anksiyete), genel anlamıyla tehlike veya talihsizlik korkusunun ya da beklentisinin sebep olduğu bunaltı veya tedirginliktir. Fakat literatürde kaygı kavramının tanımı, tanımlandığı çerçeveye ve kullanıldığı bağlama bağlı olarak farklılıklar ve çelişkiler göstermektedir (Budak, 2000).

Kaygı, göğüste sıkışma, kalp çarpıntısı, baş ağrısı, midede boşluk duygusu, tuvalete gitme ihtiyacı gibi belirtilerin vücutta eşlik edebildiği, ifadesi güç bir korku ve endişe duygusudur (Kocabaşoğlu, 2005). Feist kaygıyı bedende fizyolojik belirtilerle birlikte hissedilen ve hoş olmayan duygusal durum olarak tanımlar (1990). Baltaş ve Baltaş'a göre ise kaygı, kaynağı belli olmayan korkudur (2002). Ulusoy ve Uzunöz'e göre (1993) kaygı psikolojide yalnızca bir psikopatoloji türü olarak değil, aynı zamanda bir kişilik özelliği olarak da incelenmektedir. Bununla birlikte kaygıya yatkınlık, sürekli karakter özelliği olarak yorumlanmasına rağmen psikolojik stresle ilişkisini ileri süren hipotezler de literatürde yer almaktadır (Milliment ve Gardner, 1972).

Rachman'a göre kaygı, tehditkâr bir olayın gergin, rahatsız edici beklentisi, huzursuz bir gerilim hissidir. Kaygı, kendisiyle çok yakın anlama sahip "korku" kavramı ile çoğu kez birbirine karıştırılır ve birbirlerinin yerine kullanılırlar. Kaygı da korku gibi olumsuz etkisi olan bir duygudur ve gerginlik ile hoş olmayan beklentinin bir arada olma durumudur. Ancak korku ile kaygının (endişenin) nedenleri, süreleri ve tedavileri arasında bir ayrım yapılabilir. Korku terimi zehirli yılan gibi tanımlanabilen, somut bir tehdide ya da tehlikeye karşı duygusal tepkiyi ifade eder. Korku tepkisinin aciliyeti ve şiddeti söz konusudur. Kişinin uyarılma seviyesi korkuyla keskin bir şekilde yükselir. Korkunun sebebi apaçık belliyken endişeli hissedildiğinde kişinin, huzursuzluğunun nedenini veya beklenen olayın veya felaketin tabiatını tanımlamakta zorluk çektiği görülür. Korkunun aksine kaygı, açıkça belli değildir; genellikle tahmin edilemez ve kontrol edilemez. Korkunun artması ve azalması zaman ve mekânda sınırlı kalmaya eğilimliken, kaygı belirsiz başlangıç ve sapma noktalarıyla yaygın ve kalıcı olma eğilimindedir. Arka planda, sanki neredeyse her zaman korkunç bir şey olacakmış hissi vererek kişiyi huzursuz eder. Acil bir tepkiden ziyade sıkı bir uyanıklık halidir. Uzun süreli kaygı, engelleyici ve hatta yıkıcı olabilir (Rachman, 2004).

Budak ise kaygı ile korku arasındaki farkı belirtirken kaygının nesnesiz olma özelliği ile korkudan farklılık gösterdiğini ifade etmiştir. Korkuda insan, olay veya başka bir canlı şeklinde nesne bulunurken kaygıda herhangi bir görünen ya da bilinen nesne söz konusu değildir (Budak, 2000).

Yılmaz ve arkadaşlarının zaman kavramına dayalı olarak ifade ettikleri kaygı, geleceğe dair tahmin edilmesi güç olan ya da mümkün olmayan hususların neden olduğu stres ya da tedirginlik olarak izah edilen karmaşık bir duygudur. Aynı zamanda kişinin iç dünyasından olabileceği gibi dış dünyasından da kaynaklanabilen, algılanan bir tehdide veya tehlikeye karşı gösterilen sistemli bir tepkidir. Bilişsel, fiziksel, duygusal ve davranışsal olarak yaşanan, bir yönüyle psikolojik, diğer yönüyle de fizyolojik bir durumdur (Yılmaz, Dursun, Güzeler ve Pektaş, 2014).

2.4.2. Kaygının Olumlu Özellikleri

Daha çok olumsuz yönlerine ve etkilerine vurgu yapılarak ele alınan kaygının organizmayı uyarıcı, koruyucu ve motive edici özellikleri de vardır. Bu özellikler insanlık tarihi boyunca insanoğlunu pek çok tehlikeden koruyarak onun hayatta var olabilmesi için gerekli unsurlar olarak önem arz etmektedir. Kişinin yaşamında karşılaşılabileceği yaralanma, acı, cezalandırılma, ayrılık, düş kırıklığı gibi psikolojik ve biyolojik incinme durumlarına karşı kendisini hazırlaması kaygının *uyarıcı* özelliğidir. Karşılaşılabilecek olumsuz yaşantılar için tedbir alınması ve eğer olumsuzluklar yaşanırsa bu durumun daha kolay atlattılması kaygının *koruyucu* özelliği olarak ortaya çıkmaktadır. Kaygının kişiyi başarısız olma endişesi ile daha çok çalışmaya sevk etmesi ise *motive edici* özelliğine verilebilecek örnektir (Akgün, Gönen ve Aydın, 2007).

2.4.3. Kaygının Çeşitleri

Kaygı, literatürde durumluk ve süreklilik haline göre iki şekilde incelenmektedir. Bazı insanlar sürekli huzursuzluk halinde olabilirler. Böyle kişiler sürekli mutsuzdurlar. Çevreden gelen dış etkenli tehlikeli yaşantılara bağlı olmayan bu kaygı içeriden gelmektedir ve sürekli (genelleşmiş) kaygı olarak isimlendirilir. Sürekli kaygı bireyin kişilik özelliklerinin desteklediği, kişide sürekli var olan kaygı türüdür. Birey sürekli olarak kaygıya meyillidir ve içinde bulunduğu durumları genellikle stresli olarak algılar. Durumluk (spesifik) kaygı ise her bireyin herhangi bir durum karşısında, tehlikeli koşullar nedeniyle tecrübe ettiği geçici olumsuz sonuç beklentisidir (Spielberger, 1966).

Sezilen ve beklenmeyen bir tehlikeyi karşılamak için hazırlanma sırasında yaşanan güçsüzlük ve yetersizlik hislerinin yaşandığı duygusal bir durum olarak da tarif edilen kaygının, Ellis'e göre kişilik, durum ve olay kaynaklı olmak üzere üç farklı çeşidi bulunmaktadır. İnsan kişiliğinin bir parçası olarak düşünülebilecek kaygı, bireylerde sürekli bir durum olarak ortaya çıkar ve kişilik merkezli olması dolayısıyla *kişilik kaynaklı kaygı* olarak adlandırılır. Açık, belirgin bir duruma karşı belirli bir zaman diliminde tepki olarak ortaya çıkan kaygı ise *durum kaynaklı kaygı* olarak tanımlanmaktadır. Bir diğer kaygı çeşidi de, belirgin olaylar sebebiyle yaşanan *olay kaynaklı kaygıdır* (Ellis, 1994).

2.4.4. Kaygının Nedenleri

Kaygının nedenleri kişiden kişiye farklılık göstermektedir. Sosyal bir canlı olarak sosyal çevrede yer alan insan, gelişimi boyunca en çok içine doğduğu ailesinden etkilenmektedir. Bunun temel sebebi bireyin çevresiyle sağlıklı bir ilişki kurabilmesinde en güçlü değişkenin aile olarak görülmesidir.

Ailenin yaşam tarzı, kendine has sistemi, beklentileri, davranışları, kardeş sayısı ve hatta kaçınıcı kardeş bulunduğu yapılan çalışmalarda kaygı düzeyini etkileyen en önemli faktörler olarak ortaya çıkmaktadır. Öğrenci rolündeki bireyler açısından ise, gösterdiği okul başarısında ailesinin beklentilerini karşılayamama stresi, kaygı oluşumuna neden olan temel faktör olarak gösterilmektedir (Varol, 1990). Kişinin genetik özellikleri, yetiştirilme biçimi, şartlanma sonucu öğrendiği korkuları, bilinçaltında yaşadığı çeşitli çatışmalar ve fiziksel hastalıkları da kaygının olası nedenleri arasında belirtilmektedir (Sheehan, 1996).

2.4.5. Kaygı ve Evlilik

Kaygılı insanlar günlük hayatlarında karşılaştıkları sıradan problemleri bile dünyanın sonu gelmişçesine etkilenerek yaşarlar. Çünkü kaygı seviyesi yüksek insanların yaşadıkları olaylara dair algıları da abartılıdır (Bökeoğlu ve Yılmaz, 2005). Hayattaki olumsuzlukları öncelikle yatkındırlar. Mesela Aytar ve Erkmen'nin 1986 yılında yaptıkları çalışmada sürekli kaygı durumu ile yaşam olaylarının olumsuz algılanması arasındaki korelasyon pozitif çıkmıştır. Bu araştırma sonucu kaygı ve olumsuz algı arasındaki ilişkiyi açıklar niteliktedir. Kaygı ve evlilik arasındaki ilişkiye bakarken konuyu bu açıdan ele aldığımızda kaygı düzeyi yüksek bireylerin bu tutumlarının evlilik ilişkilerinde yaşadıkları sorunları olduğundan daha olumsuz ve abartılı yaşamalarına sebep olabileceği düşünülebilir.

Kaygı ile ilgili yapılan araştırmalar gözden geçirildiğinde sınav kaygısı hariç, kaygı ile diğer değişkenler arasındaki ilişkileri konu edinen araştırmaların az olduğu söylenilebilir (Büyüköztürk, 1999). Literatürde kaygı ile evlilik ilişkisinin durumunu

inceleyen çalışmalar da oldukça sınırlıdır. Araştırmanın önemi başlığı altında da belirttiğimiz gibi, Dehle ve Weiss'e göre (2002) kaygının evlilik ilişkisindeki rolü literatürde yeteri kadar test edilmemiştir. Evlilik ve kaygı ilişkisini çalışan Baucom ve Epstein'a göre dört olumsuz duygudan biri olan kaygı, evlilik uyumunda oldukça önemli bir rol oynamaktadır. Baucom ve Epstein çalışmalarında evlilik ile kaygı arasında çift yönlü bir ilişkinin varlığından söz etmektedirler. Çalışmaya göre kaygı evliliğin işlevini olumsuz etkilerken, olumsuz giden evlilik süreci de kaygı belirtilerini ortaya çıkarabilmektedir (1990). Teoride kalan bu iddiaya rağmen danışmanlık sisteminde gerekli adımlar yeterince atılmamış ve rehberlik sistemi, evlilikte artan kaygıya çözüm bulmak için özel kılavuzlardan yoksun kalmıştır. Bu durum muhtemelen evlilik uyumunda kaygının etkisine dair ampirik bilginin eksikliğinden kaynaklanmaktadır (Dehle ve Weiss, 2002).

2.5. EVLİLİK İLİŞKİSİNDE DUYGU İFADESİNİN ROLÜ

Bu başlık altında duygu kavramına ve kişiler arası ilişkide duygunun önemine temas edilecek; duygunun ve duygu ifadesinin en yakın kişiler arası ilişki olan evliliğe etkisi ve olumsuz duyguların çiftler arası ilişkideki yeri ve önemi literatür çerçevesinde ele alınacaktır.

2.5.1. Duygunun Kişiler Arası İlişkide ve Ailedeki Yeri

Duygu bireylerin mutluluk, kızgınlık, üzgün olma, korku gibi temel hislerini içeren genel bir ifade biçimidir (Salovey, Detweiler, Steward ve Bedell, 2001). İnsanların düşüncelerini, yargılarını ve davranışlarını şekillendirmede önemli role sahip duygular hayatımızın vazgeçilmez bir parçasıdır.

Izard'a göre duygular bireylerin davranışsal, fizyolojik, deneyimsel ve bilişsel olarak içsel tepkilerini organize ederek bireysel düşünce ve eylemlere hazırlık aşamasını gerçekleştirmektedir (2002). Izard'ın çalışmasından yola çıkarak duyguların düşünce ve eylem üzerindeki önemi göz önünde bulundurulursa, kişiler arası ilişkinin kalitesini belirlemede duyguların önemli bir role sahip olduğu açıkça görülür. Kişiler arası ilişkinin

en yakın biçimi olan romantik ilişkide de bireylerin duyguları ve bunu ifade yolları ilişkinin gidişatı ve sağlığı için önemli ve önceliklidir. Geçmişte davranışsal ifadelerle belirlenmiş duygu halleri ya da hisler olarak kabul edilen duygular şimdi, organizma ile kendisi için önem teşkil eden çevre arasındaki ilişkiyi kurma, sürdürme veya bozma süreçleri olarak görülmektedirler (Campos ve ark., 1989).

Johnson, duygu kelimesinin Latince hareket etmek anlamına gelen “emovere”den geldiği üzerinde durmuştur. Buradan yola çıkarak duygularımızın eylemlerimizin çıkış noktası olduğunu, onlar tarafından hareket ettirildiğimizi ve sevdiğimizimize bize gösterdiği derin duyguların da bizi harekete geçirdiğini vurgulamaktadır (2015).

Fruzzetti ve Iverson (2006), duygular, istekler, düşünceler gibi kişiye özel tecrübelerin uygun bir şekilde dile getirilmesinin bireysel duygu düzenlemedeki (ve psikopatoloji) işlev bozukluğu ile ilişkinin işlevsel bozukluğu arasında aracı bir rol üstlendiğini savunmaktadırlar. Bireysel işlev bozukluğu ve çift-aile işlev bozukluğu arasındaki ilişki üzerine odaklanan araştırmalar daha çok fiziksel taciz, saldırganlık ve aile içi şiddetin işlevsel bozukluk üzerindeki etkisine yoğunlaşmaktadırlar. Hâlbuki çift etkileşiminde eş ile zayıf iletişim, kötü problem çözme, düşük düzeyde yakınlaşma gibi ilişki süreçleri de bireysel işlevsellik üzerinde oldukça zararlı etkilere sahiptir. Az sayıda çalışma bu faktörlerin bireysel duygu düzenleme ve refahı nasıl etkilediğini açıklamaya çalışmıştır. Ailede yer alan bireysel bozuk davranış ile diğer eşin davranışı arasındaki ilişkiyi açıklayan test mekanizmalarını kullanan birleştirici modellerin geliştirilmesi için de birkaç girişimde bulunulmuştur (Fruzzetti ve Iverson, 2006).

Evliliğin üç temel bağı olan sevgi, saygı ve güven eşlerin duygularına göre şekillenmektedir. Bu üç önemli bağ birbirleriyle ilişki içinde olmakla beraber evliliği de ayakta tutmaktadır. Sevgi ve saygı devam ederken güven zayıflarsa bir süre sonra sevgi ve saygı bağı da zayıflamaya başlamaktadır. Ya da diğer taraftan sevgi zayıflarsa güven ve saygı da azalmaya başlamaktadır. Bu üç bağın aynı düzeyde tutulması evliliğin sağlıklı ve uyumlu bir şekilde devamı için gereklidir. Bunu gerçekleştirmek için eşler birbirlerinin duygu rengini iyi bilmeli, üzüldükleri, kaygılandıkları, öfkelenedikleri, mutlu oldukları durumları anlayabilmelidirler (Tarhan, 2017).

Duyguların öncelikli önem taşıdığı evlilik kurumunda çiftlerin uyumlu bir evlilik yaşantısına sahip olabilmeleri için duygularını eşleriyle paylaşmaları, onlara karşı

empatik anlayış sergilemeleri, birbirlerindeki bireysel farklılıkları kabul etmeleri, ilgi ve sevgi duygusunu birbirlerine iletebilmeleri gerekmektedir (Tutarel-Kışlak ve Göztepe, 2012).

Evlilik ile bireyler birbirlerine pek çok açıdan destek sağlamaktadırlar (ekonomik destek, fiziksel sağlık, duygusal destek, sosyal destek vb). Bu destek grubu içerisinde önemli bir yere sahip olan duygusal destek insanın en büyük psikolojik ihtiyaçlarından olan saygı duyulma ve değerli olduğunu hissetme ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Ross ve arkadaşlarının çalışmalarına göre evli bireyler evli olmayanlara oranla daha yüksek düzeyde duygusal destek almaktadırlar. Evlilik ilişkisinden alınan bu duygusal destek, depresyonu ve diğer mental rahatsızlıkların varlığını azaltmaktadır. (Ross ve ark., 1990). Stack ve Eshleman (1998) evli ve mutlu olmak arasındaki ilişkinin evli bireylerin sahip olduğu duygusal desteğe bağlı olduğunu tahmin etmektedirler.

Evlilik terapilerinde evlilikle ilgili ortaya çıkan ve evliliği yıpratıcı sorunların başında genellikle iletişim problemleri gelmektedir (Smith, Vivian, ve O'Leary, 1990). Fakat bir başkasıyla sağlıklı iletişim kurabilmek için bireyin kendi düşünce ve duygularını fark edebilmesi ve ifade edebilmesi gerekliliği de üzerinde durulması gereken önemli bir faktördür. Halberstadt ve arkadaşları duygusal ifadeyi bir bireyin her zaman olmasa da genellikle duygu ile ilişkili sözel veya sözel olmayan ifade sergileme tarzı olarak tanımlamaktadırlar (Halberstadt ve ark., 1995).

Olumlu duygu ifadesi ile evlilik memnuniyeti arasında anlamlı bir ilişki sözkonusudur. Olumlu duygu ifadesinin hâkim olduğu evliliklerde memnuniyet de artmaktadır. Kadınlar için olumlu duygu ifadesi evlilikte doyum ve memnuniyeti erkeklere göre daha yüksek düzeyde beraberinde getirmektedir (Halberstadt ve ark., 1995; Gill ve ark., 1999).

Ailedeki ve çiftler arasındaki duyguya yönelik yapılan araştırmalar aile ve ilişki süreçleri ile ilgili temel bilimleri geliştirmektedir. Bu araştırmalar diğer taraftan da bireysel refahı ve aile refahını teşvik etme, duygusal veya fiziksel sağlığa yönelik aksaklıkları önleme ve problem yaşamakta olan çiftlere ve ailelere talepleri doğrultusunda müdahale etme ile ilgili uygulamaların gelişmesine katkı sağlamaktadır (Snyder, Hughes ve Simpson, 2006).

2.5.2. Olumsuz Duygu İfadesinin Evlilik İlişisine Etkisi

Olumsuzluk göle atılan kayaya benzer: Olumsuz bir duygunun, davranışın, konuşmanın veya tutumun varlığı, karşı tarafta da olumsuz bir etki oluşturur. Bazı sistemlerde olumsuzluk, göle atılan taşın etrafında oluşan dalgalanmalar gibi süreklilik arz ederek devam eder ve bu dalgalar gibi bir meydan okumaya dönüşebilir (Patterson, 1982). Olumsuz duygu kalıpları ve bu duygular neticesinde ortaya çıkan etkileşimler bir sistem olarak isimlendirilen evlilik ilişkisini de olumsuz etkiler. Evlilik tatmini, suçlama, eleştiri ve zorlama gibi etkileşimler sırasında ortaya çıkan olumsuz davranışlarla ters orantılıdır (Gill ve ark., 1999).

Çiftlerin kendileri tarafından mutlu ya da mutsuz olarak ifade edilen evliliklerinde mutsuz çiftler mutlu çiftlere göre önemli ölçüde daha fazla olumsuz etki göstermişlerdir. Genel olarak olumsuz duygusal dışavurum ile azalan evlilik doyumu düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır. Evlilik doyumu düzeyi düşük olan çiftler daha çok olumsuz duygusal ifade kullanmaktadırlar (Gill ve ark. 1999; Rauer ve Volling, 2005).

Halberstadt ve arkadaşları (1995) çalışmalarında olumsuz duyguların dışavurumunun erkeklerin evlilik doyumunda kadınlarda olduğundan daha belirleyici olduğunu belirtmişlerdir. Yine aynı çalışmaya göre olumsuz duygu dışavurumu kadınlarda evlilik işleyişini negatif yönde etkilemektedir. Erkekler olumsuz duygu dışavurumlarıyla evlilik doyumunda etkilenirken kadınlar daha çok evlilik işleyişlerinde etkilenmektedirler. Alexander and Wood (2000) çalışmalarında evlilikte duygusal ortamdan daha çok kadının sorumlu olduğunu vurgularken (akt. Rauer ve Volling) Rauer ve Volling (2005) araştırmalarında bunun erkek tarafından sağlandığını, evlilikte erkeğin duygusal dışavurumunun daha belirleyici olduğunu belirtmektedirler.

Duygusal ifadenin evlilik ilişkisindeki rolüne ilişkin çalışmaları içeren literatüre bakıldığında, olumsuz duygusal ifadenin evlilik üzerindeki olumsuz etkisinin olumlu duygusal ifadenin evlilik üzerindeki olumlu etkisinden daha fazla olduğu görülmektedir (Rauer ve Volling, 2005). Rauer ve Volling'in olumlu ve olumsuz duygusal ifadenin evlilik ilişkisindeki rolünü incelemek için tasarladıkları çalışmada eşlerin duygusallık düzeylerini değerlendirmek için 58 evli çiftin verileri değerlendirilmiştir. Regresyon analizleri, olumlu duygusal ifadenin, evlilik işleyişi üzerinde sınırlı bir etkiye sahip olduğunu gösterirken, olumsuz ifadenin ise evlilik sevgisi, çatışması ve kararsızlığı

üzerinde güçlü bir etkisi olduğunu ispatlamaktadır (2005). Bu çalışmada da görüldüğü üzere evlilikte olumsuz ifadelerin yıkıcılığı, olumlu ifadelerin yapıcılığından daha etkilidir.

İnsanlar eşleriyle çatışma halindeyken güçlü bir kısım duyguları tecrübe edebilirler. Deneyimledikleri bu duygular çiftler arasındaki etkileşimi yönlendirip çatışmanın ne şekilde gelişeceğini belirleyerek anahtar rol oynar. Mesela çiftler kızgınlık, öfke, sinir olma gibi “zor” ve “sert” duyguları yaşarken özellikle olumsuz davranış biçimlerini sergilemeye yatkın hale gelirler. Bu sert duygular üzümlük, incinmişlik, endişe, hayal kırıklığı gibi daha “yumuşak” duygulara indirgenebilirse olumsuz iletişim ve davranış riski de azalır. Bu nedenle aile terapistleri çiftlerin çatışma anında hissettikleri sert duyguları yumuşak duygulara dönüştürmelerine yardımcı olacak yollar geliştirmişlerdir (Greenberg ve Johnson, 1988). Büyük ölçüde iletişim biçimi olarak işlevleri olduğu ve karşı tarafa ithafen mesaj barındırdıkları için bu duyguların önemli olduğu düşünülmektedir (Greenberg ve Goldman, 2008). Mesela sert tepkiler bir tehdit mesajı şeklinde güç bildirme iletirken yumuşak duygular kırılmalık mesajı iletterek arkadaşlık teklifi sunabilmektedir. Dolayısıyla duygular sadece bireylerin özel olarak deneyimlediği bir tecrübe olarak değil, aynı zamanda muhatabı tarafından ifade edilebilecek ve algılanacak bir şeydir (Sanford, 2012).

2.5.3. Duygudurum Düzenleme

Evlilikte duyguyu düzenleyici süreçlerin etkili bir şekilde bulunmasına rağmen, sadece birkaç çalışma, laboratuvar ortamında duygu düzenleme becerilerini incelemiştir. Kişilerarası duygu düzenleme süreçleri ve ilişki doyumunu arasındaki bağlantıyı araştıran çalışmalar da literatürde nadir olarak görülmüştür. Mevcut çalışmalar duyguların evlilik ilişkisinde oldukça etkili olduğunu göstermektedir. Örneğin, evlilik ilişkisi ile ilgili laboratuvar çalışmalarında, çiftlerin evlilik çatışması sırasında içinde buldukları olumsuz etkilerin ortadan kaldırılmasının, zaman içinde evlilik istikrarını yordadığı bulunmuştur. Gottman ve Levenson (1992), evlilikte çatışma sırasında negatif duygusal davranışları düşük düzeyde olan çiftlerin daha yüksek evlilik memnuniyetine sahip olduğunu bulmuşlardır. Tersine, negatif duygusal durumda kalma eğilimi ise evlilikte

sıkıntı, olumsuz gidişat ile ilişkilendirilmiştir (Greene ve Anderson, 1999). Bu bulgularla tutarlı olarak, karşılıklı olumsuzluk yani eşin olumsuz duygularına diğer eş tarafından olumsuz duygularla karşılık verilerek oluşturulan zincir, ilişkiden duyulan memnuniyetsizliğin nedeni olarak ortaya çıkmıştır (Gottman, 1994).

Erkeklerin duygu düzenlemesinin evlilik memnuniyeti için önemli olduğuna dair veriler sunan çalışmalar da mevcuttur. Erkeklerin, uzun süreli negatif duygusal durumlara karşı daha düşük toleransları nedeniyle evlilikteki strese özellikle duyarlı oldukları bazı çalışmalarda öne sürülmüştür (Gottman ve Levenson, 1988; Levenson, Carstensen ve Gottman, 1994). Ayrıca, erkeklerin olumsuzluklarının çift üzerinde daha fazla olumsuzluğa yol açması sebebiyle evlilik uyumunu çok daha güçlü etkilemektedir (Ferrer ve Nesselroade, 2003). Evlilik etkileşimi sırasında, erkeklerin eşlerine karşı olumsuz etkisi (a) eşler tarafından sıklıkla karşı konduğunu (Notarius ve Johnson, 1982) ve (b) eşlerin evlilik memnuniyetindeki düşüşleri yordamaktadır (Huston ve Vangelisti, 1991; Huston ve Chorost, 1994).

Araştırma konusuyla ilgili temel kavramların araştırılarak literatür çerçevesinde açıklandığı ikinci bölümün ardından araştırma sürecinde takip edilen yöntemi aktaran üçüncü bölüm gelmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Üçüncü bölümde araştırma gerçekleştirilirken kullanılan yöntem aktarılacaktır. Araştırmanın modeli, örneklem grubu, veri analiz yöntemi, araştırmaya katkı sağlayan katılımcılara uygulanan ölçekler ve bu ölçekler hakkındaki detaylı bilgi ilgili literatürle birlikte bu bölümde yer almaktadır.

3.1. ARAŞTIRMANIN SORULARI VE HİPOTEZLERİ

Araştırmada cevabı aranan sorular aşağıdaki gibidir:

3.1.1. Araştırma Soruları

Araştırma sorusu 1: Demografik değişkenler bakımından evlilik uyumu alt boyutları, kaygı düzeyi, duygu ve ilişki ifadeleri farklılaşmakta mıdır?

Araştırma sorusu 2: Evlilik uyumu düzeyi ile kaygı düzeyi arasında ne tür bir ilişki vardır?

Araştırma sorusu 3: Evlilik uyumu düzeyi ile olumsuz duygu ve ilişki ifadeleri düzeyi arasında ne tür bir ilişki vardır?

Araştırma sorusu 4: Kaygı düzeyi ile olumsuz duygu ve ilişki ifadeleri düzeyi arasında ne tür bir ilişki vardır?

Araştırma sorusu 5: Olumsuz duygu ve ilişki ifadeleri ve kaygı düzeyi evlilik uyumunu açıklamakta mıdır?

3.1.2. Araştırma Hipotezleri

1. Araştırma sorusu hipotezleri

H1: Cinsiyet değişkeni bakımından evlilik uyumu alt boyutları, kaygı düzeyi, duygu ve ilişki ifadeleri anlamlı düzeyde farklılaşır.

H0: Cinsiyet değişkeni bakımından evlilik uyumu alt boyutları, kaygı düzeyi, duygu ve ilişki ifadeleri anlamlı düzeyde farklılaşmaz.

H2: Yaş değişkeni bakımından evlilik uyumu alt boyutları, kaygı düzeyi, duygu ve ilişki ifadeleri anlamlı düzeyde farklılaşır.

H0: Yaş değişkeni bakımından evlilik uyumu alt boyutları, kaygı düzeyi, duygu ve ilişki ifadeleri anlamlı düzeyde farklılaşmaz.

H3: Eğitim düzeyi değişkeni bakımından evlilik uyumu alt boyutları, kaygı düzeyi, duygu ve ilişki ifadeleri anlamlı düzeyde farklılaşır.

H0: Eğitim düzeyi değişkeni bakımından evlilik uyumu alt boyutları, kaygı düzeyi, duygu ve ilişki ifadeleri anlamlı düzeyde farklılaşmaz.

H4: Eşin eğitim düzeyi değişkeni bakımından evlilik uyumu alt boyutları, kaygı düzeyi, duygu ve ilişki ifadeleri anlamlı düzeyde farklılaşır.

H0: Eşin eğitim düzeyi değişkeni bakımından evlilik uyumu alt boyutları, kaygı düzeyi, duygu ve ilişki ifadeleri anlamlı düzeyde farklılaşmaz.

H5: Eşle yaş farkı değişkeni bakımından evlilik uyumu alt boyutları, kaygı düzeyi, duygu ve ilişki ifadeleri anlamlı düzeyde farklılaşır.

H0: Eşle yaş farkı değişkeni bakımından evlilik uyumu alt boyutları, kaygı düzeyi, duygu ve ilişki ifadeleri anlamlı düzeyde farklılaşmaz.

H6: Evlilik süresi değişkeni bakımından evlilik uyumu alt boyutları, kaygı düzeyi, duygu ve ilişki ifadeleri anlamlı düzeyde farklılaşır.

H0: Evlilik süresi değişkeni bakımından evlilik uyumu alt boyutları, kaygı düzeyi, duygu ve ilişki ifadeleri anlamlı düzeyde farklılaşmaz.

H7: Evlenilen yaş değişkeni bakımından evlilik uyumu alt boyutları, kaygı düzeyi, duygu ve ilişki ifadeleri anlamlı düzeyde farklılaşır.

H0: Evlenilen yaş değişkeni bakımından evlilik uyumu alt boyutları, kaygı düzeyi, duygu ve ilişki ifadeleri anlamlı düzeyde farklılaşmaz.

H8: Çocuk durumu değişkeni bakımından evlilik uyumu alt boyutları, kaygı düzeyi, duygu ve ilişki ifadeleri anlamlı düzeyde farklılaşır.

H0: Çocuk durumu değişkeni bakımından evlilik uyumu alt boyutları, kaygı düzeyi, duygu ve ilişki ifadeleri anlamlı düzeyde farklılaşmaz.

H9: Çalışma durumu değişkeni bakımından evlilik uyumu alt boyutları, kaygı düzeyi, duygu ve ilişki ifadeleri anlamlı düzeyde farklılaşır.

H0: Çalışma durumu değişkeni bakımından evlilik uyumu alt boyutları, kaygı düzeyi, duygu ve ilişki ifadeleri anlamlı düzeyde farklılaşmaz.

H10: Evlilik kararı değişkeni bakımından evlilik uyumu alt boyutları, kaygı düzeyi, duygu ve ilişki ifadeleri anlamlı düzeyde farklılaşır.

H0: Evlilik kararı değişkeni bakımından evlilik uyumu alt boyutları, kaygı düzeyi, duygu ve ilişki ifadeleri anlamlı düzeyde farklılaşmaz.

H11: Kaygı düzeyi değişkeni bakımından evlilik uyumu alt boyutları, kaygı düzeyi, duygu ve ilişki ifadeleri anlamlı düzeyde farklılaşır.

H0: Kaygı düzeyi değişkeni bakımından evlilik uyumu alt boyutları, kaygı düzeyi, duygu ve ilişki ifadeleri anlamlı düzeyde farklılaşmaz.

2. Araştırma sorusu hipotezleri

H12: Evlilik uyumu düzeyi ve kaygı düzeyi arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır; evlilik uyumu yüksek çiftlerde kaygı düzeyi düşüktür.

H0: Evlilik uyumu düzeyi ve kaygı düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

3. Araştırma sorusu hipotezleri

H13: Evlilik uyumu düzeyi ile olumsuz duygu ve ilişki ifadeleri düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır; evlilik uyumu düzeyi yüksek çiftlerde olumsuz duygu ve ilişki ifadeleri düzeyi düşük olur.

H0: Evlilik uyumu düzeyi ile olumsuz duygu ve ilişki ifadeleri düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

4. Araştırma sorusu hipotezleri

H14: Kaygı düzeyi ile olumsuz duygu ve ilişki ifadeleri düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

H0: Kaygı düzeyi ile olumsuz duygu ve ilişki ifadeleri düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

5. Araştırma sorusu hipotezleri

H15: Olumsuz duygu ve ilişki ifadeleri ve kaygı düzeyi evlilik uyumunu anlamlı bir biçimde yordamaktadır. Katılımcıların kaygılarının ve eşe dönük olumsuz duygu düzeylerinin düşük olması evlilik uyumunu olumlu etkiler.

H0: Olumsuz duygu ve ilişki ifadeleri ve kaygı düzeyi evlilik uyumunu anlamlı bir biçimde yordamamaktadır.

3.2. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Evli bireylerin evlilik uyumu, kaygı ve olumsuz duygu ve ilişki ifadelerinin bazı sosyo-demografik değişkenlerce değerlendirildiği ve aralarındaki ilişkinin incelendiği bu

araştırma “Karşılaştırmalı”, “İlişkisel Tarama Modeli”ne göre desenlenmiş betimsel bir çalışmadır.

Geçmişte görülen veya hâlihazırda var olan ve araştırmanın konusu olan bir durumu betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımına “betimleme yöntemi” denir. Tanımlanan konu mümkün olduğunca dikkatli ve tam bir şekilde ortaya konulur, subjektif bir yaklaşım sergilenmez (Büyüköztürk ve ark. 2014).

Tarama modeli ise betimleme yönteminin kullanıldığı çalışmalar için uygun bir yöntemdir. Tarama yönteminin kullanıldığı betimsel çalışmalar sayesinde araştırma konusu mevcut durum çerçevesinde sahip olduğu tüm şartlarıyla olduğu gibi ortaya çıkarılır ve aktarılır. Betimsel tarama modeli “genel tarama” ve “örnek olay taramaları” olmak üzere ikiye ayrılır. Karasar’ın (2006) kelimeleriyle genel tarama modelleri, “çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkındaki genel yargıya varmak amacı ile evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleri”dir.

Çalışmamızın da özelliği olan ilişkisel tarama modeli ise genel tarama yönteminin alt grubu modelidir. “İlişkisel tarama modelleri, iki veya daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir.” Araştırma, değişkenler arasındaki değişimin nasıl olduğu açısından hem İlişkisel Tarama Modeli Korelasyon Türünü ve hem de değişkenlerden alınan puan ve puan ortalamalarına göre yapılan gruplamaların birbirleriyle karşılaştırmaları yapıldığı için İlişkisel Tarama Modeli Karşılaştırma Türü’nü içermektedir. (Karasar, 2006).

3.3. ARAŞTIRMANIN ÖRNEKLEM GRUBU

Araştırmadaki örneklem grubu olasılıklı olmayan örneklem türlerinden “kolay ulaşılabilir-elverişli örnekleme” (convenience sampling) yöntemiyle ulaşılmış İstanbul ilinde bulunan toplam 502 katılımcıdan oluşmaktadır. Kolay ulaşılabilir-elverişli örneklem, çalışmaya katılmak için elverişli popülasyon üyelerinden veri toplamaya dayanan özel bir olasılıksız örnekleme yöntemidir. Tamamen mevcut olan, ulaşması hızlı ve kolay olan ögelere dayanır (Baltacı, 2018). Facebook anketleri ya da soruları kolaylık örnekleme için popüler bir örnek olarak gösterilebilir (research-methodology.net).

Araştırmadaki örneklem grubunu oluşturan 394'ü kadın, 108'i erkek toplam 502 evli katılımcı bireyde aranan dahil olma ve dışlama kriterleri aşağıdaki gibidir:

3.3.1. Dahil Olma Kriterleri

1. Boşanma aşamasında olmamak,
2. 21-55 yaşları arasında olmak,
3. En az beş yıllık birlikteliğin olması,
4. Herhangi psikolojik bir rahatsızlığın olmaması.

3.3.2. Dışlama Kriterleri

1. 21 yaş altı ve 55 üzeri olmamak,
2. Beş yıldan daha az bir arada bulunmak,
3. Boşanma aşamasında olmak,
4. Herhangi psikolojik bir rahatsızlığın olması.

3.4. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI VE ÖZELLİKLERİ

Araştırmanın veri toplama aşamasında araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu, duygu ve ilişkilerle ilgili seçili maddelerden oluşan kontrol listesi, Beck Anksiyete Ölçeği (BAÖ) ve Evlilikte Uyum Ölçeği (EUÖ) kullanılmıştır.

3.4.1. Kişisel Bilgi Formu (KBF)

15 sorudan oluşan kişisel bilgi formu araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Katılımcıların yaşı, cinsiyeti, eğitim düzeyi, gelir düzeyi, evlilik süresi, çocuk durumu bilgisi gibi demografik özellikleri bu formdaki sorularla belirlenmiştir.

3.4.2. Duygu ve İlişkilerle İlgili Kontrol Listesi

Duygu ve ilişkilerle ilgili kontrol listesi, bireylerin olumsuz duygu ve ilişkilerini saptamak amacıyla NP İstanbul Beyin Hastanesi'nde danışanlara uygulanan bir öz bildirim listesinden seçili maddeleri içermektedir. Olumsuz duygu ifadelerinde seçili 45 madde; olumsuz ilişki ifadelerinde ise seçili 18 madde bulunmaktadır. Katılımcıların 1 ile 3 puan arasında derecelendirdiği kontrol listesinde katılımcıların aldığı yüksek puanlar daha fazla olumsuz duygu ve ilişki ifadelerine sahip olduğunu göstermektedir.

3.4.3. Beck Anksiyete Ölçeği (BAÖ)

Beck, Epstein, Brown ve Steer tarafından 1988'de DSM III'de Anksiyete Bozuklukları başlığı altında birleşen kaygı belirtilerini ölçmek için geniş klinik örneklemeler üzerinde geliştirilmiştir. Bireylerin yaşadığı kaygı belirtilerinin sıklığının belirlenmesi amacıyla kullanılan kendini değerlendirme ölçeğidir. Sağlıklı ve psikiyatrik hasta gruplarına uygulanır. Ölçeğin amacı, kişinin depresyon riskini belirlemek, depresif belirtiler seviyesini ve şiddetini ölçmektir. Ölçek, 21 maddelik belirti kategorisi içermektedir. Bu kategorilerin her birinde dört seçenek bulunur. Maddelerin 13 tanesi fiziksel belirtileri tanımlamaktadır. Üç madde kaygının bilişsel yönünü ortaya koyarken 3 madde de hem bilişsel hem de fiziksel niteliğe sahiptir. Bu yönüyle BAÖ kaygının fizyolojik, affektif ve bilişsel belirtilerini kapsamaktadır.

BAÖ, 0-63 arasında puan almaktadır. Dörtlü likert tipi ölçümle sonuca ulaşılır. 21 belirti kategorisinden oluşan her bir madde 0 ile 3 arasında giderek artan puan alır. Hiç (0), hafif düzeyde (1), orta düzeyde (2) ve ciddi düzeyde (3) şeklinde puanlandırılır. Puanların toplanmasıyla toplam puana ulaşılır. Ölçekten alınan puanın yüksekliği, bireyin yaşadığı kaygının düzeyini veya şiddetini gösterir (Avcı, 1995). Türk toplumu için uyarlama, geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları Ulusoy ve arkadaşları (1993) tarafından gerçekleştirilmiş; yeterli düzeyde güvenilirlik ve geçerliğe sahip olduğu belirlenmiştir ($r=.94$).

3.4.4. Evlilik Uyumu Ölçeği (EUÖ)

Evlilikte Uyum Ölçeği-Marital Adjustment Test (EUÖ) Locke ve Wallace tarafından 1959'da geliştirilmiştir. EUÖ'nin Türkçe'ye uyarlaması Hunt'ın (1978) ve Freeston ile Plechaty'nin (1997) puanlama sistemleri göz önünde bulundurularak Tutarel-Kışlak (1999) tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin evlilik problemleri olan ve olmayan eşleri anlamlı düzeyde ayırt edebildiği bulunmuştur. EUÖ 15 maddelik bir ölçektir. Bu ölçekte yer alan bir soru ile genel uyum, anlaşma alanlarını ölçen sekiz soru ile çatışma çözme, son altı soru ile de bağlılık ve iletişim ölçülmektedir. Ölçekten alınan puanlar uyumsuzluktan uyumluluğa doğru artmaktadır. Uyumlu ve uyumsuz evliliği olan bireylerin ayırt edilmesini sağlayan kesme noktası ise 43.5 olarak belirlenmiştir (Tutarel-Kışlak, 1999). Ölçeğin güvenilirliğini test etmek amacıyla yapılan işlemlerde iç tutarlık güvenilirlik değeri .90, iki yarım test güvenilirliği .84, test- tekrar test güvenilirliği .57 olarak bulunmuştur. Ölçeğin ölçüt geçerliğini belirlemek amacıyla İlişkilerde Yükleme Ölçeğinden yararlanılmış ve korelasyon katsayısı -.54 olarak bulunmuştur (Tutarel-Kışlak, 1999).

Tutarel-Kışlak tarafından gerçekleştirilen ölçeğin yapı geçerliği çalışmasında (1999) iki faktör elde edilmiştir. Birinci faktör ilişkideki anlaşma ve anlaşmama durumlarını gösterirken, ikinci faktör ilişki tarzını göstermektedir. Birinci faktörü oluşturan ilk dokuz madde evlilikteki genel uyum ve duygu, cinsellik ve toplumsal kurallar gibi durumlardaki anlaşmaya işaret etmektedir. Son altı maddeyi içeren ikinci faktör ise ilişki tarzı hakkında fikir veren boş zaman etkinlikleri, çatışma çözme ve güven konusunda bilgiye ulaşmayı sağlamaktadır (Tutarel-Kışlak ve Göztepe, 2012). Ölçek çiftlerin her ikisine de uygulanabildiği gibi sadece birisine de uygulanabilmektedir. Çalışmamızda ölçek sadece evli bireyler üzerinde uygulanmıştır.

Yukarıda da söz edildiği gibi, EUÖ soruları üç bölümden oluşmaktadır. Bu konuda biraz daha detaylı bilgi verecek olursak: Birinci kısımda kişilerin evlilikleri hakkında genel bir değerlendirme yapabilmek için katılımcılardan “çok mutlu” ve “çok mutsuz” arasındaki derecelerden kendileri için uygun olanı tercih etmeleri istenmektedir. İkinci bölüme gelindiğinde çiftler arasındaki anlaşma durumunu “her zaman”dan “hiçbir zaman”a doğru derecelendiren sorular görülmektedir. Bu bölüm eşler arasındaki anlaşma seviyesini; içerdiği aile bütçesini idare etme, boş zaman etkinlikleri, duyguların ifadesi,

arkadaşlar, cinsel ilişki, toplumsal kurallara uyma (doğru, iyi veya uygun davranış), yaşam felsefesi ve eşin akrabalarıyla anlaşma durumuna dair maddelerle ölçmeyi amaçlamaktadır. Üçüncü ve son bölümde ise katılımcılardan evliliklerinde tecrübe ettikleri bazı yaşantılarda gerçekleştirdikleri uygulamaları en iyi şekilde ifade eden durumları belirtmeleri istenmektedir.

Ölçeğin puanlama sistemine göre ise birinci sorunun değerlendirilmesi 0 ile 6 arası puanla gerçekleşmektedir. İkinci sorudan dokuzuncu soruya kadar olan kısım ise 5 ile 0 arasında puanlanmaktadır. Onuncu soru 0-0-1 puanlaması, onbirinci soru 3-2-1-0 puanlaması, onikinci soru 0-1-1 puanlaması, onüçüncü soru 0-1-2-3 puanlaması, ondördüncü soru 2-1-0 puanlaması, onbeşinci soru ise 0-1-2-2 puanlaması ile değerlendirilmektedir (Büyükşahin, 2004).

3.5. VERİ ANALİZ YÖNTEMİ

Verilerin analizi üç ana kısımda sunulmuştur. İlk kısımda katılımcıların “Kişisel Bilgi Formu”na verdikleri cevaplardan oluşan değişken ve gruplarına ilişkin betimleyici istatistikler iki tablo halinde ifade edilmiştir.

İkinci kısımda, duygu ve ilişki ifadeleri, kaygı ve evlilik uyumu alt boyutları değişkenlerinin demografik değişkenlerle karşılaştırılması için karşılaştırma analizi yapılmış, ikili bağımsız gruplar için “Bağımsız örneklem t Testi”; ikiden fazla bağımsız grup içeren demografik değişkenlerin karşılaştırılması için “Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)” kullanılmıştır.

Veri analizinin son kısmında ise duygu ve ilişki ifadeleri, kaygı ve evlilik uyumu arasındaki ilişki Pearson Korelasyon Analizi ile yapılmıştır. Yine bu bölümde evlilik uyumunun-alt boyutlarının ve aksiyete değişkeninin olumsuz duygu ve ilişki ifadeleri ile kaygı tarafından yordayıcılığı için doğrusal çoklu regresyon analizi yapılmıştır.

Araştırmanın modeli, örneklem grubu, veri analizi, veri toplama araçları ve özellikleri, veri analizi hakkındaki bilgileri içeren “Yöntem” bölümünün ardından

araştırmada elde edilen sonuçların aktarıldığı dördüncü bölüm olan “Bulgular” bölümü gelmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde, araştırma değişkenlerini ölçmek amacıyla katılımcılara verilen anketlerden elde edilen puanların demografik ve klinik değişkenlerle karşılaştırılması ile araştırma değişkenlerinin birbirleriyle olan ilişkisi incelenmiştir. Araştırmada güvenilirlik düzeyi %95 olarak alınmıştır.

Bulguların yer aldığı dördüncü bölüm üç kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısmında çalışmaya katılan evli bireylerin “Kişisel Bilgi Formu”na verdikleri cevapların betimleyici istatistiklerine dair tablolar yer almaktadır. Katılımcıların formda cevapladıkları sosyo-demografik değişkenler ve evlilikle ilgili değişkenlerin bulunduğu istatistikler iki tabloda gösterilmiştir. İkinci kısımda birinci araştırma sorusu olan “Demografik değişkenler bakımından evlilik uyumu alt boyutları, kaygı düzeyi, duygu ve ilişki ifadeleri farklılaşmakta mıdır?” sorusuna ilişkin bulgular bulunmaktadır. Katılımcıların duygu ve ilişki listesi ile ölçeklere verdikleri cevaplar ve puanlar doğrultusunda, duygu-ilişki ifadeleri, kaygı ve evlilik uyumunun demografik değişkenler bakımından karşılaştırılmasının gösterildiği tablolar bu kısımdadır. Üçüncü ve son kısımda ise yine verilen cevaplar ve puanlar doğrultusunda olumsuz duygu ve ilişki ifadeleri, kaygı ve evlilik uyumu arasındaki ilişkiye dair tablolar yer almaktadır

4.1. DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERİN BETİMLEYİCİ İSTATİSTİKLERİ

Araştırmada, katılımcıların “Sosyodemografik Bilgi Formu”na vermiş oldukları cevaplardan oluşan değişkenlere ilişkin betimleyici istatistikler Tablo 1’de verilmiştir:

Tablo 1. Demografik Değişkenlerin Betimleyici İstatistikleri

Demografik Değişkenler (N=502)	N	%
Cinsiyetiniz		
Kadın	394	78.5
Erkek	108	21.5
Toplam	502	100.0

Eğitim durumunuz	İlkokul	4	.8
	Ortaokul	21	4.2
	Lise	79	15.7
	Önlisans-Lisans	230	45.8
	Yüksek Lisans	131	26.1
	Doktora	37	7.4
	Toplam	502	100.0
Eşinizin eğitim durumu	İlkokul	9	1.8
	Ortaokul	29	5.8
	Lise	69	13.7
	Önlisans-Lisans	243	48.4
	Yüksek Lisans	106	21.1
	Doktora	46	9.2
	Toplam	502	100.0
Yaş	21-30 yaş	136	27.1
	31-40 yaş	243	48.4
	41-50 yaş	108	21.5
	50 yaş üzeri	15	3.0
	Toplam	502	100.0
Ailenizin toplam aylık gelir durumu	Çok düşük	102	20.3
	Düşük	166	33.1
	Orta	125	24.9
	Yüksek	74	14.7
	Çok yüksek	35	7.0
Toplam	502	100.0	
Bir işte çalışıyor musunuz?	Evet	295	58.8
	Hayır	207	41.2
	Toplam	502	100.0

Tablo 1’de demografik değişkenlerin frekans dağılımına göre araştırmada verileri geçerli olan 502 kişi bulunmaktadır. Katılımcıların %78,5’i kadın (394) ve %21,5’i erkektir (108). Eğitim düzeyi değişkenine göre eğitim düzeyleri %0,8 oranında ilkokul (4), %4,2 oranında ortaokul (21), %15,7 oranında lise (79), %45,8 oranında önlisans-lisans (230), %26,1 oranında yüksek lisans (131) ve %7,4 oranında doktora (37) olarak bildirilmiştir. Eşin eğitim düzeyi değişkenine göre %1,8 oranında ilkokul (9), %5,8 oranında ortaokul (29), %13,7 oranında lise (69), %48,4 oranında önlisans-lisans (248), %21,1 oranında yüksek lisans (106) ve %9,2 oranında doktora (46) düzeyinde katılımcı mevcuttur. Yaş değişkenine göre katılımcıların %27,1’i 21-30 yaş (136), %48,4’ü 31-40 yaş (243), %21,5’i 41-50 yaş (108) ve %3’ü 50 yaş ve üzeri (15)dir. Gelir düzeyi değişkenine göre katılımcılar %20,3 oranında çok düşük (102), %33,1 oranında düşük (166), %24,9 oranında orta (125), %14,7 oranında yüksek (74) ve %7 oranında çok

yüksek (35) gelire sahiptirler. Katılımcıların %58,8'inin bir işte çalıştığı (295) ve %41,2 oranında çalışmadığı (207) bildirilmiştir.

Tablo 2. Katılımcıların Evlilikle İlgili Değişkenlerinin Betimleyici İstatistikleri

		N	%
Eşle yaş farkı	Aynı yaştayız	62	12.4
	1-5 yaş	307	61.2
	6-10 yaş	114	22.7
	10 yaş üzeri	19	3.8
	Toplam	502	100.0
Evlilik Yılı	1-5 yıl	131	26.1
	6-10 yıl	141	28.1
	10 yıl üzeri	230	45.8
	Toplam	502	100.0
Evlenilen yaş	16-21	103	20.5
	22-35	399	79.5
	Toplam	502	100.0
Tablo 2'nin devamı			
Eşinizle evlenme kararı ne şekilde oldu?	Kendi seçimim, ailemin onayıyla evlendim	308	61.4
	Görücü usulüyle, kendi kararım ile evlendim	139	27.7
	Görücü usulüyle ailemin kararıyla evlendim	16	3.2
	Ailemin karşı çıkmasına rağmen evlendim	25	5.0
	Kendi seçimim ailemin bilgisi dışında evlendim	14	2.8
	Toplam	502	100.0
Eşinizle yakınlık dereceniz?	Yakın Akraba	23	4.6
	Uzak Akraba	33	6.6
	Akrabalığımız Yok	446	88.8
	Toplam	502	100.0
Aileniz genel anlamda ne tür bir ailedir?	Çekirdek aile	416	82.9
	Geniş aile	86	17.1
	Toplam	502	100.0
Çocuğunuz var mı?	Evet	441	87.8
	Hayır	61	12.2
	Toplam	502	100.0

Tablo 2'de evlilikle ilgili değişkenlerin frekans dağılımları incelendiğinde, eşle yaş farkı değişkenine göre %12,4 oranında aynı yaşta (62), %61,2 oranında 1-5 yaş (307), %22,7 oranında 6-10 yaş (114) ve %3,8 oranında 10 yaş ve üzeri (19) olarak belirtmiştir.

Evlilik yılı değişkenine göre katılımcılar %26,1 oranında 1-5 yıl (131), %28,1 oranında 6-10 yıl (141) ve %45,8 oranında 10 yıl ve üzeri (230) süredir evlidirler.

Evlenilen yaş değişkenine göre katılımcılar %20,5 oranında 16-21 yaş (103) ve %79,5 oranında 22-35 yaş arasında evlenmişlerdir.

Evlenme kararı değişkenine göre katılımcıların %61,4 oranında kendi seçimi ve aile onayıyla (308), %27,7 oranında görücü usulü ve kendi kararıyla (139), %3,2 oranında görücü usulü aile kararıyla (16) ve %5 oranında ailenin karşı çıkmasına rağmen kendi kararıyla (25) ve %2,8 oranında kendi seçimiyle ve ailesinin bilgisi olmadan (14) evlendikleri belirtilmiştir.

Eşle akrabalık derecesi değişkenine göre %4,6 oranında yakın akraba (23), %6,6 oranında uzak akraba (33) ve %88,8 oranında akrabalık yok (446) olarak bildirilmiştir.

Çekirdek aile oranı %82,9 (416) ve geniş aile %17,1 (86) oranındadır. Katılımcıların %87,8'inin çocuğu olduğu (441) ve %12,2'sinin çocuğu olmadığı (61) bildirilmiştir.

4.2. DUYGU VE İLİŞKİ İFADELERİ, KAYGI VE EVLİLİK UYUMU ALT BOYUTLARININ DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER BAKIMINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

Bu kısımda birinci araştırma sorusu olan “Demografik değişkenler bakımından evlilik uyumu alt boyutları, kaygı düzeyi, duygu ve ilişki ifadeleri farklılaşmakta mıdır?” sorusuna ilişkin bulgular yer almaktadır.

Duygu ve ilişki ifadeleri, kaygı ve evlilik uyumu değişkenlerinin demografik değişkenlerle karşılaştırılması için karşılaştırma analizi yapılmış, ikili bağımsız gruplar için “Bağımsız örneklem t Testi”; ikiden fazla bağımsız grup içeren demografik değişkenlerin karşılaştırılması için “Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)” kullanılmıştır. Analizlerde anlamlılık değeri 0,05 düzeyinde alınmıştır. Bulgulara ilişkin tablolar aşağıda listelenmiştir:

Tablo 3. Duygu ve İlişki İfadeleri, Kaygı ve Evlilik Uyumu Alt Boyutlarının Cinsiyet Değişkeni ile Bağımsız Örneklem t Testi

	Cinsiyetiniz	N	Ort.	Ss	t	p
Olumsuz Duygu İfadeleri	Kadın	383	51.83	23.654	-.037	.971
	Erkek	101	51.92	18.567		
Olumsuz İlişki İfadeleri	Kadın	374	22.08	10.279	.686	.493
	Erkek	102	21.32	8.003		
Kaygı	Kadın	389	11.92	11.006	2.909	.004*
	Erkek	105	8.50	9.546		
Evlilikte Tarz	Kadın	391	40.74	8.150	-2.226	.026*
	Erkek	108	42.66	7.059		
Evlilikte Anlaşma	Kadın	391	10.07	2.665	-1.523	.128
	Erkek	108	10.51	2.485		

*p<0.05

Tablo 3'te cinsiyet değişkeni bakımından olumsuz duygu ve ilişki ifadeleri, kaygı ve evlilik uyumu puan ortalamalarının karşılaştırılması için yapılan bağımsız örneklem t testi sonuçlarına göre kaygı (t=2,909; p<0,05) ve evlilikte tarz (t=-2,226; p<0,05) puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaştığı saptanmıştır. Sonuçlara göre kadınlarda kaygı puanları erkeklere göre yüksek; evlilikte tarz puanları erkeklerde kadınlara göre daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 4. Duygu ve İlişki İfadeleri, Kaygı ve Evlilik Uyumu Alt Boyutlarının Yaş Değişkeni Bakımından Puan Ortalamalarının Betimsel İstatistikleri

Yaş		N	Ort.	Ss	Std. Hata
Olumsuz Duygu İfadeleri	21-30 yaş	136	55.19	21.640	1.869
	31-40 yaş	243	54.23	21.919	1.430
	41-50 yaş	108	43.90	22.971	2.297
	50 yaş üzeri	15	37.53	25.391	6.556
	Toplam	502	51.85	22.669	1.030
Olumsuz İlişki İfadeleri	21-30 yaş	136	21.64	8.364	.734
	31-40 yaş	243	22.53	9.535	.626
	41-50 yaş	108	21.09	12.206	1.221
	50 yaş üzeri	15	20.21	8.487	2.268
	Toplam	502	21.92	9.832	.451
Kaygı	21-30 yaş	136	11.48	11.162	.968
	31-40 yaş	243	10.50	9.931	.642
	41-50 yaş	108	12.05	12.177	1.177
	50 yaş üzeri	15	13.60	10.418	2.690
	Toplam	502	11.19	10.795	.486
Evlilikte Tarz	21-30 yaş	136	41.93	7.646	.658
	31-40 yaş	243	41.49	7.413	.478
	41-50 yaş	108	39.46	9.320	.897
	50 yaş üzeri	15	41.00	7.635	1.971
	Toplam	502	41.15	7.960	.356
Evlilikte Anlaşma	21-30 yaş	136	10.42	2.457	.211
	31-40 yaş	243	10.10	2.651	.171
	41-50 yaş	108	10.03	2.750	.265
	50 yaş üzeri	15	9.93	3.058	.790
	Toplam	502	10.17	2.631	.118

Tablo 4’te yaş değişkenine göre olumsuz duygu ve ilişki ifadeleri, kaygı ile evlilik uyumu alt boyutları puan ortalamaları ve standart sapmaları verilmiştir. Puan ortalamaları incelendiğinde, olumsuz duygu ifadeleri değişkenine göre farklılığın anlamlı olduğu görülmüştür. Ortalamaların farklılığını incelemek üzere yapılan ANOVA Tablo 5’te verilmiştir:

Tablo 5. Duygu ve İlişki İfadeleri, Kaygı ve Evlilik Uyumu Alt Boyutlarının Yaş Değişkeni Bakımından Puan Ortalamalarının Tek Yönlü Varyans Analizi

		Kareler Toplamı	df	Kareler Ort.	F	p	Tukey
Olumsuz Duygu İfadeleri	Gruplar arası	12228.870	3	4076.290	8.292	.000**	1-5
	Gruplar içi	235975.816	498	491.616			
	Toplam	248204.686	502				
Olumsuz İlişki İfadeleri	Gruplar arası	206.295	3	68.765	.710	.546	
	Gruplar içi	45714.344	498	96.852			
	Toplam	45920.639	502				
Kaygı	Gruplar arası	290.026	3	96.675	.829	.478	
	Gruplar içi	57159.318	498	116.652			
	Toplam	57449.344	502				
Evlilikte Tarz	Gruplar arası	416.783	3	138.928	2.209	.086	
	Gruplar içi	31134.335	498	62.898			
	Toplam	31551.118	502				
Evlilikte Anlaşma	Gruplar arası	12.670	3	4.223	.609	.610	
	Gruplar içi	3435.190	498	6.940			
	Toplam	3447.860	502				

**p<0.001

Tablo 5'te yaş değişkenine göre araştırma değişkenlerinin tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçlarına göre olumsuz duygu ifadeleri [F(3/498)=8,292; p<0,001] yaş değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Yapılan Post hoc analizi sonuçlarına göre ortalama farkının kaynağı olan 31-40 yaş arasındaki bireyler şeklinde saptanmıştır.

Tablo 6. Duygu ve İlişki İfadeleri, Kaygı ve Evlilik Uyumu Alt Boyutlarının Eğitim Düzeyi Değişkeni Bakımından Puan Ortalamalarının Betimsel İstatistikleri

		N	Ort.	Ss	Std. Hata
Eğitim Düzeyi					
Olumsuz Duygu İfadeleri	İlkokul	4	33.00	22.906	11.453
	Ortaokul	21	44.85	32.298	7.222
	Lise	79	51.85	24.706	2.853
	Önlisans-Lisans	230	52.85	22.982	1.542
	Yüksek Lisans	131	52.28	19.684	1.747
	Doktora	37	50.11	19.521	3.254
	Toplam	502	51.85	22.669	1.030
Olumsuz İlişki İfadeleri	İlkokul	4	15.33	6.658	3.844
	Ortaokul	21	23.42	11.476	2.633
	Lise	79	21.71	11.203	1.320
	Önlisans-Lisans	230	22.56	10.310	.694
	Yüksek Lisans	131	21.37	8.607	.767
	Doktora	37	20.00	6.584	1.113
	Toplam	502	21.92	9.832	.451
Kaygı	İlkokul	4	8.50	5.000	2.500
	Ortaokul	21	15.95	14.239	3.107
	Lise	79	14.62	11.238	1.281
	Önlisans-Lisans	230	11.14	10.845	.720
	Yüksek Lisans	131	9.62	9.800	.866
	Doktora	37	7.46	8.656	1.423
	Toplam	502	11.19	10.795	.486
Evlilikte Tarz	İlkokul	4	43.50	10.724	5.362
	Ortaokul	21	40.14	9.194	2.006
	Lise	79	41.13	8.645	.979
	Önlisans-Lisans	230	40.55	7.889	.521
	Yüksek Lisans	131	41.65	8.010	.702
	Doktora	37	43.54	5.069	.833
	Toplam	502	41.15	7.960	.356
Evlilikte Anlaşma	İlkokul	4	11.25	2.986	1.493
	Ortaokul	21	9.00	3.017	.658
	Lise	79	10.14	2.724	.308
	Önlisans-Lisans	230	10.06	2.686	.178
	Yüksek Lisans	131	10.32	2.552	.224
	Doktora	37	10.92	1.847	.304
	Toplam	502	10.17	2.631	.118

Tablo 6’da eğitim düzeyi değişkenine göre olumsuz duygu ve ilişki ifadeleri, kaygı ile evlilik uyumu alt boyutları puan ortalamaları ve standart sapmaları verilmiştir.

Puan ortalamaları incelendiğinde, puan ortalamalarının kaygı puanlarında anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüş, varyans analizi bulguları Tablo 7’de verilmiştir:

Tablo 7. Duygu ve İlişki İfadeleri, Kaygı ve Evlilik Uyumu Alt Boyutlarının Eğitim Düzeyi Değişkeni Bakımından Puan Ortalamalarının Tek Yönlü Varyans Analizi

		Kareler Toplamı	df	Kareler Ort.	F	p	Tukey
Olumsuz Duygu İfadeleri	Gruplar Arası	2755.745	5	551.149	1.073	.374	
	Gruplar içi	245448.941	496	513.492			
	Toplam	248204.686	502				
Olumsuz İlişki İfadeleri	Gruplar Arası	432.454	5	86.491	.894	.485	
	Gruplar içi	45488.184	496	96.783			
	Toplam	45920.639	502				
Kaygı	Gruplar Arası	2245.116	5	449.023	3.969	.002*	3-6
	Gruplar içi	55204.228	496	113.123			
	Toplam	57449.344	502				
Evlilikte Tarz	Gruplar Arası	369.244	5	73.849	1.168	.324	
	Gruplar içi	31181.874	496	63.249			
	Toplam	31551.118	502				
Evlilikte Anlaşma	Gruplar Arası	59.691	5	11.938	1.737	.124	
	Gruplar içi	3388.169	496	6.873			
	Toplam	3447.860	502				

*p<0.05

Tablo 7’de eğitim düzeyi değişkenine göre araştırma değişkenlerinin tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçlarına göre kaygı [$F(5/496)=3,969$; $p<0,05$] eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Yapılan Post hoc analizi sonuçlarına göre ortalama farkının kaynağı olarak lise mezunu bireyler şeklinde saptanmıştır.

Tablo 8. Duygu ve İlişki İfadeleri, Kaygı ve Evlilik Uyumu Alt Boyutlarının Eşin Eğitim Düzeyi Değişkeni Bakımından Puan Ortalamalarının Betimsel İstatistikleri

		N	Ort.	Ss	Std. Hata
Eşin Eğitim Düzeyi					
Olumsuz Duygu İfadeleri	İlkokul	9	35.00	18.509	6.544
	Ortaokul	29	52.21	30.833	5.827
	Lise	69	54.07	24.256	2.963
	Önlisans-Lisans	243	51.37	22.402	1.474
	Yüksek Lisans	106	54.10	19.473	1.891
	Doktora	46	48.34	22.787	3.435
	Toplam	502	51.85	22.669	1.030
Olumsuz İlişki İfadeleri	İlkokul	9	20.89	10.422	3.474
	Ortaokul	29	24.52	13.081	2.517
	Lise	69	23.64	10.304	1.268
	Önlisans-Lisans	243	21.30	9.858	.650
	Yüksek Lisans	106	22.38	8.483	.840
	Doktora	46	20.00	9.279	1.432
	Toplam	502	21.92	9.832	.451
Kaygı	İlkokul	9	6.89	5.689	1.896
	Ortaokul	29	16.41	11.930	2.215
	Lise	69	16.21	13.047	1.582
	Önlisans-Lisans	243	10.50	10.210	.663
	Yüksek Lisans	106	9.70	10.067	.978
	Doktora	46	8.31	8.485	1.265
	Toplam	502	11.19	10.795	.486
Evlilikte Tarz	İlkokul	9	39.89	10.337	3.446
	Ortaokul	29	38.24	8.879	1.649
	Lise	69	40.46	9.308	1.121
	Önlisans-Lisans	243	41.29	7.639	.492
	Yüksek Lisans	106	41.30	7.869	.764
	Doktora	46	43.29	6.006	.895
	Toplam	502	41.15	7.960	.356
Evlilikte Anlaşma	İlkokul	9	8.22	2.587	.862
	Ortaokul	29	8.97	3.407	.633
	Lise	69	9.74	2.863	.345
	Önlisans-Lisans	243	10.29	2.498	.161

Yüksek Lisans	106	10.28	2.510	.244
Doktora	46	11.09	2.244	.335
Toplam	502	10.17	2.631	.118

Tablo 8’de eşin eğitim düzeyi değişkenine göre olumsuz duygu ve ilişki ifadeleri, kaygı ile evlilik uyumu alt boyutları puan ortalamaları ve standart sapmaları verilmiştir. Puan ortalamaları incelendiğinde, puan ortalamalarının evlilikte anlaşma ve kaygı puanlarında anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüş, varyans analizi bulguları Tablo 9’da verilmiştir:

Tablo 9. Duygu ve İlişki İfadeleri, Kaygı ve Evlilik Uyumu Alt Boyutlarının Eşin Eğitim Düzeyi Değişkeni Bakımından Puan Ortalamalarının Tek Yönlü Varyans Analizi

Eş Eğitim Düzeyi		Kareler Toplamı	df	Kareler Ort.	F	p	Tukey
Olumsuz Duygu İfadeleri	Gruplar Arası	3739.617	5	747.923	1.462	.201	
	Gruplar içi	244465.069	496	511.433			
	Toplam	248204.686	502				
Olumsuz İlişki İfadeleri	Gruplar Arası	651.348	5	130.270	1.353	.241	
	Gruplar içi	45269.291	496	96.318			
	Toplam	45920.639	502				
Kaygı	Gruplar Arası	3391.070	5	678.214	6.122	.000**	2-1
	Gruplar içi	54058.274	496	110.775			
	Toplam	57449.344	502				
Evlilikte Tarz	Gruplar Arası	504.931	5	100.986	1.604	.157	
	Gruplar içi	31046.188	496	62.974			

	Toplam	31551.118	502				
Evlilikte Anlaşma	Gruplar Arası	131.636	5	26.327	3.914	.002*	6-1
	Gruplar içi	3316.224	496	6.727			
	Toplam	3447.860	502				

*p<0.05 **p<0.001

Tablo 9’da eşin eğitim düzeyi değişkenine göre araştırma değişkenlerinin tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçlarına göre kaygı [$F(5/496)=6,122$; $p<0,001$] ve evlilikte anlaşma [$F(5/496)=3,914$; $p<0,05$] eşin eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Yapılan Post hoc analizi sonuçlarına göre ortalama farkının kaynağı kaygı düzeyi için ortaokul mezunları; evlilikte anlaşma alt boyutu için doktora mezunu bireyler şeklinde saptanmıştır.

Tablo 10. Duygu ve İlişki İfadeleri, Kaygı ve Evlilik Uyumu Alt Boyutlarının Eşle Yaş Farkı Değişkeni Bakımından Puan Ortalamalarının Betimsel İstatistikleri

Eşle Yaş Farkı		N	Ort.	Ss	Std. Hata
Olumsuz Duygu İfadeleri	Aynı yaştayız	62	50.31	22.087	2.828
	1-5 yaş	307	53.04	21.745	1.266
	6-10 yaş	114	49.39	24.395	2.326
	10 yaş üzeri	19	52.44	28.511	6.720
	Toplam	502	51.85	22.669	1.030
Olumsuz İlişki İfadeleri	Aynı yaştayız	62	21.20	10.663	1.365
	1-5 yaş	307	22.42	9.562	.562
	6-10 yaş	114	21.08	9.889	.960
	10 yaş üzeri	19	21.21	11.098	2.546
	Toplam	502	21.92	9.832	.451
Kaygı	Aynı yaştayız	62	10.13	9.610	1.220
	1-5 yaş	307	11.63	11.446	.660
	6-10 yaş	114	9.96	9.510	.899
	10 yaş üzeri	19	15.00	10.274	2.357
	Toplam	502	11.19	10.795	.486
Evlilikte Tarz	Aynı yaştayız	62	40.05	9.329	1.185

	1-5 yaş	307	41.44	7.872	.451
	6-10 yaş	114	40.96	7.819	.736
	10 yaş üzeri	19	41.32	5.012	1.150
	Toplam	502	41.15	7.960	.356
Evlilikte Anlaşma	Aynı yaştayız	62	9.71	2.754	.350
	1-5 yaş	307	10.36	2.596	.149
	6-10 yaş	114	9.98	2.595	.244
	10 yaş üzeri	19	9.68	2.888	.662
	Toplam	502	10.17	2.631	.118

Tablo 10’da eşle yaş farkı değişkenine göre olumsuz duygu ve ilişki ifadeleri, kaygı ile evlilik uyumu alt boyutları puan ortalamaları ve standart sapmaları verilmiştir. Puan ortalamaları incelendiğinde, puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüş, varyans analizi bulguları Tablo 11’de verilmiştir:

Tablo 11. Duygu ve İlişki İfadeleri, Kaygı ve Evlilik Uyumu Alt Boyutlarının Eşle Yaş Farkı Değişkeni Bakımından Puan Ortalamalarının Tek Yönlü Varyans Analizi

Eşle Yaş Farkı		Kareler Toplamı	df	Kareler Ort.	F	p
Olumsuz Duygu İfadeleri	Gruplar Arası	1236.542	3	412.181	.801	.494
	Gruplar içi	246968.144	498	514.517		
	Toplam	248204.686	502			
Olumsuz İlişki İfadeleri	Gruplar Arası	189.769	3	63.256	.653	.581
	Gruplar içi	45730.869	498	96.887		
	Toplam	45920.639	502			
Kaygı	Gruplar Arası	572.453	3	190.818	1.644	.178
	Gruplar içi	56876.891	498	116.075		
	Toplam	57449.344	502			
Evlilikte Tarz	Gruplar Arası	106.133	3	35.378	.557	.644

	Gruplar içi	31444.985	498	63.525		
	Toplam	31551.118	502			
Evlilikte	Gruplar Arası	32.688	3	10.896	1.579	.193
Anlaşma	Gruplar içi	3415.172	498	6.899		
	Toplam	3447.860	502			

Tablo 11’de eşle yaş farkı değişkenine göre araştırma değişkenlerinin tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçlarına göre, puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığı saptanmıştır ($p>0,05$).

Tablo 12. Duygu ve İlişki İfadeleri, Kaygı ve Evlilik Uyumu Alt Boyutlarının Evlilik Süresi Değişkeni Bakımından Puan Ortalamalarının Betimsel İstatistikleri

		N	Ort.	Ss	Std. Hata
Evlilik Yılı					
Olumsuz	1-5 yıl	131	54.55	22.473	1.986
Duygu	6-10 yıl	141	58.31	20.818	1.766
İfadeleri	10 yıl üzeri	230	46.12	22.607	1.535
	Toplam	502	51.85	22.669	1.030
Olumsuz	1-5 yıl	131	21.31	8.524	.756
İlişki	6-10 yıl	141	23.38	9.038	.769
İfadeleri	10 yıl üzeri	230	21.33	10.946	.754
	Toplam	502	21.92	9.832	.451
Kaygı	1-5 yıl	131	9.98	10.610	.941
	6-10 yıl	141	11.79	10.775	.911
	10 yıl üzeri	230	11.50	10.904	.724
	Toplam	502	11.19	10.795	.486
Evlilikte Tarz	1-5 yıl	131	42.36	7.377	.647
	6-10 yıl	141	40.92	7.380	.621
	10 yıl üzeri	230	40.61	8.562	.567
	Toplam	502	41.15	7.960	.356
Evlilikte Anlaşma	1-5 yıl	131	10.38	2.387	.209
	6-10 yıl	141	10.11	2.774	.234
	10 yıl üzeri	230	10.08	2.678	.177
	Toplam	502	10.17	2.631	.118

Tablo 12’de evlilik süresi değişkenine göre olumsuz duygu ve ilişki ifadeleri, kaygı ile evlilik uyumu alt boyutları puan ortalamaları ve standart sapmaları verilmiştir.

Puan ortalamaları incelendiğinde, puan ortalamalarının olumsuz duygular puanlarında anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüş, varyans analizi bulguları Tablo 13'te verilmiştir:

Tablo 13. Duygu ve İlişki İfadeleri, Kaygı ve Evlilik Uyumu Alt Boyutlarının Evlilik Yılı Değişkeni Bakımından Puan Ortalamalarının Tek Yönlü Varyans Analizi

Evlilik Yılı		Kareler Toplamı	df	Kareler Ort.	F	P	Tukey
Olumsuz Duygu İfadeleri	Gruplar Arası	13867.150	2	6933.575	14.232	.000**	2-1
	Gruplar içi	234337.536	499	487.188			
	Toplam	248204.686	502				
Olumsuz İlişki İfadeleri	Gruplar Arası	414.773	2	207.387	2.156	.117	
	Gruplar içi	45505.865	499	96.207			
	Toplam	45920.639	502				
Kaygı	Gruplar Arası	257.634	2	128.817	1.106	.332	
	Gruplar içi	57191.710	499	116.480			
	Toplam	57449.344	502				
Evlilikte Tarz	Gruplar Arası	264.710	2	132.355	2.098	.124	
	Gruplar içi	31286.408	499	63.077			
	Toplam	31551.118	502				
Evlilikte Anlaşma	Gruplar Arası	8.270	2	4.135	.596	.551	
	Gruplar içi	3439.590	499	6.935			
	Toplam	3447.860	502				

**p<0.001

Tablo 13'te evlilik süresi değişkenine göre araştırma değişkenlerinin tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçlarına göre olumsuz duygular [$F(2/499)=14,232$; $p<0,001$] ve evlilik süresi değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Yapılan Post hoc analizi sonuçlarına göre ortalama farkının kaynağı olarak olumsuz duygular için 6-10 yıl evli olanlar saptanmıştır.

Tablo 14. Duygu ve İlişki İfadeleri, Kaygı ve Evlilik Uyumu Alt Boyutlarının Evlenen Yaş Değişkeni Bakımından Puan Ortalamalarının Bağımsız Örneklem t Testi

Evlenen Yaş		N	Ort.	Ss	t	p
Olumsuz Duygu İfadeleri	16-21	97	48.23	24.628	3.108	.079
	22-35	387	52.75	22.092		
	Toplam	484	51.85	22.669		
Olumsuz İlişki İfadeleri	16-21	95	22.43	11.067	.326	.568
	22-35	381	21.79	9.511		
	Toplam	476	21.92	9.832		
Kaygı	16-21	101	14.25	12.344	10.349	.001*
	22-35	393	10.41	10.231		
	Toplam	494	11.19	10.795		
Evlilikte Tarz	16-21	102	40.04	8.246	2.524	.113
	22-35	397	41.44	7.869		
	Toplam	499	41.15	7.960		
Evlilikte Anlaşma	16-21	102	9.73	2.780	3.651	.057
	22-35	397	10.28	2.583		

Toplam	499	10.17	2.631	3.108	.079
--------	-----	-------	-------	-------	------

*p<0.05

Tablo 14'te evlenilen yaş değişkenine göre olumsuz duygu ve ilişki ifadeleri, kaygı ve evlilik uyumu alt boyutları puan ortalamalarının karşılaştırılması için yapılan bağımsız örneklem t testi sonuçlarına göre, kaygı (t=10,349; p<0,05) puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur. 16-21 yaş arasında evlenenlerin kaygı puan ortalamalarının daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Tablo 156. Duygu ve İlişki İfadeleri, Kaygı ve Evlilik Uyumu Alt Boyutlarının Çocuk Değişkeni Bakımından Puan Ortalamalarının Bağımsız Örneklem t Testi

Çocuk Durumu		N	Ort.	Ss	t	p
Olumsuz Duygu İfadeleri	Evet	441	51.76	22.985	-.231	.817
	Hayır	61	52.48	20.507		
Olumsuz İlişki İfadeleri	Evet	441	22.33	10.043	2.381	.018*
	Hayır	61	19.13	7.773		
Kaygı	Evet	441	11.10	10.677	-.521	.603
	Hayır	61	11.87	11.673		
Evlilikte Tarz	Evet	441	40.84	8.178	-2.338	.020*
	Hayır	61	43.38	5.745		
Evlilikte Anlaşma	Evet	441	10.13	2.684	-.817	.414
	Hayır	61	10.43	2.217		

*p<0.05

Tablo 15’te çocuk durumu değişkenine göre olumsuz duygu ve ilişki ifadeleri, kaygı ve evlilik uyumu alt boyutları puan ortalamalarının karşılaştırılması için yapılan bağımsız örneklem t testi sonuçlarından, olumsuz ilişki ifadeleri ve evlilikte tarz değişkenleri bakımından farklılığın anlamlı olduğu neticesi elde edilmiştir. Olumsuz ilişki ifadeleri ($t=2,381$; $p<0,05$) ve evlilikte tarz ($t=-2,338$; $p<0,05$) değişkenlerinin anlamlı farklılaştığı, çocuğu olanların olumsuz ilişki ifadelerinin daha yüksek; evlilikte tarz puanlarının daha düşük olduğu saptanmıştır.

Tablo 16. Duygu ve İlişki İfadeleri, Kaygı ve Evlilik Uyumu Alt Boyutlarının Çalışma Durumu Değişkeni Bakımından Puan Ortalamalarının Bağımsız Örneklem t Testi

	Çalışma Durumu	N	Ort.	Ss	t	p
Olumsuz Duygu İfadeleri	Evet	282	51.17	21.606	-.780	.436
	Hayır	202	52.80	24.097		
Olumsuz İlişki İfadeleri	Evet	283	21.54	9.814	-.999	.318
	Hayır	193	22.46	9.859		
Kaygı	Evet	290	10.18	11.001	-2.496	.013*
	Hayır	204	12.63	10.352		
Evlilikte Tarz	Evet	294	41.63	7.730	1.587	.113
	Hayır	205	40.48	8.250		
Evlilikte Anlaşma	Evet	294	10.31	2.560	1.402	.161
	Hayır	205	9.97	2.724		

*p<0.05

Tablo 16’da çalışma durumu değişkenine göre olumsuz duygu ve ilişki ifadeleri, kaygı ve evlilik uyumu alt boyutları puan ortalamalarının karşılaştırılması için yapılan bağımsız örneklem t testi sonuçlarına göre, kaygı ($t=-2,496$; $p<0,05$) puan ortalamalarının

anlamli düzeyde farklılaştığı bulunmuştur. Çalışmayan katılımcıların kaygı puan ortalamalarının daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Tablo 17. Duygu ve İlişki İfadeleri, Kaygı ve Evlilik Uyumu Alt Boyutlarının Evlilik Kararı Değişkeni Bakımından Puan Ortalamalarının Betimsel İstatistikleri

Evlilik Kararı		N	Ort.	Ss	Std. Hata
Olumsuz Duygu İfadeleri	Kendi seçimim, ailemin onayıyla evlendim	308	51.93	22.646	1.312
	Görücü usulüyle, kendi kararım ile evlendim	139	51.48	21.271	1.851
	Görücü usulüyle ailemin kararıyla evlendim	16	52.00	22.928	5.920
	Ailemin karşı çıkmasına rağmen evlendim	25	54.16	29.035	5.807
	Kendi seçimim ailemin bilgisi dışında evlendim	14	49.29	25.986	6.945
	Toplam	502	51.85	22.669	1.030
Olumsuz İlişki İfadeleri	Kendi seçimim, ailemin onayıyla evlendim	308	21.40	9.319	.545
	Görücü usulüyle, kendi kararım ile evlendim	139	21.27	10.137	.882
	Görücü usulüyle ailemin kararıyla evlendim	16	27.33	12.888	3.328
	Ailemin karşı çıkmasına rağmen evlendim	25	27.83	10.524	2.148
	Kendi seçimim ailemin bilgisi dışında evlendim	14	22.85	8.611	2.388
	Toplam	502	21.92	9.832	.451
Kaygı	Kendi seçimim, ailemin onayıyla evlendim	308	10.10	10.316	.592
	Görücü usulüyle, kendi kararım ile evlendim	139	11.39	10.604	.906
	Görücü usulüyle ailemin kararıyla evlendim	16	15.53	13.400	3.460
	Ailemin karşı çıkmasına rağmen evlendim	25	17.46	10.974	2.240
	Kendi seçimim ailemin bilgisi dışında evlendim	14	17.71	13.702	3.662
	Toplam	502	11.19	10.795	.486
Evlilikte Tarz	Kendi seçimim, ailemin onayıyla evlendim	308	41.59	8.054	.460

	Görücü usulüyle, kendi kararıyla evlendim	139	41.91	6.872	.585
	Görücü usulüyle ailemin kararıyla evlendim	16	35.31	9.837	2.459
	Ailemin karşı çıkmasına rağmen evlendim	25	35.75	9.047	1.847
	Kendi seçimim ailemin bilgisi dışında evlendim	14	40.14	6.212	1.660
	Toplam	502	41.15	7.960	.356
Evlilikte Anlaşma	Kendi seçimim, ailemin onayıyla evlendim	308	10.41	2.611	.149
	Görücü usulüyle, kendi kararıyla evlendim	139	10.27	2.533	.216
	Görücü usulüyle ailemin kararıyla evlendim	16	8.50	2.757	.689
	Ailemin karşı çıkmasına rağmen evlendim	25	8.38	2.428	.496
	Kendi seçimim ailemin bilgisi dışında evlendim	14	8.79	2.225	.595
	Toplam	502	10.17	2.631	.118

Tablo 17’de katılımcıların evlilik kararı değişkenine göre olumsuz duygu ve ilişki ifadeleri, kaygı ve evlilik uyumu puanlarının ortalaması ve standart sapma değerleri verilmiştir. Sonuçlara göre, olumsuz ilişki ifadeleri, kaygı ve evlilik uyumu alt boyutlarında puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Puan farkına ilişkin tek yönlü varyans analizi bulguları Tablo 18’de verilmiştir:

Tablo 18. Duygu ve İlişki İfadeleri, Kaygı ve Evlilik Uyumu Alt Boyutlarının Evlilik Kararı Değişkeni Bakımından Puan Ortalamalarının Tek Yönlü Varyans Analizi

Evlilik Kararı		Kareler		Kareler			
		Toplamı	df	Ort.	F	P	Tukey
Olumsuz Duygu İfadeleri	Gruplar Arası	246.017	4	61.504	.119	.976	
	Gruplar içi	247958.669	497	517.659			
	Toplam	248204.686	502				

Olumsuz İlişki İfadeleri	Gruplar Arası	1424.245	4	356.061	3.769	.005*	4-2
	Gruplar içi	44496.394	497	94.472			
	Toplam	45920.639	502				
Kaygı	Gruplar Arası	2189.259	4	547.315	4.843	.001*	5-1
	Gruplar içi	55260.085	497	113.006			
	Toplam	57449.344	502				
Evlilikte Tarz	Gruplar Arası	1398.047	4	349.512	5.726	.000**	2-3
	Gruplar içi	30153.071	497	61.039			
	Toplam	31551.118	502				
Evlilikte Anlaşma	Gruplar Arası	168.335	4	42.084	6.339	.000**	1-4
	Gruplar içi	3279.524	497	6.639			
	Toplam	3447.860	502				

*p<0.05 **p<0.001

Tablo 18’de evlilik kararı değişkeni bakımından olumsuz duygu ve ilişki ifadeleri, kaygı ve evlilik uyumu puan ortalamaları farklarını incelemek için yapılan ANOVA sonuçlarına göre olumsuz ilişki ifadeleri [F(4/497)=3,769], kaygı [F(4/497)=4,843; p<0,05], evlilikte tarz {F(4/497)=5,726; p<0,001] ve evlilikte anlaşma [F(4/497)=6,339; p<0,001] puan ortalamalarının anlamlı olduğu bulunmuştur. Olumsuz ilişki ifadeleri ve kaygı puanları ailesi karşı çıkmasına rağmen evlenenlerde yüksek; evlilik uyumu puanları kendi kararı ve ailesi onayıyla evlenenlerde daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 19. Duygu ve İlişki İfadeleri, Kaygı ve Evlilik Uyumu Alt Boyutlarının Kaygı Düzeyi Değişkeni Bakımından Puan Ortalamalarının Betimsel İstatistikleri

	Kaygı Düzeyi	N	Ort.	Ss	Std. Hata
Olumsuz Duygu İfadeleri	Psikopatolojik düzeyde Kaygı Yok	229	45,47	18,860	1,193
	Hafif düzey kaygı	131	49,66	21,777	1,903
	Orta düzey kaygı	77	58,75	21,591	2,461
	Ciddi düzey kaygı	65	73,91	22,781	2,826
	Toplam	502	52,01	22,530	,985
Olumsuz İlişki İfadeleri	Psikopatolojik düzeyde Kaygı Yok	229	18,98	8,018	,510
	Hafif düzey kaygı	131	21,29	10,010	,888
	Orta düzey kaygı	77	26,25	10,700	1,227
	Ciddi düzey kaygı	65	29,12	9,768	1,212
	Toplam	502	21,90	9,874	,435
Kaygı	Psikopatolojik düzeyde Kaygı Yok	229	3,19	2,337	,144
	Hafif düzey kaygı	131	10,62	2,267	,196
	Orta düzey kaygı	77	19,78	2,781	,313
	Ciddi düzey kaygı	65	33,69	6,396	,793
	Toplam	502	11,14	10,627	,457
Evlilikte Tarz	Psikopatolojik düzeyde Kaygı Yok	229	43,27	7,294	,451
	Hafif düzey kaygı	131	40,60	7,969	,688
	Orta düzey kaygı	77	37,86	8,464	,952
	Ciddi düzey kaygı	65	36,54	7,965	,988
	Toplam	502	41,01	8,108	,349
Evlilikte Anlaşma	Psikopatolojik düzeyde Kaygı Yok	229	10,92	2,331	,144
	Hafif düzey kaygı	131	9,99	2,392	,207
	Orta düzey kaygı	77	8,90	2,929	,330
	Ciddi düzey kaygı	65	8,51	2,658	,330
	Toplam	502	10,10	2,640	,114

Tablo 19’da katılımcıların kaygı düzeyi değişkenine göre olumsuz duygu ve ilişki ifadeleri, kaygı ve evlilik uyumu puanlarının ortalaması ve standart sapma değerleri verilmiştir. Sonuçlara göre, olumsuz ilişki ifadeleri, kaygı ve evlilik uyumu alt boyutlarında puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Puan farkına ilişkin tek yönlü varyans analizi bulguları Tablo 20’de verilmiştir:

Tablo 20. Duygu ve İlişki İfadeleri, Kaygı ve Evlilik Uyumu Alt Boyutlarının Kaygı Düzeyi Değişkeni Bakımından Puan Ortalamalarının Tek Yönlü Varyans Analizi

		Kareler Toplamı	df	Kareler Ort.	F	P	Tuke y
Olumsuz Duygu İfadeleri	Gruplar arası	46094,426	3	15364,809	36,435	.000**	4-1
	Gruplar içi	218867,544	498	421,710			
	Toplam	264961,969	502				
Olumsuz İlişki İfadeleri	Gruplar arası	6976,917	3	2325,639	27,553	.000**	4-1
	Gruplar içi	43131,421	498	84,406			
	Toplam	50108,338	502				
Kaygı	Gruplar arası	55539,281	3	18513,094	18,782	.000**	4-1
	Gruplar içi	5329,850	498	9,944			
	Toplam	60869,131	502				
Evlilikte Tarz	Gruplar arası	3449,896	3	1149,965	19,274	.000**	1-4
	Gruplar içi	31980,075	498	59,664			
	Toplam	35429,970	502				
Evlilikte Anlaşma	Gruplar arası	454,817	3	151,606	24,620	.000*	1-4
	Gruplar içi	3300,581	498	6,158			
	Toplam	3755,398	502				

**p<0.001

Tablo 20’de kaygı düzeyi değişkeni bakımından olumsuz duygu ve ilişki ifadeleri ve evlilik uyumu alt boyutları puan ortalamaları farkı için yapılan ANOVA sonuçlarına göre olumsuz duygular [F(3/498)=36,435; p<0,001], olumsuz ilişki ifadeleri [F(3/498)=27,553; p<0,001], kaygı [F(3/498)=18,782; p<0,001], evlilikte tarz [F(3/498)=19,274; p<0,001] ve evlilikte anlaşma [F(3/498)=24,620; p<0,001] değişken ve alt boyutlarında puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaştığı saptanmıştır. Olumsuz duygu ve ilişki ifadeleri ile kaygı skorları ciddi düzeyde kaygı bildiren

katılımcılarda yüksek bulunmuştur. Ayrıca, evlilik uyumu alt boyutları düzeyinin psikopatolojik düzeyde kaygı bildirmeyen katılımcılarda daha yüksek olduğu saptanmıştır.

4.3. OLUMSUZ DUYGU VE İLİŞKİ İFADELERİ, KAYGI VE EVLİLİK UYUMU ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Bulgular bölümünün bu üçüncü kısmında olumsuz duygu ve ilişki ifadeleri, kaygı ve evlilik uyumu arasındaki ilişki analizleri tablolar ışığında aktarılmaktadır.

Tablo 7. Duygu ve İlişki İfadeleri, Kaygı ve Evlilik Uyumunun Pearson Korelasyon Analizi

		1	2	3	4	5	6
1. Evlilik uyumu	r	1					
	p						
	N	499					
2. Evlilikte tarz	r	,977**	1				
	p	,000					
	N	499	499				
3. Evlilikte anlaşma	r	,766**	,611**	1			
	p	,000	,000				
	N	499	499	499			
4. Kaygı	r	-,359**	-,329**	-,343**	1		
	p	,000	,000	,000			
	N	494	494	494	494		
5. Olumsuz Duygu İfadeleri	r	-,138**	-,089	-,245**	,423**	1	
	p	,002	,052	,000	,000		
	N	483	483	483	481	484	
6. Olumsuz İlişki İfadeleri	r	-,526**	-,456**	-,577**	,386**	,642**	1
	p	,000	,000	,000	,000	,000	
	N	476	476	476	474	472	476

**Korelasyon 0,01 düzeyinde anlamlı

Tablo 21’de evlilik uyumu, kaygı, olumsuz duygu ve ilişki ifadeleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan “Pearson Korelasyonu” bulgularına göre, evlilikte tarz ve evlilikte anlaşma alt boyutlarının toplamı olan evlilik uyumu ile evlilikte tarz

($r=,977$; $p<0.001$) ve evlilikte anlaşma ($r=,766$; $p<0.001$) alt boyutları pozitif yönlü anlamlı ilişkilidir. Evlilik uyumu ile kaygı ($r=-,359$; $p<0.001$), olumsuz duygu ifadeleri ($r=-,138$; $p<0.001$) ve olumsuz ilişki ifadeleri ($r=-,526$; $p<0.001$) negatif yönlü ve anlamlı ilişkili bulunmuştur.

Evlilikte tarz ile evlilikte anlaşma ($r=,611$; $p<0.001$) alt boyutları pozitif yönlü; kaygı ($r=-,329$; $p<0.001$) ve olumsuz ilişki ifadeleri ($r=-,456$; $p<0.001$) negatif yönlü anlamlı ilişkilidir.

Kaygı puanları ile olumsuz duygu ifadeleri ($r=,423$; $p<0.001$) ve olumsuz ilişki ifadeleri ($r=,386$; $p<0.001$) pozitif yönlü ve anlamlı ilişkilidir. Olumsuz duygu ifadeleri ile olumsuz ilişki ifadeleri ($r=,642$; $p<0.001$) pozitif yönlü ve anlamlı ilişkilidir.

Tablo 8. Evlilik Uyumunun Duygu ve İlişki İfadeleri ve Kaygı Değişkenleri ile Doğrusal Regresyon Analizi

		$R^2=,415$		$\Delta R^2=,412$		
		B	Std. Hata	β	t	p
1	(Sabit)	59,719	,965		61,887	,000
	Kaygı	-,229	,036	-,258	-6,442	.000**
	Olumsuz Duygu İfadeleri	,182	,021	,408	8,521	.000**
	Olumsuz İlişki İfadeleri	-,710	,047	-,708	-15,216	.000**

** $p<0.001$

Bağımlı Değişken: Evlilik Uyumu

Tablo 22’de evlilik uyumunun olumsuz duygu ve ilişki ifadeleri ile kaygı tarafından yordayıcılığı için yapılan doğrusal çoklu regresyon analizine göre, evlilik uyumunun kaygı ($\beta=-0,25$; $p<0,001$), olumsuz duygular ($\beta=,408$; $p<0,001$) ve olumsuz ilişki ifadeleri ($\beta=-,708$; $p<0,001$) tarafından anlamlı biçimde yordandığı saptanmıştır. Yordayıcı ilişkinin, varyansın %41’inde anlamlıdır.

Tablo 9. Evlilikte Anlaşma Alt Boyutunun Duygu ve İlişki İfadeleri ve Kaygı Değişkenleri ile Doğrusal Regresyon Analizi

		R ² =.40		ΔR ² =.39		
		B	Std. Hata	β	t	p
1	(Sabit)	12.966	.266		48.701	.000
	Olumsuz Duygu İfadeleri	.035	.006	-.284	5.858	.000**
	Olumsuz İlişki İfadeleri	-.187	.013	-.685	-14.556	.000**
	Kaygı	-.049	.010	-.204	-5.032	.000**

**p<0.001

Bağımlı Değişken: Evlilikte Anlaşma

Tablo 23'te evlilikte anlaşma alt boyutunun olumsuz duygu ve ilişki ifadeleri ile kaygı tarafından yordayıcılığı için yapılan doğrusal çoklu regresyon analizine göre, olumsuz duygular ($\beta=-0,28$; $p<0,001$), olumsuz ilişki ifadeleri ($\beta=-0,68$; $p<0,001$) ve kaygı ($\beta=-0,20$; $p<0,001$) tarafından anlamlı biçimde yordandığı saptanmıştır. Yordayıcı ilişkinin, varyansın %40'ında görüldüğü saptanmıştır.

Tablo 10. Evlilikte Tarz Alt Boyutunun Duygu ve İlişki İfadeleri ve Kaygı Değişkenleri ile Doğrusal Regresyon Analizi

		R ² =.34		ΔR ² =.34		
		B	Std. Hata	β	t	p
1	(Sabit)	46.753	.824		56.716	.000
	Olumsuz Duygu İfadeleri	.148	.018	-.409	8.083	.000**
	Olumsuz İlişki İfadeleri	-.523	.040	-.646	-13.111	.000**
	Kaygı	-.180	.030	-.251	-5.915	.000**

*p<0.001

Bağımlı Değişken: Evlilikte Tarz

Tablo 24’te evlilikte tarz alt boyutunun olumsuz duygu ve ilişki ifadeleri ile kaygı tarafından yordayıcılığı için yapılan doğrusal regresyon analizine göre, olumsuz duygular ($\beta=-0,41$; $p<0,001$), olumsuz ilişki ifadeleri ($\beta=-0,64$; $p<0,001$) ve kaygı ($\beta=-0,25$; $p<0,001$) tarafından anlamlı biçimde yordandığı saptanmıştır. Yordayıcı ilişkinin, varyansın %34’ünde görüldüğü saptanmıştır.

Tablo 11. Kaygı Değişkeninin Duygu ve İlişki İfadeleri ve Evlilikte Uyum Alt Boyutu Değişkenleri ile Doğrusal Regresyon Analizi

		$R^2=,28$		$\Delta R^2=,27$		
		B	Std. Hata	β	t	p
1	(Sabit)	20.344	3.601		5.650	.000
	Olumsuz Duygu İfadeleri	.217	.027	.432	8.104	.000**
	Olumsuz İlişki İfadeleri	-.087	.073	-.077	-1.187	.236
	Evlilikte Tarz	-.299	.073	-.215	-4.103	.000**
	Evlilikte Anlaşma	-.626	.228	-.152	-2.744	.006*

Bağımlı Değişken: Kaygı

Tablo 25’te kaygı puanlarının olumsuz duygu ve ilişki ifadeleri ile evlilik uyumu tarafından yordayıcılığı için yapılan doğrusal regresyon analizine göre, olumsuz duygu ifadeleri ($\beta=,043$; $p<0,001$) evlilikte tarz ($\beta=-0,21$; $p<0,001$) ve evlilikte anlaşma ($\beta=-0,15$; $p<0,001$) tarafından anlamlı biçimde yordandığı saptanmıştır. Yordayıcı ilişkinin, varyansın %28’inde görüldüğü saptanmıştır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA

Bu bölümde, amaç ve araştırma soruları için yapılan çözümlenmeler doğrultusunda elde edilen bulgular ilgili literatür çerçevesinde tartışılmıştır. Ayrıca araştırmanın sınırlılıkları da bu bölümde belirtilmiştir.

5.1. TARTIŞMA

Bu çalışmada, evli bireylerin evlilik uyumu düzeyleri, kaygı düzeyleri ve duygu ve ilişki ifadeleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Ayrıca bu değişkenlerin “Kişisel Bilgi Formu”nda yer alan değişkenler ile ilişkileri de değerlendirilerek katılımcıların demografik ve evlilik ile ilgili değişkenlerinin dağılımları incelenmiştir. Katılımcıların sosyodemografik ve evlilik bilgileri Kişisel Bilgi Formu ile elde edilmiştir. Evlilik uyumlarını ölçmek için Evlilik Uyumu Ölçeği, kaygı düzeylerini ölçmek için Beck Anksiyete Ölçeği kullanılmıştır. Olumsuz duygu ve ilişki maddeleri ile evli bireylerin içinde buldukları olumsuz duygu ve ilişki atmosferi değerlendirilmeye çalışılmıştır. Çalışma çerçevesinde 394 kadın, 108 erkek olmak üzere geçerli sayılan toplam 502 evli bireye ait veriler çözümlenmiştir. İlgili değişkenlerin birbirleriyle ilişkilerinin analizi sonucunda ortaya çıkan bulgular genel olarak literatürle tutarlılık göstermektedir.

1. Araştırmaya katılanların sosyo-demografik açıdan değerlendirilmesine bakıldığında, %78,5 oranıyla çoğunluğunun kadınlardan oluştuğu görülmektedir. Eğitim durumuna bakıldığında ise katılımcıların %45,8 oranıyla çoğunluğunun, katılımcı eşlerinin de %48,4 oranıyla yine çoğunluğunun üniversite düzeyinde eğitimi olduğu görülmektedir. Katılımcıların yaş aralığının çoğunluk olduğu kategori %48,4 oranıyla 31-40 yaş aralığıdır. Gelir düzeyi %33,1 oranı ile yaygın olarak düşük gelir şeklinde bildirilmiştir. Ardından %24,9 oranı ile orta gelir düzeyi gelmektedir. Bir işte çalışan ve

çalışmayan katılımcıların dağılımları birbirleriyle yakın olup, çalışanların oranı %58,8 ile daha fazladır.

Kişisel Bilgi Formundaki evlilikle ilgili değişkenler incelendiğinde, katılımcıların çoğunluğunun eşiyile yaş farkı %61,2 oranıyla 1 ile 5 yaş arasındadır. Evlilik süresi değişkenine göre katılımcıların çoğunluğunun (%45,8) 10 yıl ve üzeri süredir evli olduğu belirtilmiştir. Evlenen yaş değişkenine göre %79,5 oranıyla 22 ile 35 yaş arasında evlenenlerin sayısı, %20,5 oranıyla 16-21 yaş arasında evlenenlere göre daha fazladır. Katılımcıların evlenme kararı değişkenine göre çoğunluğun (%61,4) kendi seçimi ve ailesinin onayı sonucunda evlilik kararı verdiği görülmektedir. Eşle akrabalık değişkenine bakıldığında %88,8 oranında akrabalığın olmadığı görülmektedir. Katılımcıların büyük bir çoğunluğunun (%82,9) çekirdek ailede yaşadığı ve çocuk sahibi olduğu (87,8) belirtilmiştir.

2. Araştırmanın ikinci bölümünde, olumsuz duygu ve ilişki ifadeleri, kaygı ve evlilik uyumu değişkenlerinin demografik değişkenler bakımından farklılaşma düzeyleri incelenmiş; birinci araştırma sorusu olan “Demografik değişkenler bakımından evlilik uyumu, kaygı düzeyi, duygu ve ilişki ifadeleri farklılaşmakta mıdır?” sorusuna cevap aranmıştır. Demografik ve evlilikle ilgili değişkenlerin incelendiği karşılaştırmalı çalışmadan elde edilen bulguların literatürde daha önce yapılan çalışmalarla benzer sonuçlar içerdiği görülmüştür.

Araştırma bulgularına göre evli bireylerin **cinsiyet değişkeni** bakımından kaygı ve evlilik uyumu puan ortalamalarının karşılaştırılması sonucu kaygı ve evlilik uyumunun evlilikte tarz alt boyutu puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Buna göre kadınlarda kaygı puanları erkeklere göre yüksek; evlilikte tarz alt boyutunun puanlarının ise erkeklerde kadınlara oranla daha yüksek olduğu bulunmuştur. Cinsiyet değişkeni bakımından olumsuz duygu ve ilişki ifadelerinde ise anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Literatürde evlilik uyumunun cinsiyet değişkeni bakımından farklılaşıp farklılaşmadığına dair farklı bulgulara rastlanmaktadır. Bu bulguların bir kısmı evlilik uyumunun cinsiyete göre farklılaştığını, erkeklerde puanın daha yüksek olduğunu belirterek (Şener, 2002; Şener ve Terzioğlu, 2002) çalışma ile paralellik gösterirken bir kısmı farklılaşmanın görülmediği sonuçlar içermektedir (Kalkan, 2002; Tutarel-Kışlak ve Çabukça 2002). Demiray’ın çalışmasında ise farklılık anlamlı olmamakla birlikte kadın

bireylerin evlilik uyumu puanlarının erkek bireylerin evlilik uyumu puanlarına göre daha düşük olduğu belirtilmektedir (2006). Şener ve Terzioğlu da (2002) erkeklerin evlilik uyumu puanlarının toplamları farkının istatistiksel açıdan önemsiz olduğunu vurgulamışlardır. Evlilik uyumu puanının kadınlarda erkeklerden daha düşük olmasının bir nedeninin, kadınların evlilikten beklentilerinin genellikle erkeklerden daha fazla olması olarak yorumlanabilir.

Literatürde kadınların cinsiyet rollerinin ve kültürel baskıların da etkisiyle evliliği devam ettirmeye yönelik daha çok kaygı yaşadıkları ve ilişki doyumlarının daha düşük olduğuna dair bir fikir birliği olduğu görülmektedir (Bestav, 2007). Rauer ve Volling (2005) ise çalışmalarında erkeklerin kadınlardan daha fazla olumsuz duygu ifadelerine başvurduklarını bulmuşlardır. Çalışmadaki sonuçlara göre ise kadın ve erkek arasında olumsuz duygu ifadelerine başvurma bakımından anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Yaş değişkenine göre olumsuz duygu ve ilişki ifadeleri, kaygı ve evlilik alt boyutları puan ortalamaları incelendiğinde olumsuz duygu ifadelerinin düzeyinin 31-40 yaş aralığındaki katılımcılarda daha yüksek olduğu görülmüştür. Kaygı ve evlilik uyumu alt boyutlarında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Çalışmada evlilik uyumu ve yaş değişkeni arasında bir farklılık olmadığına dair elde edilen sonuç, literatürdeki diğer bazı çalışmaların sonuçlarıyla da paralellik göstermektedir (Tutarel-Kışlak ve Çabukça, 2002; Gürsoy, 2004; Fidanoğlu, 2006; Tutarel-Kışlak ve Göztepe, 2012). Bununla birlikte bazı araştırma sonuçları yaş ile evlilik uyumu arasında farklılaşma olduğunu ortaya koymuştur. Jose ve Alfons (2007) araştırmalarında orta yaş grubu yetişkinlerin daha genç ve daha yaşlı yetişkinlere göre daha fazla evlilik uyumu problemleri yaşadığı sonucuna ulaşmışlardır. Demiray (2006) ise erken yetişkinlik yıllarında evlilik uyumunun daha fazla olduğu bulgusunu elde etmiştir. Uşaklı (2010) da Demiray'ın elde ettiği sonucun aksine, yaş ilerledikçe evlilik uyumu düzeyinin arttığı sonucunu elde etmiştir. Carstensen ve arkadaşları (1995) da çalışmalarında orta yaşlarda düşen evlilik uyumunun ilerleyen yaşlarda tekrar yükseldiğini belirtmektedirler.

Katılımcıların **eğitim düzeyi değişkeni** bakımından olumsuz duygu ve ilişki ifadeleri, kaygı ile evlilik uyumu alt boyutları puan ortalamalarına bakıldığında olumsuz duygu ve ilişki ifadeleri ve evlilik uyumu bakımından herhangi bir farklılık görülmezken kaygı düzeyinin ortaokul ve lise mezunu bireylerde farklılık göstererek yüksek çıktığı

görülmüştür. Literatürde de eğitim düzeyi ve evlilik uyumu bakımından anlamlı bir farklılaşma görülmeyen çalışmalar bulunmaktadır (Kışlak ve Çabukça, 2000; Erbek ve ark.,2005). Bununla birlikte eğitim düzeyi arttıkça evlilik uyumunun da arttığına dair sonuçların saptandığı çalışmalar da literatürde yer almaktadır. Şener ve Terzioğlu (2002)'na göre evlilik uyumu ile eğitim düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki sözkonusudur. Spielberger (1978)'in eğitim düzeyi ile kaygı seviyesinin ters ilişkili olduğunu gösteren çalışması, araştırmada elde edilen sonuç ile örtüşmektedir. Buna göre eğitim düzeyi yüksek olan bireyler kaygı ile başetmede kendilerini geliştirmişlerdir.

Katılımcıların **eşlerinin eğitim düzeyi değişkeni** bakımından olumsuz duygu ve ilişki ifadeleri, kaygı ile evlilik uyumu alt boyutları puan ortalamaları incelendiğinde puan ortalamalarının evlilikte uyum ölçeğinin evlilikte anlaşma alt boyutunda ve kaygı puanlarında anlamlı düzeyde farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Evlilikte uyum anlaşma alt boyutunda eşi doktora mezunu olan katılımcıların puanları daha yüksek iken eşi ortaokul mezunu katılımcıların daha kaygılı oldukları bulunmuştur. Eşin eğitim düzeyinin yükseldikçe evlilik uyumunun artması sonucu literatürdeki bazı çalışmalarla örtüşmektedir. Şener ve Terzioğlun (2002)'nin çalışmasına göre eşlerinin eğitim düzeyi yükseköğrenim seviyesinde olan bireylerin evlilik uyumu, eşlerinin eğitim düzeyi ortaöğrenim, ilköğrenim ve daha az olanlara göre daha yüksektir.

Sosyo-demografik analizlerin değerlendirilmesinin ardından Kişisel Bilgi Formunda yer alan evlilikle ilgili bireysel unsurların, araştırma değişkenleriyle karşılaştırılması yapılmıştır. Karşılaştırma ile elde edilen sonuçlara göre, **eşle yaş farkı değişkeni** açısından olumsuz duygu ve ilişki ifadeleri, kaygı ile evlilik uyumu alt boyutları puan ortalamaları incelendiğinde, puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür. Çalışmayla uyumlu olarak evlilik uyumu ve eşle yaş farkı değişkeni arasında anlamlı bir farklılaşma bulamayan çalışmalar literatürde mevcuttur (Tutarel- Kışlak ve Çabukça, 2002).

Evlilik süresi değişkenine göre araştırmaya katılan evli bireylerin olumsuz ilişki, kaygı ve evlilik uyumu alt boyutları puanlarında bir farklılık görülmezken 6 ila 10 yıl evli olan katılımcıların olumsuz duygu ifadesi puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Literatüre bakılacak olursa, bazı araştırmalarda da evlilik süresi ve evlilik uyumu arasında anlamlı farklılaşmanın olmadığı ifade edilerek çalışmada elde edilen sonuca paralel

sonuçlara ulaşılmıştır (Fışıloğlu, 2001; Tutarel- Kışlak ve Çabukça, 2002; Fidanoğlu, 2006; Jose ve Alfons, 2007). Yine literatürde çalışma ile ters yönde anlamlı sonuçların saptandığı çeşitli araştırmalar da yer almaktadır. Mesela, Houseknecht ve Macke (1981) evlilik süresi uzadıkça, kadınların evlilik memnuniyetlerinin de azaldığını belirtmiştir. Bir başka araştırmada, 0-5 yıllık evliliği olan kadın ve erkeklerin evliliklerindeki uyumun 6-20 yıl aralığında olanlardan; sadece kadınlarda da 21 ve daha fazla evliliği olanların 11-20 yıl aralığında evliliği olanlardan daha anlamlı düzeyde olduğu görülmüştür (Şener ve Terzioğlu, 2002). Evlilik uyumunun ilerleyen yılların ardından düştüğü sonucuna varan bir başka çalışma da Çakır'a (2008) aittir. Bu çalışmaya göre evliliğin onuncu yılından sonra çiftlerde uyum düzeyi düşmektedir. 7-12 yıl aralığında evliliği olan bireylerdeki uyum düzeyi 19 yıl ve üzeri olanlara göre daha yüksektir.

Evlenilen yaş değişkenine göre olumsuz duygu ve ilişki ifadeleri, kaygı ve evlilik uyumu alt boyutları puan ortalamalarının karşılaştırılması sonucu katılımcıların kaygı puanlarının farklılık gösterdiği bulunmuştur. Bu doğrultuda, genç yaşta (16-21) evlenen katılımcıların kaygı puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu konuyla ilgili literatüre bakacak olursak evlenilen yaşa göre evlilik uyumunun farklılaştığı araştırmalar bulunmaktadır (Şener, 2002). Şener'in çalışmasında kadınlarda "25-29", erkeklerde "30-34" yaş aralığında evlenen bireylerin evlilik uyumu düzeyi diğer yaş gruplarında evlenenlerinkine göre daha yüksek bulunmuş; gerek kadın gerek erkeklerde evlilik uyumunun en düşük olduğu evlilik yaşı "15-19" yaş aralığı olmuştur.

Çocuk sahibi olma değişkenine göre olumsuz duygu ve ilişki ifadeleri, kaygı ve evlilik uyumu alt boyutları puan ortalamalarının karşılaştırılması sonucu katılımcılardan çocuk sahibi olanların olumsuz ilişki ifadeleri puanlarının daha yüksek; evlilik uyumu puanlarının daha düşük olduğu görülmüştür. Bu durumun eşlerin ebeveyn olma sürecinde yaşadıkları bazı sorunların yakın ilişkilere yansımından kaynaklı olabileceği düşünülmektedir. Bununla birlikte eşlerin çocukları üzerine yoğunlaşmalarından dolayı birbirlerine ayırdıkları zamanda ve ilgide azalma olduğu için evliliklerindeki uyumda kaçınılmaz problemler yaşayabilecekleri de sonucu destekleyen haklı bir düşüncedir. Literatürde de evlilik uyumu ve çocuk sahibi olmak arasındaki ilişkiye dair elde edilen bulgularla örtüşen sonuçları içeren çalışmalar yer almaktadır. Glenn 1990 yılına ait çalışmasında evlilik doyumu ile çocuk sahibi olmanın ilişkili olduğunu saptamıştır. Çalışmada çocuk sahibi olmanın getirdiği sorumlulukların evlilik doyumunu negatif

yönde etkilediği ve evlilik doyumu düzeyini düşürdüğü belirtilmiştir. Şener (2002) de çalışmasında çocuk sahibi olan bireylerin evlilik uyumlarının çocuğu olmayanlara göre daha düşük düzeyde olduğu sonucuna ulaşmıştır. Yine aynı çalışmaya göre çocuk sayısı arttıkça da evlilik uyumu düzeyi düşmektedir. Bazı araştırmalarda ise ailede çocuk olup olmamasının (Fışiloğlu, 1992) veya çocuk sayısının (Tutarel-Kışlak ve Çabukça, 2002) evlilik uyumunu etkilemediği şeklinde tespitlerde bulunulmuştur. Batool ve Khalid (2012) de çalışmalarında çocuk sayısının artmasının evlilik uyumunu olumsuz etkilediğini ve eşlerin birbirlerine ayırdıkları zamanın azalması, artan çocuk sayısı ile ekonomik olarak daha çok güçlük çekilmesi ve eşler arasındaki iş bölümü dengesizliği nedenleriyle evlilik uyumu düzeyinin düştüğünü belirtmektedirler.

Çalışma durumu değişkenine göre olumsuz duygu ve ilişki ifadeleri, kaygı ve evlilik uyumu alt boyutları puan ortalamalarının karşılaştırılması sonucu olumsuz duygu ve ilişki ifadeleri ile evlilik uyumu puanlarında bir farklılaşma görülmezken kaygı puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur. Buna göre çalışmayan katılımcıların kaygı puan ortalamalarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu sonuçtan çalışmayan bireylerin sistemli herhangi bir meşguliyetle uğraşmadıkları ve maddi anlamda gelecekleri ile ilgili belirsizliğe sahip oldukları için kaygı puanlarının da yüksek olduğu yorumu çıkarılabilir. Literatüre baktığımızda çalışma ile paralel bulguya ulaşmayan Beba'nın 1979 yılında çalışan ve çalışmayan kadınları karşılaştırdığı araştırmada bu iki grubun ortalama kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık görememiştir.

Evlilik kararı değişkenine göre sonuçları değerlendirdiğimizde, olumsuz duygu ifadelerinin, ailesinin karşı çıkmasına rağmen evlenme kararı alan kişilerde daha yüksek olduğu görülmüştür. Yine aynı şekilde, ailesi karşı çıktığı halde evlenme kararı alan kişilerin kaygı düzeylerinin de daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bununla birlikte, ailesinin onayı ve kendi kararıyla evlenen kişilerin evlilik uyumu puanları yüksek bulunmuştur. Literatürde elde edilen sonuçlara paralel çalışmalar yer almaktadır. Korkut ve Şendil (2008)'in araştırma sonucu çalışmanın sonucu ile örtüşmektedir. Buna göre görücü usulü ile evlenen çiftlerin evlilik uyumu kendi kararına göre evlenen çiftlerin evlilik uyumuna göre daha düşüktür. Yine aynı çalışmada görücü usulü, yani ailenin kararıyla evlenen çiftlerde duyguların ifadesi ve çift tatmini de düşük seviyededir. Çimen (2007) ve Kelly (1978) de çalışmalarında benzer şekilde karar süreci geleneksel olmayan

bir şekilde gerçekleşen evliliklerde evlilik uyumu düzeyinin daha yüksek olduğunu saptamışlardır. Fox (1975) Ankara'daki evli çiftler ile yaptığı çalışmasında görücü usulü geleneksel evliliklerde kadınların eşleri tarafından daha pasif konumda tutularak alanlarının daraltıldığını ifade etmektedir. Hortaçsu (1999)'nun bir yıllık evli 130 çiftle yaptığı çalışmada ise Fox'un bulgularının aksine görücü usulü evliliklerde kadınların karar mercii olarak aile içi ilişkilerde daha aktif rol aldıklarını ifade etmektedir. Yine aynı çalışmada erkeklerin zamanla geleneksel koca görevlerini daha çok sahiplendiği de belirtilmiştir.

Kaygı düzeyi değişkeni bakımından olumsuz duygu ve ilişki ifadeleri ve evlilik uyumu alt boyutları puan ortalamaları farkı için kaygı düzeylerinin sınıflandırılarak yapıldığı çalışmada, olumsuz duygu ve ilişki ifadeleri, kaygı ve evlilik uyumu alt boyutlarının puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaştığı saptanmıştır. Buna göre psikopatolojik açıdan kaygı belirtisi olmayan kategorilerde yer alan katılımcılarda evlilik uyumu alt boyutu puanları yüksek bulunmuş; ciddi düzeyde kaygı belirtileri olan kişilerde ise olumsuz duygu ve ilişki ifadelerinin ve kaygı skorunun daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır.

3. Bulguların üçüncü kısmı olarak olumsuz duygu ve ilişki ifadeleri, kaygı ve evlilik uyumu değişkenlerinin birbirleriyle ilişkisi incelenmiştir. Buna göre;

-İlişki analizine göre ilk olarak olumsuz duygu ifadelerinin, olumsuz ilişki ifadeleri ve kaygı ile pozitif ilişkili olduğu bulunmuştur. Olumsuz duygu ifadelerinde yüksek puan alanların aynı şekilde olumsuz ilişki ifadeleri ve kaygı puanlarının da yüksek olduğu görülmüştür.

-Bununla birlikte, olumsuz duygu ve ilişki ifadelerinin evlilik uyumu puanlarıyla negatif ilişkili olduğu saptanmıştır. Evlilik uyumu alt boyutlarından düşük puan alan katılımcıların olumsuz duygu ve ilişki ifadelerinden yüksek puan aldığı görülmüştür.

-Benzer bir şekilde ve daha belirgin olumsuz bir duygu durum değişkeni olarak incelenen kaygının evlilik uyumu ile negatif ilişkili olduğu saptanmıştır. Evlilik uyumu düşük olan katılımcıların kaygı puanları yüksektir.

-İlişkili olduğu saptanan değişkenlerin yordayıcı analizine göre, evlilik uyumu alt boyutları olan evlilikte anlaşma ve evlilikte tarz alt boyutlarının olumsuz duygu ve ilişki ifadeleri ve kaygı puanları tarafından yordandığı saptanmıştır. Evlilikte uyum için

varyansın %41'inde; evlilik uyumu alt boyutlarından evlilikte anlaşma için %40'ında; evlilikte tarz alt boyutu için %34'ünde yordayıcı ilişkinin olduğu saptanmıştır. Kaygı değişkeninin ise olumsuz duygular ve evlilikte uyumsuzluk bildiren düşük puanlar tarafından yordandığı saptanmıştır.

Yapılan çalışmalar doğrultusunda, evlilik kurumu bireyin her türlü duygusal dalgalanmalarına kucak açan aile, aşk, sevgi, mutluluk, umut, huzur, güven, saygı gibi olumlu ya da nefret, kırgınlık, üzüntü, hayalkırıklığı, hüznün, çaresizlik gibi olumsuz pek çok duygunun yoğunundan-sertten yumuşağa her türlü tonunun sürekli tecrübe edildiği dinamik bir yapıdır (Fitness ve Dulfield, 2004). Bu dinamik yapı aynı zamanda bireyi duygusal olarak yoran ve enerjisini azaltan dünyanın olumsuz etkilerinden korumak için bir sığınak özelliği de taşımaktadır. Ayrıca bu durum ailede kişiyi inciten ve hatta bazen bireyde yıkıma sebep olan karanlık duyguların da yaşanmasına engel değildir. Yaşanan olumlu ya da olumsuz duyguların ifadesi, diğer aile fertlerinin ihtiyaçlarına dair sorumluluğun hissedildiği ailelerde önemli bir özelliktir. Duygu ifadelerinin yanısıra aile bireyleri arasında örtülü ya da açık bazı beklentiler söz konusudur. Mesela ailedeki eş alt sisteminde çiftlerden biri, zor zamanlarında diğer eşin kendisine destek olmasını bekler. Ebeveyn alt sisteminde anne baba çocuklarından sevmeyi ve saygı duyulmayı beklerken çocuklar da ebeveynlerinin kendilerine karşı şeffaf olmalarını bekler. Bu tür açık veya örtülü beklentilerin engellenmesi veya ihlal edilmesi aile fertlerinde olumsuz duyguların oluşmasına neden olabilir (Fitness ve Duffield, 2004). Bu çalışmada da elde edilen sonuçlar, olumsuz duyguların ve olumsuz ilişki ifadesinin evlilik uyumuna olumsuz etkisi olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda olumsuz duygular kişilerin kendisi ve çevresi hakkında olumsuz temsillerin ortaya çıkmasına yol açabilecek ve psikolojik rahatsızlıklar için risk faktörü oluşturabilecek bir durum niteliği taşımaktadır. Bu görüş ile tutarlı olarak, katılımcıların kaygı düzeylerinin evlilik uyumu ile olumsuz ilişkili olduğu görülmektedir. Kaygı düzeyi yüksek olan bireylerin kişilerarası ilişkilerde yaşamaları muhtemel olan sorunların çift uyumunu etkileyebileceği düşünülmektedir.

Baucom ve Epstein (1990) çalışmalarında evlilik ile kaygı arasında çift yönlü bir ilişkinin varlığından söz etmektedirler. Yaptıkları araştırmalar sonucunda, kaygı evliliğin işlevini olumsuz etkilerken, olumsuz giden evlilik süreci de kaygı belirtilerini ortaya çıkarabilmektedir. Bu çalışmada da elde edilen sonuçlar kaygı düzeylerinin bireylerin

evlilik uyumunu etkilediğini göstermektedir. Bu doğrultuda yapılan çalışmalarla tutarlı bir sonuç elde edildiği düşünülmektedir.

Tutarel-Kışlak ve Göztepe (2012), evlilik ilişkisinde duyguların rolünü ele almış ve duyguların öncelikli önem taşıdığı evlilik kurumunda çiftlerin uyumlu bir evlilik yaşantısına sahip olabilmeleri için duyguların etkin bir biçimde ifade edilmesi gerektiğini savunmuştur. Rauer ve Volling (2005) ise çalışmalarında olumsuz duygusal ifadenin evlilik uyumunu etkilediğini, hatta olumsuz duygusal ifadenin evlilik üzerindeki olumsuz etkisinin olumlu duygusal ifadenin olumlu etkisinden daha fazla olduğunu ifade etmektedirler. Bu doğrultuda, olumsuz duygu ve ilişki ifadelerinin evlilik uyumu alt boyutlarını bu çalışmada da yordadığı görülmüştür. Olumsuz duygu ve ilişki ifadeleri puanları yüksek olan bireylerin evlilik uyumu ve alt boyutları puanlarının düşük olduğu görülmüştür.

5.2. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Araştırma sonuçları değerlendirilirken aşağıda belirtilen sınırlılıklar göz önünde bulundurulmalıdır:

Araştırmada, yöntem ve örnekleme ilgili sınırlılıkların olduğu düşünülmektedir. Çalışma; 2018 yılında, Kolay Ulaşılabilir-Elverişli Örnekleme (Convenience Sampling) yöntemi ile ulaşılmış evli bireylerle; evlilik uyumu seviyesi EUÖ'nün ölçtüğü özelliklerle; kaygı seviyesi Beck Anksiyete Ölçeğinin ölçtüğü özelliklerle; duygu ve ilişkiye dair derecelendirme duygu ve ilişki maddelerini içeren Kontrol Listesi'ndeki özelliklerle; demografik değişkenler ise araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu'ndaki bilgiler ile sınırlıdır.

Örnekleme seçimi için kullanılan "Kolay Ulaşılabilir Örnekleme" yöntemi de sınırlılıklar içinde yer almaktadır. Bu yöntem, diğer nicel örnekleme yöntemleri ile kıyaslandığında evreni temsil gücünün zayıflığı ve geçerliği-güvenirliği daha az olması nedeniyle literatürde eleştirilmesine rağmen, hâlihazırda var olan adaylardan yeteri sayıda adayın belirlenebilmesi ve en uygun örneklemin hedef evrenden oluşturulabilmesi için gerekli uygun gönüllü adaylara ulaşmayı kolaylıkla sağladığından alanyazında araştırmacılar tarafından en çok kullanılan yöntemdir (Gravetter ve Forzano, 2012;

Creswell, 2013; Baltacı, 2018). Ayrıca, araştırmada elde edilen bulguların veri analiz yöntemi ile sınırlandığı bilinmektedir. Sınırlılıkların, ilerleyen dönemlerde yapılacak çalışmalarda bertaraf edilebileceği düşünölmektedir.

Yukarıda belirtilen sınırlılıkların yanısıra, katılımcıların sorulara verdiği yanıtların kısıtlı ve yanlı olabileceği düşünölmektedir. Araştırmada katılımcılara uygulanan anketlerin uzun olmasının katılımcıların anketleri yarım bırakmasına yol açtığı, bunun da sınırlılık oluşturduğu görölmüştür. Bu sınırlılığın muhtemel etkilerini azaltmak adına katılımcı sayısının yüksek olması sağlanmışır. Ayrıca çalışmaya katılmaya gönüllü olan katılımcıların evlilik uyumu düzeyi yüksek, kaygı düzeyi düşük bireylerin olabilme ihtimali ise akla gelen bir diğer sınırlılıktır.

ALTINCI BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Beşinci bölümde araştırmanın sonucu ve daha sonra yapılacak çalışmalar için belirlenen öneriler yer almaktadır.

6.1. SONUÇ

Araştırmanın sonuçları doğrultusunda, evlilik uyumu, olumsuz duygu ve ilişki ifadeleri ile kaygı düzeyleri demografik değişkenler bakımından farklılık gösteren değişkenler olarak saptanmıştır. Cinsiyet değişkenine göre olumsuz duygu ve ilişki ifadelerinde cinsiyetler arası farklılığa rastlanmamıştır. Evlilik uyumu alt boyutları, eş eğitim düzeyi, evlilik kararı, kaygı düzeyi, çocuk sahibi olma durumu, evlenilen yaş gibi değişkenler bakımından farklılık göstermektedir. Bununla birlikte, kaygı düzeyi çalışma durumu ve evlenme kararı değişkenleri bakımından farklıdır. Ailesi karşı çıkmasına rağmen evlilik kararı alanlarda olumsuz duygu ve ilişki ifadeleri ile kaygı düzeyleri yüksek bulunmuştur. Bununla birlikte evlilik uyumu, kendi karar verip ailesinin onaylamasıyla evlenen bireylerde daha yüksek bulunmuştur. Bu durum, bireylerin ebeveynleri ile ilişkilerinin ve aile ortamının daha sonra kendilerinin kuracağı ailede belirleyici unsur olabileceğini göstermektedir. Ayrıca, evlilik uyumu olumsuz duygu ve ilişki ifadeleri ve kaygı düzeyi tarafından yordanmaktadır. Böylelikle bireylerin olumsuz duygularının ve kaygı düzeylerinin yüksek ve fazla olmasının evlilikte uyumsuzluğa yol açabileceğini göstermektedir. Evlilik uyumunu artıracak müdahalelerde bireysel olarak ele alınabilecek unsurların kişilerin duygu durumuna ilişkin değişkenler olması gerektiği bu doğrultuda düşünülebilir.

6.2. YENİ ÇALIŞMALAR İÇİN ÖNERİLER

Boşanmaların ve aileye dönük olumsuz yaklaşımların hızla arttığı günümüzde ailenin sağlam temeller üzerine inşa edilip sağlıklı bir şekilde devamının sağlanması için evlilik üzerine gerek akademik-bilimsel çalışmalar ve gerekse bu çalışmalar sonucu ortaya çıkan yönlendirmelere paralel uygulamalar üzerine eğilimesi gerekmektedir. Böylelikle ülkemizin geleceği nesillerin yeşerdiği ailelerin daha sağlıklı, uyumlu ve verimli bir şekilde topluma katkıda bulunmaları sağlanmış olacaktır.

Öncelikle bilimsel çalışmalar açısından bakacak olursak; daha geniş bir örneklem grubuyla evlilik uyumuna dair farklı değişkenleri içeren yeni araştırmalar yapılabilir. Ülkemizde ve dünyada evlilik uyumu ile ilgili deneysel çalışma sayısının yok denecek kadar az olduğu dikkati çekmektedir. Bu yüzden, yapılacak olan diğer araştırmaların deneysel desen kullanılarak yapılmasının da literatüre büyük katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Mesela deneysel desen olarak boşanmış bireyler ve evliliği devam eden bireylerde psikososyal faktörlerin farklılaşma düzeyleri incelenebilir. Ayrıca, olumsuz duygu ifadelerine ek olarak katılımcıların duygu düzenleme becerileri (Emosyon regülasyon) irdelenerek evlilik uyumu ve psikolojik iyi oluş değişkenleri araştırılabilir. Aile olmanın önemli bir adımı olan evlilik kurumu ve ilgili psikososyal ve psikopatolojik değişkenlerin ele alınması uygun ve etkin müdahaleyi sağlamak açısından önem teşkil etmektedir.

Tüm bunların yanı sıra, Türkiye’de ve dünyada boşanma oranları artış gösterirken evli bireyler boşanma aşamasına gelmeden önce evlilik uyumlarını artırmaya katkıda bulunan koruyucu faktörlerin belirlenmesine ve çeşitli önleyici koruma programlarının geliştirilmesine ihtiyaç duyulduğu düşünülmektedir. Ailenin kurucu sistemi olan eş alt sistemini evlilik uyumunu olumsuz etkileyen problemlerle başedebilme hakkında bilgilendirip bilinçlendirerek evlilik uyumunun düzeyini artırmaya katkı sağlayacak bu programların bireylere sunulması ve yaygınlaştırılması amacıyla gerekli tedbirler yetkili birimlerce alınması yerinde olacaktır. Ayrıca aile hayatına ilişkin her türlü sorunda çözüm arayışına girmiş evli bireyleri çeşitli hizmetlerle destekleyecek, aile danışmanlığı verilecek kurumlarının artırılması ve çeşitlendirilmesi ve bu konuda yapılacak geniş çaplı bilimsel araştırmaların desteklenmesi yerinde olacaktır. Hâlihazırda bir kısmının gerçekleştirilmesine rağmen yetersiz kaldığı düşünülen bu önerilerin hızla artan boşanma

oranları ile doğru orantılı bir yoğunlukta yaygınlaştırılıp gerçekleştirilmesine; hizmetlerin sağlıklı bir şekilde devam edebilmesini sağlayacak uzmanların yetiştirilmesine ve yetişmiş uzmanların geliştirdikleri projelerin desteklenmesine önem ve öncelik verilmelidir.

KAYNAKÇA

- Addis, J., and Bernard, M.E., (2002), "Marital adjustment and irrational beliefs", *Journal of Rational Emotive & Cognitive-Behavior Therapy*, 20(1), pp 3-13.
- Akgün, A., Gönen, S. ve Aydın, M., (2007), "İlköğretim fen ve matematik öğretmenliği öğrencilerinin kaygı düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (20), ss 283-299.
- Akün, E., (2005), "Öfke ve öfke denetim problemleri olan ergenlerin aile içi çatışma temsilleri: aile yapıları, iletişim ve problem çözme becerileri", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Amato, P.R., and Rezac, S.J., (1994), "Contact with nonresident parents, interparental conflict, and children's behavior", *Journal of Family Issues*, 15, pp 191 -207.
- Aslan, A.K., (2002), "Değişen toplumda aile ve çocuk eğitiminde sorunlar", *Ege Eğitim Dergisi*, (1), 2: ss 25-33.
- Atalay, H., (2008), "Freud'da anksiyete kavramı", *Başka Psikiyatri ve Düşünce Dergisi*, 1(1).
- Aydın, A. ve Tiryaki, S., (2017), "Üniversite öğrencilerinin kaygı düzeylerini etkileyen faktörleri belirlemeye yönelik bir çalışma (KTÜ örneği)", *Kastamonu Üniv., Orman Fakültesi Dergisi*, 17 (4): ss 715-722.
- Azizoğlu-Binici, S. ve Hovardaoğlu, S., (1996), "Evlilik için karşılaştırma düzeyi ölçeğinin (EKDÖ) geçerlik ve güvenilirlik çalışması", *Türk Psikoloji Dergisi*, 11 (38), ss 66-76.
- Avcı, M.G., (1995), *Beck Anksiyete Ölçeği'nin geçerlik ve güvenilirlik çalışması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir. Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Aytar, G. ve Erkmen, F., (1986), "Bir grup üniversite öğrencisinde yaşam olayları, depresyon ve kaygı araştırması", *XXI. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi Bilimsel Çalışmaları*, Adana-Mersin. Mimeray Ofset.
- Baccus, G.K., (1987), *Perception of intent in marital communication: an extension of the behavioral marital approach and the measurement of encoding and decoding*. ProQuest Dissertations Publishing (Yayınlanmamış Tez), Ohio. The Ohio State University.
- Bal, H., (2007), *Bağlanma stilleri, cinsiyet rolleri ve evlilik uyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin. Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Entitüsü.
- Baltacı, A., (2018), "Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme", *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1/7, ss 231-274.
- Baltaş, A. ve Baltaş, Z., *Stres ve Başa Çıkma Yolları*. İstanbul. Remzi Kitabevi, 2002.

- Basım, N. ve Çetin, F. (2011). “Yetişkinler için psikolojik dayanıklılık ölçeğinin güvenilirlik ve geçerlilik çalışması”, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 22/2, ss 104.
- Batool, S.S., and Khakid, R., (2012), “Emotional intelligence: A predictor of marital quality in Pakistani couples”, *Pakistan Journal of Psychological Research*; Islamabad, Vol.27(1), pp 65-88.
- Baucom, D.H., and Epstein, N., *Cognitive-behavioral marital therapy*, New York. Brunner/Mazel, 1990.
- Bergsun, E.O., (2008), *Aile/Eş/Evlilik Terapileri Yayınlanmamış Kurs Notları*. Ankara.
- Birtchnell, J., (1987), “Attachment-detachment, directiveness, receptiveness: A system of clasifying interpersonal attitudes and behaviour”, *British Journal of Medical Psychology*, 60, pp 17-27.
- Bökeoğlu, O.Ç. ve Yılmaz, K., (2005), “Üniversite öğrencilerinin eleştirel düşünmeye yönelik tutumları ile araştırma kaygıları arasındaki ilişki”, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yöntemi*, 41, ss 47-67.
- Bradbury, T.N., and Fincham, F.D., (1990), “Attributions in marriage: Review and critique”, *Psychological Bulletin*, 107, 1, pp 3-33.
- Budak, S., *Psikoloji Sözlüğü*. Ankara. Bilim ve Sanat Yayınları, 2000.
- Burgess, E.W., and Cottrell, R.S., (1998), *Predicting Success or Failure in Marriage*. New York. Thoemmes Press.
- Burr, W.R., G.K., Leigh, R.D., Day, J., and Constantine, *Symbolic Interaction and the Family*, pp. 42-111, W. R. Burr, R. Hill, F. I. N. and I. L. Reiss (Eds.), in *Contemporary Theories about the Family* (Vol. 2), New York. The Free Press, 1979.
- Büyüköztürk, Ş., (1999), “Araştırmaya yönelik kaygı ile cinsiyet, araştırma deneyimi ve araştırma başarısı arasındaki ilişki”, *Eğitim ve Bilim*, 23 (112), ss 29-34.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F., *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara. Pegem Akademi Yayınları, 2014.
- Büyükşahin, A., (2004), “Psikoloji Araştırma ve Uygulamalarında: Ölçek/ Teknik/ Vaka/ Yayın/ Kavram Tanımı: Türkiye’de Uyarlama Çalışmaları Yapılmış ya da Türk Kültüründe Geliştirilmiş İkili İlişkiler Kapsamındaki Ölçeklerin Kısa Tanıtımı”, *Türk Psikoloji Dergisi*, 19 (53), ss 129-143.
- Canatan, K. ve Yıldırım, E., *Aile Sosyolojisi*, İstanbul. Açılım Kitap, 2011.
- Carstensen, L.L., Gottman, J.M., and Levenson, R.W., (1995), “Emotional behavior in long-term marriage”, *Psychology and Aging*, 10, 140–149.
- Campos, J.J., Campos, R.G., and Barrett, K.C., (1989), “Emergent themes in the study of emotional development and emotion regulation”, *Developmental Psychology*, 25, pp 394-402.
- Coan at all., (2013), “Soothing the threatened brain: Leveraging contact comfort with emotionally focused therapy”, *PLOS ONE* | www.plosone.org, 9 November, Vol. 8, Issue 11, e79314.

- Cohan, C.L., and Bradbury, T.N., (1997), “Negative life events, marital interaction, and the longitudinal course of newlywed marriage”, *Journal of Personality and Social Psychology*, 73(1): pp 114-128.
- Creswell, J.W., *Research Design: Qualitative, Quantitative, And Mixed Methods Approaches*, New York. Sage, 2013.
- Çakır, S., (2008), *Evli bireylerin evlilik uyumlarının ana-babalarına bağlanma düzeyleri ve demografik değişkenler açısından incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çaybolu, İ., (yay. haz.), *2001 Yılı Aile Raporu*. Ankara. TC. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2002.
- Dehle, C., Weiss, R.I., (2002), Association between anxiety and marital adjustment. *Journal Of Psychology*, 136(3), pp 328-338.
- Demiray, Ö., (2006), *Evlilikte uyumun demografik özelliklere göre incelenmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Diyarbakır. Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dumon, W., (1991), “Avrupa Topluluğu Ülkelerinde Aile Politikaları”, Çev. Esengün, M. R. *Aile ve Toplum*, 1(2), 1303-0256.
- Dyer, D.E., *Courtship, Marriage, and Family: American Style*. Illinois. Dorsey, 1983.
- Ebenuwa-Okoh, E.E., (2008), “Personality variables as correlates of marital adjustment among married persons in Delta State of Nigeria”, *Educational Research and Review*, 3(8), pp 275-279.
- Elliott, M.W., (1982), “Communication and empathy in marital adjustment”, *Home Economics Research Journal*, 11(1), pp 77-88.
- Ekşi, H. ve Kahraman, Z., (2012), “Bir evlilik ve aile hayatı eğitim programının evli kadınlarda evlilik uyumuna ve aile sistemine etkisi”, *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 36, ss 129-145.
- Ellis, R., *The study of second language acquisition*, Oxford University Press, 1994.
- Erbek, E., Beştepe, E., Akar, H., Eradamlar, N. ve Alpkan, R. L., (2005), “Evlilik uyumu”, *Düşünen Adam*, 18(1), ss 39-47.
- Eşsizozlu vd., *Aile Yapısı ve İlişkileri*. Eskişehir. Anadolu Üniversitesi, 2012.
- Feeney, J.A. (2002), “Attachment, marital interaction, and relationship satisfaction: A diary study”, *Personal Relationships*, 9, 39–55.
- Feeney, J.A., Noller, P., and Callan, V.J., (1994), “Attachment style, communication, and satisfaction in the early years of marriage”, In K. Bartholomew (Ed.), *Attachment processes in adulthood* (pp. 269–308). Bristol, PA: Kingsley.
- Feeney, J.A., Noller, P., and Roberts, N., (1998), “Emotion, attachment, and satisfaction in close relationships”, In P. A. Anderson (Ed.), *Handbook of communication and emotion: Research, theory, applications, and contexts* (pp.473–505).San Diego, CA: Academic Press.
- Feist, J., *Theories of Personality*. Chicago. Holt, Rinehart and Winson Inc, 1990.

- Ferrer, E., and Nesselroade, J.R., (2003), "Modeling Affective Processes in Dyadic Relations via Dynamic Factor Analysis", *Emotion*, 3(4), ss 344-360.
- Fıfıloğlu, H., (1992), "Lisans Üstü Öğrencilerinin Evlilik Uyumu", *Psikoloji Dergisi*, 7 (28), ss 16-23.
- Fıfıloğlu, H. ve Demir, A., (2000), "Applicability of the dyadic adjustment scale for measurement of marital quality with Turkish couples", *European Journal of Psychological Assessment*, 16 (3), pp 214-218.
- Fıfıloğlu, H., (2001), "Consanguineous marriage and marital adjustment in Turkey", *The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families*, 9, 215222.
- Fidanoğlu, O., (2006), *Evlilik uyumu, mizah tarzı ve kaygı düzeyi arasındaki ilişki*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Fitness, J., and Duffield, J., (2004), Family Communication Processes (Ed. by: Anita L. Vangelisti), *Handbook of Family Communication*, New Jersey. Lawrence Erlbaum Associates, pp 473-495.
- Fitzpatrick, M.A., (1988), *Between Husbands & Wives Communication in Marriage*, London. Sage Publications.
- Fox, G.L., (1975), "Love match and arranged marriage in a modernizing nation: Mate selection in Ankara, Turkey", *Journal of Marriage and Family*, Vol.37(1), pp 180-193.
- Franzoi, S.L, Davis, M.H., and Young, R.D., (1985), "The effects of private self-consciousness and perspective taking on satisfaction in close relationships", *Journal of Personality and Social Psychology*, 48(6), pp 1 584-1 594.
- Fruzzetti, A.E., and Iverson, K.M., (2006), Intervening with couples and families to treat emotion dysregulation and psychopathology. Snyder, D.K., (Ed); Simpson, J. (Ed); Hughes, J.N. (Ed). Washington DC. *Emotion regulation in couples and families: Pathways to dysfunction and health*.
- Fowers, B.J., (1993), "Psychology as public philosophy: An illustration of the moral dimension of psychology with marital research", *Journal of theoretical and philosophical psy*. Vol. 13. No 2.
- Furstenberg, F., and Spanier, G., *Recycling the family: remarriage after divorce*. Thousand Oaks, CA. Sage, 1984.
- Gill, D.S., Christensen, A., and Fincham, F.D., (1999), "Predicting marital satisfaction from behavior: Do all roads really lead to Rome?" *Personal Relationships*, 6, 369-387.
- Girgis, S., George, R.P., and Anderson, R.T., (2011), "What is marriage?", *Harvard Journal of Law and Public Policy*. Vol. 34, pp 245-287.
- Glenn, N.D., and Kramer, K.B., (1987), "The marriages and divorces of the children of divorce", *Journal of Marriage and the Family*, 49, pp 811-825.
- Glenn, N.D., (1990), "Quantitative research on marital quality in the 1980s: A critical review", *Journal of Marriage and The Family* 52, pp 818-831.

- Glick, P.C., (1984), "Marriage, divorce and living arrangements", *Journal of Family Issues*, 5, pp 7-26.
- Gordon, K.C., Baucom, D.H., Epstein, N., Burnett, C.K., and Rankin, L. A., (1999), "The interaction between marital standards and communication patterns: how does it contribute the marital adjustment?", *Journal of Marital and Family Therapy*, 25(2), pp 211-223.
- Gottman, J.M., *What Predicts Divorce?: The Relationship Between Marital Process and Marital Outcomes*. N.J. Lawrence Erlbaum Associates, 1994.
- Gottman, J.M., and Levenson, R.W., (1992), "Marital processes predictive of later dissolution: Behavior, physiology, and health", *Journal of Personality and Social Psychology*, 63(2), pp 221-233.
- Gravetter, J.F., and Forzano, L.B., *Research Methods for The Behavioral Sciences* (4. Edition). USA: Linda Schreiber-Ganster, 2012.
- Greenberg, L.S., and Goldman, R.N., *Emotion-Focused Couples Therapy: The dynamics of emotion, love, and power*, Washington, DC. American Psychological Association, 2008.
- Greenberg, L.S., and Johnson, S.M., *Emotionally Focused Therapy for Couples*, New York. Guilford Press, 1988.
- Greene, S.M., and Anderson, E.R., (1999), "Observed negativity in large family systems: Incidents and reactions", *Journal of Family Psychology*, 13(3), pp 372-392.
- Grych, J.H., Seid, M., and Fincham, F.D., (1992), "Assessing marital conflict from the child's perspective. The children's perception of interparental conflict scale", *Child Development*, 63, pp 558-572.
- Güngör, H.C. ve İlhan, T., (2008), "Evlilik uyumu ve mizah tarzları arasındaki ilişkiler", *Aile ve Toplum Dergisi*, 4(13), ss 97-106.
- Gürsoy, Ç.F., (2004), *Kayı ve demografik değişkenlerin evlilik uyumu ile ilişkisi*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Mersin. Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güvenç, B., *İnsan ve Kültür*, 4. Baskı, İstanbul. Remzi Kitabevi, 1984.
- Halberstadt, A.G., Cassidy, J., Stifter, C.A., Parke, R.D., and Fox, N.A., (1995), "Self-expressiveness within the family context: Psychometric support for a new measure", *Psychological Assessment*, 7, 93-103.
- Halford, W.K., Kelly, A., and Markman, H.J., (1997), "The concept of a healthy marriage", *Clinical Handbook of Marriage and Couples Interventions*.
- Halford, W.K., Sanders, M.R., (1990), "The relationship of cognition and behaviour during marital interaction", *Journal of Social and Clinical Psychology*, 9., pp 489-510.
- Halford, W.K., Hahlweg, K., and Dunne, M., (1990), "The cross-cultural consistency of marital communication associated with marital distress", *Journal of Marriage and the Family*, 52., pp 109-122.

- Hallaç, S. ve Öz, F., (2014), “Aile kavramına kuramsal bir bakış”, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar - Current Approaches in Psychiatry*, 6(2): ss 142-153. doi: 10.5455/cap.20130625102321.
- Heene, E., Buysse, A., and Oost, P.V., (2007), “An interpersonal perspective on depression: the role of marital adjustment, conflict communication, attributions, and attachment within a clinical sample”, *Family Process*, 46(4), pp 499-514.
- Helms, M.H., (2013), “Marital relationships in the twentieth-first century”, *Handbook of Marriage and the Family*, third edition, pp 253-254.
- Heyman, R.E., Sayers, S.L., and Bellack, A.S., (1994), “Global marital satisfaction versus marital adjustment: An empirical comparison of three measures”, *Journal of Family Psychology*, Vol 8(4), pp 432-446.
- Hortaçsu, N., (1999), “The first year of family and couple initiated marriages of a Turkish sample: A longitudinal investigation”, *International Journal of Psychology*, Wiley Online Library.
- Houseknecht, S.K., and Macke, A.S., (1981), “Combining marriage and career: The adjustment of Professional Woman”, *Journal of Marriage and Family*, Vol.43, No.3, pp 651-661.
- Huston, T.L., and Chorost, A.F., (1994), “Behavioral buffers on the effect of negativity on marital satisfaction: A longitudinal study”, *Personal Relationships*, Vol. 1(3), pp 223-239.
- Huston, T.L., and Vangelisti, A.L., (1991), “Socioemotional behavior and satisfaction in marital relationships: A longitudinal study”, *Journal of Personality and Social Psychology*, 61(5), pp721-733.
- Izard, C.E., and Eisenberg, N. (editor)., (2002), “Translating emotion theory and research into preventive interventions”, *Psychological Bulletin*, 128(5), pp 796-824.
- Jacobson, N.S., McDonald, D.W., Follette, W.C, and Berley, R.A., (1985), “Attribution processes in distressed and non-distressed married couples”, *Cognitive Therapy and Research*, 9, pp 35-50.
- Johnson, S., (2015), *Bana Sıkıca Sarıl* (1. Baskı). İstanbul. CK Yayınevi, 31.
- Jose, O., and Alfons, V., (2007), “Do demographics affect marital satisfaction? *Journal of Sex and Marital Therapy*”, 33(1), pp 73-85.
- Kabakçı, E., Tuğrul, C. ve Öztan, N., (1993), “Britchnell eş değerlendirme ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması”, *Türk Psikoloji Dergisi*, 8 (29), ss 31-37.
- Kalkan, M. ve Ersanlı, E., (2008), “Bilişsel-Davranışçı yaklaşıma dayalı evlilik ilişkisini geliştirme programının evli bireylerin evlilik uyumuna etkisi”, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 8 (3), ss 963-986.
- Kapucı, O., (2014), *Evli çiftlerin evlilik kalitesi ve bağlanma stillerinin demografik özellikler açısından incelenmesi*,. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karaburç, G.C., (2017), *Evli bireylerin problemleri internet kullanımı, evlilik uyumu, eş tükenmişliği ve temel psikolojik ihtiyaçlarının karşılanma düzeylerinin*

incelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep, Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Karadağ, Ş., (2015), *Evlilik uyumu ilişkisinde aile içi iletişimin rolü: Konya örneği*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Karasar, N., *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Ankara. Nobel Yayın, 2006.

Karlsberg, J.A., and Karlsberg, R.C., (1994), "The affectionate bond: The goal of couple-centered therapy", *Journal of Humanistic Psychology*, 34(1), pp 132-141.

Kastro, R.M., (1998), *Evlilik içi uyum ve depresyon: Evlilik ilişkisinin niteliği ve eşlerde semptom oluşumu hakkında bir çalışma*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kelly, R., (1978), "Measuring children's reactions to divorce", *Journal of Clinical Psychology*, Wiley Online Library.

Kocabaşoğlu, N., (2005), *Stress ve Anksiyete*, İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri Sempozyum Dizisi, 47, ss 181-98.

Kocadere, M., (1995), *İyi ve kötü evliliklerin özelliklerini belirlemeye yönelik betimsel bir çalışma*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir. Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Koerner, A.F., and Fitzpatrick, M.A., (2002), "Nonverbal communication and marital adjustment and satisfaction: the role of decoding relationship relevant and relationship irrelevant affect", *Communication Monographs*, 69(1), pp 33-51.

Koning, E.D., and Weiss, R.L., (2002), "The Relational Humor Inventory: Functions of Humor in Close Relationships", *The American Journal of Family Therapy*, 30: pp1-18.

Kottak, C.P., *Antropoloji: İnsan Çeşitliliğine Bir Bakış*, Ankara, Ütopya Yayınevi, 2001.

Köknel, Ö., *Depresyon: Ruhsal Çöküntü*, İstanbul. Altın Kitaplar Yayınevi, 1989.

Larson, J.H., and Holman, T.B., (1994), "Premarital predictors of marital quality and stability", *Family Relations*, 43(2), pp 228-237.

Larson, J.H., *The Great Marriage Tune-Up Book: A Proven Program for Evaluating and Renewing Your Relationship*, Willey, 2003.

Lauer, R.H., and Lauer, J.C. (1986), "Factors in long-term marriages", *Journal of Family Issues*, Vol. 7 No.4, pp 382-390.

Lenthall, G., (1977), "Marital satisfaction and marital stability", *Journal of Marriage and Family Counseling*, 3, pp 25-32.

Levenson, R.W., Carstensen, L.L., and Gottman, J.M., (1994), "Influence of age and gender on affect, physiology, and their interrelations: A study of long-term marriages", *Journal of Personality and Social Psychology*, 67(1), pp 56-68.

Long, N., Forehand, R., Fauber, R., and Brody, G., (1987), "Self-perceived and independently observed competence of young adolescents as a function of parental marital conflict and recent divorce", *Journal of Abnormal Child Psychology*, 15, 1527.

- Madanes, C., *Relationship Breakthrough*, Rodale, 2009.
- Manju, (2016), "Marital adjustment and life satisfaction among employed and unemployed females", *Indian Journal of Positive Psychology*, 7(2), pp 261-263.
- Martin, T.C., and Bumpass, L.L., (1989), "Recent trends in marital disruption", *Demography*, 26, pp 37-51.
- McDonald, P., *Families in Australia*. Melbourne. Australian Institute of Family Studies, 1995.
- Menaghan, E.G., and Parcel, T.L., (1991), "Determining children's home environments: The impact of maternal characteristics and current occupational and family conditions", *Journal of Marriage and the Family*, 53, pp 417-431.
- Millimet, C.R., and Gardner, D.F., (1972), "Trait-state anxiety and psychological stress", *Journal of Clinical Psychology*, 28, pp 145-148.
- Minuchin, S., *Families & Family Therapy*., Cambridge. Harvard University Press, 1974.
- Minuchin, S., and Fishman, H.C., *Family Therapy Techniques*, Cambridge. Harvard University Press, 1996.
- Moats, M.M., (2004), *The effects of parental marriage, divorce and conflict on college students' attitudes toward marriage and divorce*, Ohio. Miami University, ProQuest Dissertations Publishing.
- Notarius, C.I., and Johnson, J.S., (1982), "Emotional expression in husbands and wives", *Journal of Marriage and Family*, Vol.44, No.2, pp 483-489.
- Osgarby, S.M., and Halford, W.K., (1996), "Memories, memories: memory biases in the recall of relationship events in maritally distressed and non-distressed couples", Submitted for publication.
- Osmond, M.W., (1977), "Marital organization in low-income families: a cross-race comparison", *International Journal of Sociology of the Family*, 7, No. 2, pp 143-156.
- Özgüven, İ.E., *Evlilik ve Aile Terapisi*.,Ankara. PDREM Yayınları, 2000.
- Öztürk, M.O., *Ruh Sağlığı ve Bozuklukları*, Ankara. Hekimler Yayın Birliği, 1997.
- Özüğurlu, K., *Evlilik Raporu*. İstanbul. Altın Kitaplar Yayınevi, 1985.
- Özüğurlu, K., *Evlilik Raporu*. İstanbul. Altın Kitaplar Yayınevi, Genişletilmiş yeni baskı, 2013.
- Patterson, G.R., *Coercive Family Processes*, Eugene, OR. Castalia, 1982.
- Plunket, S.W., and Henry, C.S., (1999), "Adolescent perceptions of interparental conflict, stressors, and coping as predictors of adolescent family life satisfaction", *Sociological Inquiry*, 69, pp 599-620.
- Rachman, S., *Anxiety*, New York. Psychology Press, 2004.
- Rao, S.L., (2017), "Marital adjustment and depression among couples", *The International Journal of Indian Psychology*, Volume 4, No: 87, pp 34-42.

- Rauer A.R., and Volling, B.L., (2005), "The Role of Husbands' and Wives' Emotional Expressivity in the Marital Relationship", *Sex Roles*, 52, Nos. 9/10.
- Roberts, L.J., and Krokoff, L.J. (1990), "A time-series analysis of withdrawal, hostility, and displeasure in satisfied and dissatisfied marriages", *Journal of Marriage and the Family*, 52, 95– 105.
- Ross, C. E., Mirowsky, J., and Goldsteen, K., (1990), "The impact of the family on health: The decade in review", *Journal of Marriage and the Family*, 55, pp 1059-1078.
- Sabatelli, R.M., (1988), "Measurement issues in marital research: a review and critique of contemporary survey instruments", *Journal of Marriage and the Family*. 50, pp 891-915.
- Salovey, P., Detweiler, B.J., Steward, W.T., and Bedell, B.T., (2001), *Affect and Health-Relevant Cognition*. J.P. Forgas in, *Handbook of Affect and Social Cognition*. London. Lawrence Erlbaum.
- Sanford, K., (2012), "The communication of emotion during conflict in married couples", *Journal of Family Psychology*, 26(3), pp 297-307.
- Sardoğan, M.E., Karahan, T.F., (2005), "Evli Bireylere Yönelik Bir İnsan İlişkileri Beceri Eğitimi Programı'nın Evli Bireylerin Evlilik Uyum Düzeylerine Etkisi", *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, cilt: 38, sayı: 2, ss 89-102.
- Sayar, K., (2000), "Varoluşçu Psikoloji Açısından Anksiyete", *Yeni Symposium*, 38(2), pp 43-50.
- Saxton, L., *Marriage. The nature of marriage, the individual, marriage, and the family*, (5. Edition), California. Wadsworth Publishing Company Belmont, A Division of Wadsworth, Inc. 216-2 1982.
- Sheehan E., *Kaygı Bozuklukları*, Çev. Murat Sağlam, İstanbul. Alfa Yayınları, 1996.
- Szinovacz, M.E., (1979), "Marital adjustment and satisfaction with marital decision-making", *International Journal of Sociology of the Family*, 9, pp 67-94.
- Soylu, Y. ve Kağnıcı, Y.D., (2015), "Evlilik uyumunun empatik eğilim, iletişim ve çatışma çözme stillerine göre yordanması", *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 5(43) pp 44-54.
- Spanier, G.B., and Lewis, R.A., (1980), "A review of the seventies", *Journal of Marriage and Family*, 42(4), pp 825-839.
- Spanier, G., (1976), "Measuring dyadic adjustment: new scales for assessing the quality of marriage and similar dyads", *Journal of Marriage and the Family*, 38, pp 15-28.
- Spanier, G.B. and Cole, C.L., (1976), "Towards classification investigation of marital adjustment", *International Journal of Sociology of the Family*.
- Spielberger, C.D., *Theory and Research on Anxiety. Anxiety and Behavior*, New York Academic press, 1966.
- Spielberger, C.D., Gonzalez, H.P., Taylor, D.J., Algaze, B., and Anton, W.D., (1978), "Examination stress and test anxiety", In C.D. Spielberger and I.G. Sarason (Eds.), *Stress and Anxiety* (Vol. 5). New York. Hemisphere/Wiley.

- Stack, S., and Eshleman, J.R., (1998), "Marital Status and Happiness: A 17-Nation Study", *Journal of Marriage and Family*, Vol. 60, No. 2, pp. 527-536.
- Suitor, J.J., (1991), "Marital quality and satisfaction with the division of household labor across the family life cycle", *Journal of Marriage & Family*, 53,1, pp 221-230.
- Şahin, B., (2014), *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (4. Baskı), A. Tanrıoğen (Yay. Haz). Ankara. Anı Yayıncılık.
- Şahin, T., (2015), *Sadece otistik çocuğu olan annelerin kaygı ve depresyon düzeyi ile sağlıklı kardeş/kardeşlere sahip ve otistik çocuğu olan annelerin kaygı ve depresyon oranlarının karşılaştırılması*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şendil, G. ve Korkut, Y., (2008), "Evli çiftlerdeki çift uyumu ve evlilik çatışmasının demografik özellikler açısından incelenmesi", *Psikoloji Çalışmaları Dergisi*, 28, pp 15-34.
- Şener, A., (2002), *Ailede eşler arası uyuma etki eden faktörlerin araştırılması*, Doktora Tezi, Ankara. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Şener, A. ve Terzioğlu, R.G., (2002), *Ailede Eşler Arası Uyuma Etki Eden Faktörlerin Araştırılması*, Ankara. TC Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Şirvanlı-Özen, (1999), "Eşler arası çatışma ve boşanmanın çocuklar üzerindeki etkileri I: Davranış ve uyum problemleri", *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 6(1), ss 19-29.
- Tarhan, N., *Mutlu Evlilik Psikolojisi*, (27. Baskı) İstanbul. Timaş Yayınları, 2017.
- TDK, <http://www.tdk.gov.tr/> 11.1.2018 tarihinde erişildi.
- Terman, L.M. at all., *Psychological Factors in Marital Happiness*, New York and London. McGraw-Hill Book Company, 1938.
- Tutarel-Kışlak, Ş., (1997), "Evlilik uyumu ile nedensellik ve sorumluluk arasındaki ilişkiler", *Türk Psikoloji Dergisi*, 12(40), ss 55-64.
- Tutarel-Kışlak, Ş., (1999), "Evlilikte uyum ölçeğinin (EUÖ) güvenilirlik ve geçerlik çalışması", *3P Psikoloji, Psikoloji ve Psikiyatri Dergisi*, 7 (1), ss 50-57.
- Tutarel-Kışlak, Ş. ve Çabukça, F., (2002), Empati ve demografik değişkenlerin evlilik uyumu ile ilişkisi, *Aile ve Toplum*, 5 (2).
- Tutarel-Kışlak, Ş. ve Göztepe, I., (2012), "Duygu dışavurumu, empati, depresyon ve evlilik uyumu arasındaki ilişkiler", Ankara, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(2).
- TÜİK. (2016) Resmi <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist> sitesinden 22 Mart 2017 tarihinde erişilmiştir.
- Türküm, S., *Anne Baba Eğitimi*, Eskişehir. TC Anadolu Üniversitesi Yayını, 2000.

- Ulusoy, Ö. ve Uzunöz, A., (1993), “Düşük ve yüksek kaygılı üniversite öğrencilerinde yüz yüze ve telefonla kurulan iletişimin problem çözme becerisine etkisi”, 223-233. VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları. Ankara. Hacettepe Üniversitesi. Editörler: R. Bayraktar ve İ. Dağ. *Türk Psikologlar Derneği Yayını*.
- Ulusoy, (1993), *Beck Anksiyete Envanteri: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması*, Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi. İstanbul: Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi.
- Uşaklı, N., (2010), *Evli bireylerin evliliğe uyumda karşılaştığı sorunlar ve eğitim ihtiyaçları*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Aile Ekonomisi ve Beslenme Eğitimi Anabilim Dalı.
- Varol, Ş., (1990), *Lise son sınıfı öğrencilerinin kaygı düzeylerini etkileyen bazı etmenler*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Samsun. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Weiss, R.L., and Heyman, R.E., (1990), “Observation of marital interaction”, F.D. Fincham and T.N. Bradbury (eds), *The Psychology of Marriage* (pp 87-118) kitabının içinde. New York. Guilford.
- Weiss, R.L., Hops, H., and Patterson, G.R., (1973), “A framework for conceptualizing marital conflict: a technology for offering it, some data for evaluating it”, L.D. Hardy and E.L. Marsh (eds), *Behaviour Change: Methodology, Concepts and Practice* (syf. 309-342) kitabının içinde. Campaign, IL. Reserch Press.
- Williams, D.G., (1988), “Gender, marriage and psychosocial well-being”, *Journal of Family Issues*, 9(4), pp 452-468.
- Yalçın, H., (2014), “Evlilik uyumu ile sosyodemografik özellikler arasındaki ilişki” *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, Cilt:3 Sayı:1 Makale No: 24 ISSN: 2146-9199.
- Yıldırım, İ., (1991), *Evli bireylerin evlilik düzeylerini etkileyen bazı etmenler*, Doktora Tezi, Ankara. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yılmaz, A., (2001), “Eşler arasındaki uyum: Kuramsal yaklaşımlar ve görgül çalışmalar”, *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, Cilt: 1 Sayı: 4.
- Yılmaz, İ.A., Dursun, S., Güzeler, G.E. ve Pektaş, K., (2014), “Üniversite öğrencilerinin kaygı düzeyinin belirlenmesi: bir örnek çalışma”, *Electronic Journal of Vocational Colleges*, ss 16-26.
- <https://research-methodology.net/sampling-in-primary-data-collection/convenience-sampling/>

EKLER

EK-1. DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

1) Yaşınız:

2) Cinsiyetiniz:

Kadın ( )

Erkek ( )

3) Eğitim durumunuz:

Okur-Yazar ( )

İlkokul ( )

Ortaokul ( )

Lise ( )

Ön lisans-Lisans ( )

Yüksek Lisans ( )

Doktora ( )

Diğer:

4) Eşinizin eğitim durumu:

Okur-Yazar ( )

İlkokul ( )

Ortaokul ( )

Lise ( )

Ön lisans-Lisans ( )

Yüksek Lisans ( )

Doktora ( )

Diğer

5) Eşinizle aranızda kaç yaş fark vardır?:

6) Evlenene kadar eşinizle geçirdiğiniz tanışma ve nişanlılık süresi ne kadardı?:

7) Eşinizle kaç yıldır evlisiniz?:

8) Evlendiğinizde kaç yaşınızdaydınız?:

9) Eşinizle evlenme kararınız ne şekilde oldu? :

- Kendi seçimim, ailemin onayıyla evlendim ( )
- Görücü usulüyle, kendi kararım ile evlendim ( )
- Görücü usulüyle, ailemin kararıyla evlendim ( )
- Ailemin karşı çıkmasına rağmen evlendim ( )
- Kendi kararım, ailemin bilgisi dışında evlendim ( )
- Diğer ( )

10) Eşinizle yakınlık dereceniz?

- Yakın akraba ( )
- Uzak akraba ( )
- Akrabalığımız yok ( )

11) Aileniz genel anlamda ne tür bir ailedir?:

- Çekirdek aile (*anne, baba ve çocuklar*) ( )
- Geniş aile (*anne, baba, çocukların dışında diğer aile büyükleriyle beraber*) ( )

12) Ailenizin toplam aylık gelir durumu:

- 3 bin 500 TL ve altı ( )   6 bin 500 TL ve altı ( )   9 bin TL ve altı ( )
- 13 bin TL ve altı ( )   28 bin TL ve altı ( )

13) Çocuğunuz var mı?:

- 14) Bir işte çalışıyor musunuz?:** Evet ( )   Hayır ( )

15) Çalışıyorsanız mesleğiniz nedir?:

EK-2. DUYGU ve İLİŞKİ KONTROL LİSTESİ

Yönerge: Aşağıda “Duygu ile ilgili maddeler” ve “İlişki ile ilgili maddeler” başlıklarının altında yer alan her bir maddeyi

1= az

2= orta

3= çok

olmak üzere bu rakamlardan sizin için en uygun olanı seçerek işaretleyiniz lütfen.

Not: İlişki ile ilgili maddelerde eşiniz ile sizin aranızdaki evlilik ilişkinizde gerçekleşen yaşantılara ilişkin sorular yer almaktadır.

A) Duygu ile ilgili maddeler:

1. ___ Endişeli ya da gergin hissetme
2. ___ Aşırı endişe
3. ___ Rahatlayamama
4. ___ Panik olma
5. ___ Kendini sakinleştirememe
6. ___ Belirli düşünce ya da imgelere saplanma
7. ___ Korkunç bir şey olacağından korkma
8. ___ Bazı duygu ve hislerden kaçınma
9. ___ Güçlü korkuların olması
10. ___ Sinir krizi endişesi
11. ___ Kontrolü kaybetme hissi
12. ___ İnsanlarla olmaktan kaçınma
13. ___ Yalnız ya da terkedilmiş olmaktan korkma
14. ___ Suçlu hissetme
15. ___ Kâbus görme
16. ___ Geçmişe dair görüntülerin oluşması
17. ___ Acı verici anıları hatırlama

18. ___ Hatırlanamayan kayıp zamanlar
19. ___ Bir şeyleri hatırlamada güçlük
20. ___ Üzüntü hissetme yerine hissizlik
21. ___ Vücudun tümü ya da bir kısmından ayrıştığını hissetme
22. ___ Gerçek dışı, tuhaf ya da bulanık hissetme
23. ___ Depresif ya da üzgün hissetme
24. ___ Yorgun ya da enerjisiz hissetme
25. ___ Motivasyonsuzluk
26. ___ Birçok şeye ilgi kaybı
27. ___ Yoğunlaşmada güçlük
28. ___ Karar vermede güçlük
29. ___ Geleceğe umutsuz bakma
30. ___ Başarısız ya da değersiz hissetme
31. ___ Her zaman mutsuz olma
32. ___ Fiziksel görünüşten memnun olmama
33. ___ Kendini suçlama
34. ___ Olumsuz düşüncelerin olması
35. ___ Sık sık ağlama
36. ___ Boşluk hissi
37. ___ İçe dönme
38. ___ Ölüm hakkında çok fazla düşünme
39. ___ Kendine zarar verme düşünceleri
40. ___ İntihar düşünceleri
41. ___ Sık sık değişen ruh hali
42. ___ Küskün ya da kızgın hissetme
43. ___ Hayal kırıklığına uğramış hissetme
44. ___ Aşırı sinir
45. ___ Birilerini incitme düşüncesi

B) İlişki ile ilgili maddeler

1. ___ İlişkide yanlış anlaşıldığını hissetme
2. ___ Eşle yakınlaşamama
3. ___ Eşle iletişimde güçlük
4. ___ Eşe güvenmeme
5. ___ Eşin saygı yoksunluğu
6. ___ Eşin ketum olması
7. ___ Sadık kalmada güçlük
8. ___ Ev işlerini bölüştürmede sorun yaşama
9. ___ Çocuklar konusunda çatışma
10. ___ Duygusal yakınlığın olmaması
11. ___ Tatmin edici olmayan cinsel ilişki
12. ___ Birlikte zaman geçirmede güçlük
13. ___ Ortak ilgi alanlarının olmaması
14. ___ Olumlu iletişimin olmaması
15. ___ Başka çiftlerle ailece zaman geçirmeme
16. ___ Kıskançlık
17. ___ Sık sık tartışma
18. ___ Çatışmaları çözmede güçlük

EK-3. LOCKE WALLACE İLİŞKİ UYUM ÖLÇEĞİ

Yönerge: Lütfen evliliğinizi en iyi ifade ettiğine inandığınız bir cevabı işaretleyiniz.

1) Aşağıdaki ölçek çizgisi üzerinde her şeyi ile şimdiki evliliğinizin mutluluk derecesini en iyi temsil ettiğine inandığınız noktayı işaretleyiniz. Ortadaki “mutlu” sözcüğü üzerindeki nokta, çoğu kişinin evlilikten duyduğu mutluluk derecesini temsil etmektedir. Ölçek kademeli olarak sol ucunda evliliği çok mutsuz olan küçük bir azınlığı, sağ ucunda ise evliliği çok mutlu olan yine küçük bir azınlığı temsil etmektedir.

	Her zaman anlaşırız	Hemen her zaman anlaşırız	Ara sıra anlaşamadığımız olur	Sıklıkla anlaşamayız	Hemen her zaman anlaşamayız	Hiç anlaşamayız
2. Aile bütçesini idare etme						
3. Boş zaman etkinlikleri						
4. Duyguların ifadesi						
5. Arkadaşlar						
6. Cinsel ilişkiler						
7. Toplumsal kurallara uyma (doğru, iyi veya uygun davranış)						
8. Yaşam felsefesi						
9. Eşin akrabalarıyla anlaşma						

Lütfen evliliğinizi en iyi ifade ettiğine inandığınız bir cevabı işaretleyiniz.

10. Ortaya çıkan uyumsuzluklar genellikle:

Erkeğin susması ile ( )

Kadının susması ile ( )

Karşılıklı tavizlerle anlaşmaya varılarak ( ) sonuçlanır.

11. Ev dışı etkinliklerinizin ne kadarını eşinizle birlikte yaparsınız?

Hepsini ( )

Bazılarını ( )

Çok azını ( )

Hiçbirini ( )

12. Boş zamanlarınızda genellikle aşağıdakilerden hangisini tercih edersiniz?

Bir şeyler yapmayı ( )

Evde oturmayı ( )

Eşiniz genellikle aşağıdakilerden hangisini tercih eder?

Bir şeyler yapmayı ( )

Evde oturmayı ( )

13. Hiç evlenmemiş olmayı istediğiniz olur mu?

Sık sık ( )

Arada sırada ( )

Çok seyrek ( )

Hiçbir zaman ( )

14. Hayatınızı yeniden yaşayabilseydiniz...

Aynı kişiyle evlenirdiniz ( )

Farklı bir kişiyle evlenirdiniz ( )

Hiç evlenmezsiniz ( )

15. Eşinize güvenir, sırlarınızı ona açar mısınız?

Hemen hemen hiçbir zaman ( )

Nadiren ( )

Çoğu konularda ( )

Her konuda ( )

EK-4. BECK ANKSİYETE ÖLÇEĞİ

Yönerge: Aşağıda insanların kaygılı ya da endişeli oldukları zamanlarda yaşadıkları bazı belirtiler verilmiştir. Lütfen her maddeyi dikkatle okuyunuz. Daha sonra, her maddedeki belirtinin (**bugün dahil**) son bir haftadır sizi ne kadar rahatsız ettiğini aşağıdaki ölçekten yararlanarak maddelerin yanındaki cevabı yuvarlak içine alarak belirleyiniz.

0. Hiç

1. Hafif derecede (Beni hiç etkilemedi)

2. Orta derecede (Hoş değildi ama katlanabildim)

3. Ciddi derecede (Dayanmakta çok zorlandım)

Sizi ne kadar rahatsız etti?

1. Bedeninizin herhangi bir yerinde uyuşma veya karıncalanma...	0..... 1..... 2..... 3
2. Sıcak / ateş basmaları	0..... 1..... 2..... 3
3. Bacaklarda halsizlik, titreme.....	0..... 1..... 2..... 3
4. Gevşeyememe.....	0..... 1..... 2..... 3
5. Çok kötü şeyler olacak korkusu.....	0..... 1..... 2..... 3
6. Baş dönmesi veya sersemlik.....	0..... 1..... 2..... 3
7. Kalp çarpıntısı.....	0..... 1..... 2..... 3
8. Dengeyi kaybetme duygusu.....	0..... 1..... 2..... 3
9. Dehşete kapılma.....	0..... 1..... 2..... 3
10. Sinirlilik.....	0..... 1..... 2..... 3
11. Boğuluyormuş gibi olma duygusu	0..... 1..... 2..... 3
12. Ellerde titreme.....	0..... 1..... 2..... 3
13. Titreklik	0..... 1..... 2..... 3
14. Kontrolü kaybetme korkusu.....	0..... 1..... 2..... 3

15. Nefes almada güçlük ..... 0..... 1..... 2..... 3
16. Ölüm korkusu..... 0..... 1..... 2..... 3
17. Korkuya kapılma..... 0..... 1..... 2..... 3
18. Midede hazımsızlık ya da rahatsızlık hissi..... 0..... 1..... 2..... 3
19. Baygınlık..... 0..... 1..... 2..... 3
20. Yüzün kızarması..... 0..... 1..... 2..... 3
21. Terleme (sıcağa bağlı olmayan)..... 0..... 1..... 2..... 3

ÖZGEÇMİŞ

Fahrünnisa Erdem 1973 yılında İstanbul'da doğdu. 1991 yılında lise eğitimini tamamladı. 1997 yılında Boğaziçi Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümünden mezun oldu. Aynı yıl Mimar Sinan Üniversitesi Eğitim Fakültesinden Pedagojik Formasyon eğitimi ve sertifikası aldı. 2003-2008 yılları arasında aile ve çocuk merkezli eğitim programlarına katıldı. 2001-2010 yılları arasında özel bir anaokulunda İngilizce öğretmenliği yaptı. 2010-2013 yıllarında bir yayınevinde aile eğitimi ve psikoloji kitaplığında editörlük yaptı. 2012 yılında Üsküdar Üniversitesi Uygulamalı Psikoloji Yüksek Lisans programına başladı. 2015 yılından bu yana Amerika'da yaşamakta olan Erdem, 2007 yılında vermeye başladığı anne eğitimi seminerlerine çeşitli projeler kapsamında Amerika'da da devam etmektedir. İyi derecede İngilizce, orta seviyede Arapça ve Osmanlıca, başlangıç seviyesinde Fransızca bilmektedir. Evli ve üç çocuk annesidir.

REKTÖRLÜK - FAKÜLTELER - MESLEK YÜKSEKOKULU
Altunizade Mah. Haluk Türksay Sk. No:14 PK:34662 Üsküdar / İstanbul / Türkiye
Tel: +90 216 400 22 22 Fax: +90 216 474 12 56 E-posta: info@uskudar.edu.tr

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
GİRİŞİMSSEL OLMAYAN ARAŞTIRMALAR
ETİK KURULU BAŞKANLIĞI

SAYI: B.08.6.YÖK.2.ÜS.0.05.0.06 /2015 /172

18 Eylül 15

Sayın Yrd. Doç. Dr. Nadire Gülçin Yıldız
(Fahrünnisa Erdem)

Üsküdar Üniversitesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu'nun 16 Eylül 2015 tarihinde, 11 No.lu toplantısında değerlendirmeye almış olduğu "Ciftlerde Fiziksel Temasın Kaygı, Uyum ve İyilik Haline Etkisinin EEG ile Görüntülenmesi" adlı araştırma projenizin etik açıdan uygun olduğuna karar verilmiştir.

Bilgilerinize rica ederim.

Yrd. Doç. Dr. Cümhur TAŞ
Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik
Kurulu Başkanı